

STATISTIČNI URAD REPUBLIKE SLOVENIJE

1944 2004

60 LET SLOVENSKE STATISTIKE

LJUBLJANA, 2004

60 LET SLOVENSKE STATISTIKE

Avtorji:

*Irena Križman
Avguščina Kuhar de Domizio
Andreja Može
Genovefa Ružić
Boris Tkačik
Irena Tršinar*

Sodelujoči avtorji:

*Jure Hribar, Jure Jakopič, Majda Kmet, Milivoja Šircelj,
Metka Zaletel, Magdalena Žebre*

Uredila:

Irena Tršinar,

Besedilo jezikovno uredila:

Joža Lakovič

Oblikovanje naslovnice:

Anton Rojc

Oblikovanje in prelom:

Dušan Weiss

Fotografije so prispevali:

*Tomaž Banovec, Meta Blejec, Lea Bregar, Franci Fidler, Erika Golja,
Ivan Glonar, Irena Križman, Gregor Lah, Nenad Markič,
Aleksandar Milenković, Žare Modlic, Tomo Sbrizaj, Irena Tršinar,
Milena Zemljič, Arhiv Slovenije, Arhiv Statističnega društva Slovenije,
Foto Tivadar,*

Tisk:

PROGRAF d. o. o.

Naklada: 2000 izvodov

Izdano ob praznovanju 60-letnice
Statističnega urada Republike Slovenije, September 2004

© Izdal in založil Statistični urad Republike Slovenije
Ljubljana, Vožarski pot 12
Telefon: 01 241 51 00
Faks: 01 241 53 44
E-pošta: info.stat@gov.si
Internet: www.stat.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

311.312(497.4)"1944/2004"

STATISTIČNI urad Republike Slovenije

[Šestdeset]

60 let slovenske statistike : 1944-2004 / [avtorji Irena Križman
. . . [et al.] ; uredila Irena Tršinar ; fotografije Tomaž Banovec
. . . et al.] - Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije,
2004

ISBN 961-239-056-8

1. Križman, Irena 2. Tršinar, Irena
214769408

Spoštovani,

*19. avgusta 1944 je Slovenski narodnoosvobodilni svet ustanovil Statistični urad. Letos tako praznujemo šestdesetletnico slovenske uradne statistike. V počastitev tega jubileja smo pripravili publikacijo – **60 let slovenske statistike**.*

Publikacija je le izbor utrinkov o razvoju državne statistike v Sloveniji in njenih povezav z mednarodnim okoljem in ne želi zgodovinsko in strokovno presojati prehojene poti naših predhodnikov.

Slovenija je imela ves čas mednarodno ugledne statistične strokovnjake in direktorje. Tokrat smo v publikacijo vključili le kratke življenjepise direktorjev. Ovrednotenje prispevka posameznih statističnih strokovnjakov, kakovosti statistik in njihovega pomena za upravljanje takratne družbe bo zahtevno delo, ki ga bo treba opraviti v prihodnje. Prepričani smo, da je zaradi pomena statistike v vsaki družbi to potrebno, saj razvoj statistične dejavnosti izraža stopnjo demokratičnosti družb in predstavlja pomemben del zgodovine vsakega naroda. Hkrati pa smo to dolžni storiti tudi iz spoštovanja do naših predhodnikov statistikov, ki so že med drugo svetovno vojno, predvsem pa po njej, orali ledino na tem področju.

V sedemdesetih in osemdesetih letih so bili vzpostavljeni temelji moderne, registrsko usmerjene statistične ureditve, ki je bila še nadgrajena s popolno uveljavitvijo mednarodnih standardov. Ti so se začeli uvajati že na začetku devetdesetih let, še pred osamosvojitvijo države, in dosegli vrhunec s preходом v tržno ekonomijo in vključitvijo Slovenije v Evropsko unijo.

Številnim institucijam in posameznikom, ki so nam pomagali pri zbiranju pisnih in slikovnih gradiv, se zahvaljujemo za njihov prispevek. V predstavljeni publikaciji nismo mogli vseh uporabiti, so pa pomemben prispevek za nadaljnjo pripravo podrobnejše zgodovine naše dejavnosti.

Vsem, ki so kakorkoli pripomogli k današnjemu razvoju slovenske statistike, in vsem, ki so bili zaposleni ali so zaposleni na Statističnem uradu, ob jubileju iskreno čestitam.

Križman
Mag. Irena Križman
generalna direktorica
Statističnega urada Republike Slovenije

Ljubljana, septembra 2004

60 LET SLOVENSKE STATISTIKE

V letu 2004 praznuje Statistični urad Republike Slovenije šestdeseto obletnico ustanovitve uradne slovenske statistike, kar bo zaznamoval s slavnostno proslavo in izdajo pričujoče jubilejne publikacije. 19. avgusta 1944 je bil na seji Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta sprejet Sklep o ustanovitvi Statističnega urada.

Čeprav šest desetletij zgodovinsko ni posebej dolgo obdobje, pa je za posamezno stroko ravno pravšnje, da je mogoče s primerne časovne odmaknjenosti premotriti prehojeno pot in spoznati temeljne značilnosti razvoja stroke. Jubileji so zato, da se o jubilanu spregovori in ga predstavi drugim, da ga bodo spoznali. In to je bil glavni cilj, ki so mu avtorji sledili s svojimi prispevki, katerih ambicija pa je bila vendarle tudi malo širša. Z jubilejno publikacijo želi Statistični urad vzpodbuditi boljše razumevanje preteklosti, poleg tega pa pripraviti dodatne podlage za prihodnja raziskovanja zgodovine. Zato so poglavja v knjigi tudi

PRISPEVKI K ZGODOVINI SLOVENSKE STATISTIKE

Zgodovina sega še dlje, v leto 1754, ko je bil izveden prvi popis prebivalstva na ozemlju današnje Slovenije. Leta 1863 je bila na Dunaju ustanovljena prva samostojna statistična služba; po razpadu Avstro-Ogrske je Slovenija postala sestavni del kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Osrednja statistična služba te države je bila Splošna državna statistika v Beogradu.

60 let smo razdelili v štiri obdobja po zgodovinskih mejnikih. Viri za ta obdobja se zelo razlikujejo, tako po vrsti kot tudi po svojem obsegu. Upoštevani so različni viri: publikacije in dokumenti, pravne podlage, poročila, opisi in rezultati statističnih dejavnosti, pa tudi drugi pisni, slikovni in ustni viri, povezani v obsežen arhiv, ki čaka na zgodovinsko obdelavo.

Obdobja smo razmejili glede na zgodovinski položaj Slovenije in razvoj stroke, na katerega so vplivale družbene spremembe v nekdanji SFRJ, pozneje pa osamosvojitve Slovenije in vstop v Evropsko unijo.

Za prvo polovico obravnavanega obdobja, od druge svetovne vojne do leta 1974, ni ohranjenega veliko slikovnega gradiva, zato pa je bil za raziskovalca toliko bolj dobrodošel povzetek razvoja statistike tega časa, ki je bil že obdelan in objavljen v štirih publikacijah ob proslavi tridesete obletnice jugoslovanske in slovenske statistike. Te so bile kot temeljni vir za prvi dve obdobji toliko bolj dragocene, saj je časovna odmaknjenost že tolikšna, da je težko najti pričevanja in osebna doživetja posameznikov – pomemben zgodovinski vir za razsvetlitev zapisanih arhivskih dejstev. Pozoren bralec bo enotnost virov in naslonitev na zgodovinske publikacije za prva tri desetletja opazil, saj se naslednji dve obdobji razlikujeta navzven tako po podajanju snovi kot tudi po slikovni opreми.

Za obdobje 1975–1991 so bili na voljo povsem drugačni viri – študije, poročila, referati in članki v internih časopisih, ki so z bolj ali manj rednim izhajanjem povzeli kroniko dogodkov, na žalost ne za vsa leta. Pregledovanje starih Statistikov je bilo za avtorje posebno doživetje, saj smo bili nekateri osebno udeleženi v dogajanju na tedanjem Zavodu za statistiko. Bolj ko smo se približevali letu 1991, več je bilo gradiva, ki ga je bilo in ga bo še treba pregledati, če bomo hoteli dobro spoznati svojo preteklost. Več je bilo strokovnega sodelovanja s

pisnimi gradivi in zapisniki, projektnega dela, mednarodnega sodelovanja. Lažje so bili dostopni zapisi razprav ob sprejemanju zakonov, zapisane so bile pobude in študije. Vse večji poudarek je bil na promocijski dejavnosti, več je bilo publikacij, zbornikov referatov in drugega pisnega gradiva. Po letu 1991 se mu je pridružilo še veliko gradiva z mednarodnih udeležb na sestankih, posvetovanjih, seminarjih. Iz tega obsežnega gradiva je bilo težko na kratko izluščiti tisto, kar naj bi predstavljalo zgodovinsko jedro sodobne slovenske statistike, ne da bi kaj hote ali nehote izpustili in poenostavili. Avtorji so zato povzeli vsebine iz svojega znanja in izkušenj pri delu, pri čemer so upoštevali izbor virov, ki bodo naslednjim raziskovalcem v oporo pri nadaljnjem poglobljanju.

Bralec bo opazil, da v knjigi ne nastopajo posamezniki – knjiga opisuje dogajanja. Seveda ni zgodovine brez osebnosti – ljudje jo ustvarjamo. Vendar pa ta jubilejna publikacija ne more predstaviti vseh, ki bi si to zaslužili. Da bi se izognili krivicam, do katerih bi gotovo prišlo, če bi hoteli naštetati vse pomembne osebnosti, smo se odločili, da bo ta knjiga pripovedovala zgodbo sodobne slovenske statistike, ne pa njenih ustvarjalcev.

Seveda 60 let slovenske statistike ni le zgodba Statističnega urada, temveč tudi statistikov v drugih službah: drugje v javni upravi, na univerzah, srednjih šolah, v podjetjih. Tudi vsega pregleda ta knjiga ni nameravala povzeti, temveč se ukvarja predvsem z uradno statistiko. Da pa le ne bi ostala zgolj v tem ozkem okviru, je nakazano sodelovanje Statističnega urada s Statističnim društvom Slovenije, ki združuje statistike z različnih področij, in s pedagoško strokovno javnostjo, ki skrbi za znanje in nove mlade strokovnjake.

Ta jubilejna publikacija naj predvsem predstavi našo preteklost slovenski in mednarodni javnosti. Zaposlenim na Statističnem uradu RS in tistim, ki smo se tu kalili, pa smo zdaj zaposleni v drugih institucijah, naj osveži spomin na čase, ko smo si pridobivali dragocene izkušnje – in teh ni malo. Ne nazadnje pa naj pripomore tudi k temu, da bo nekoč prava zgodovinska knjiga ugledala luč sveta. Njena priprava bo nekoliko lažja, saj se bo lahko naslonila na prispevke k zgodovini slovenske statistike, ki smo jih spisali ob letošnjem jubileju, in na arhiv dokumentov in slikovnega gradiva, ki smo ga v ta namen zbrali od sodelavcev.

Zato se vsem, ki ste pomagali pri zbiranju, pripravi in oblikovanju gradiva, prav lepo zahvaljujem in želim, da bi se osebno veselili jubileja, sicer pa vzpodbudili naslednike, da bodo čimbolj vestno zabeležili dogajanja v smislu pisnega in slikovnega dokumentiranja; da bo imela prihodnja zgodovinska knjiga stvarne vire in bo lahko objektivno prikazala naš čas.

Irena Tršinar
Urednica

KAZALO

USTANOVITEV STATISTIČNEGA URADA IN PRVA POVOJNA LETA, 1944-1952	9	1975 - RAZPRAVE O REVIZIJI IN RAZVOJU STATISTIČNEGA SISTEMA	44
1944 – ROJSTVO STATISTIČNEGA URADA MED NOB	11	1977 – USTANOVITEV STATISTIČNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE	45
1945 – PONOVO ROJSTVO STATISTIČNEGA URADA SLOVENIJE	13	1980 – POSLANSTVO ZAVODA SRS ZA STATISTIKO	46
TEMELJNA NAČELA DELOVANJA TAKRATNE STATISTIKE	14	PRVI SODOBNI RAČUNALNIK ZA DELO DRŽAVNE STATISTIKE V SLOVENIJI	47
DOLOČENE SO BILE NALOGE STATISTIČNE SLUŽBE	15	INFORMIRANJE ZAPOSLENIH	48
ZBIRANJE IN OBDELOVANJE PODATKOV	16	POLEG STROKOVNIH TUDI ŠPORTNA, ŠAHOVSKA, KULTURNA IN DRUŽABNA SREČANJA STATISTIKOV	50
POVOJNI POPISI	17	PRIZADEVANJA ZA UVELJAVITEV REPUBLIŠKEGA ZAKONA O STATISTIČNI DEJAVNOSTI	51
UVAJANJE STATISTIČNIH RAZISKOVANJ	18	RACIONALIZACIJA POSLOVANJA – STALNICA VSEH OBDOBIJ	52
PUBLICISTIKA	19	1981 – STATISTIČNI SOSVETI – OBLIKA STROKOVNEGA SODELOVANJA	53
STATISTIČNI LETOPIS	21	ZAKON O DRUŽBENEM SISTEMU INFORMIRANJA	54
VOŽARSKI POT 12	22	1987 - ZAČETEK TRADICIONALNIH STATISTIČNIH SREČANJ V RADENCIH	55
		1989 - PRIBLIŽEVANJE EVROPSKI STATISTIČNI UREDITVI	57
ZAČETKI SAMOSTOJNOSTI REPUBLIŠKE STATISTIKE, 1953-1974	25	SAMOSTOJNA SLOVENIJA - STATISTIKA - MEDNARODNA SKUPNOST, 1991-2004	59
1953 – REORGANIZACIJA DRŽAVNE UPRAVE	27	1991/1992 - PRVI KORAKI V MEDNARODNO SKUPNOST	61
NOTRANJA ORGANIZACIJA DELA	28	VPLIV VKLJUČITVE V MEDNARODNE INSTITUCIJE NA RAZVOJ SLOVENSKE STATISTIKE	63
1959 – KORENINE STATISTIČNEGA SVETA	29	1994 – DEKLARACIJA O SODELOVANJU Z EUROSTATOM	64
STATISTIČNI KADRI	30	1995 – SPREJEM ZAKONA O DRŽAVNI STATISTIKI	66
STROKOVNO USPOSABLJANJE	31	POGLABLJANJE SODELOVANJA PREK STATISTIČNEGA SVETA RS IN SOSVETOV	67
STATISTIKA POSTAJA DEL DRUŽBENEGA INFORMACIJSKEGA SISTEMA	32	PRENOS UPRAVLJANJA ADMINISTRATIVNIH REGISTROV IN NJIHOVA NADALJNA UPORABA	68
REORGANIZACIJE NA PRELOMU SEDEMDESETIH LET	33	NAČRTOVANJE STATISTIČNIH RAZISKOVANJ	69
ZASNOVA ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA STATISTIKE	34	UVAJANJE CELOSTNEGA OBRAVNAVANJA KAKOVOSTI	70
1970 - KORENINE E-UPRAVE	35	ZNANJE KOT KLJUČNI DEJAVNIK NADALJNEGA RAZVOJA STATISTIČNE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI	71
1974 – TRIDESETLETNICA STATISTIKE	36	SODELOVANJE S CIVILNO DRUŽBO	72
		SODOBNI POPISI PREBIVALSTVA	73
PRVI KORAKI V REGISTRSKO USMERITEV SLOVENSKE STATISTIKE, 1975-1990	39	USKLAJEVANJE S STATISTIČNIM PRAVNIM REDOM EVROPSKE UNIJE	74
ODLOČITEV ZA REGISTRSKO USMERITEV	41	STATISTIKA KOT PODPORA POLITIKAM	75
UVAJANJE CENTRALNIH REGISTROV	42	1. 5. 2004 – VSTOP V EVROPSKI STATISTIČNI SISTEM	76
ZAČETKI FORMALNEGA MEDNARODNEGA SODELOVANJA SLOVENSKE STATISTIKE	43		

Pregled kratic

BSP	Banka statističnih podatkov
CES	Conference of European Statisticians – Konferenca evropskih statistikov
CRP	Centralni register prebivalstva
DSI	Družbeni sistem informiranja
ECB	(Iv.obd., str. 14)
EMŠO	Enotna matična številka občana
EFTA	European Free Trade Association – Evropska zveza za svobodno tržišče
EMU	European Monetary Union – Evropska denarna zveza
EU	Evropska unija
ILO	International Labour Office – Mednarodna organizacija dela
IMF	International Monetary Fond – Mednarodni denarni sklad
LRS	Ljudska republika Slovenija
NOB	Narodna osvobodilna borba
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development – Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
OZN	Organizacija združenih narodov
ROS	Register organizacij in skupnosti
RTE	Register teritorialnih enot
SNA	Sistem nacionalnih računov
SNOS	Slovenski narodno osvobodilni svet
SURS	Statistični urad Republike slovenije
NVS	Narodna Vlada Slovenije

USTANOVITEV STATISTIČNEGA URADA IN PRVA POVOJNA LETA 1944-1952

Prvi statistični urad na Slovenskem je bil ustanovljen med drugo svetovno vojno, 19. avgusta 1944. Imenoval se je Statistični urad. V odloku o ustanovitvi so bile določene naloge Urada, prvo poročilo o njegovem delu pa je bilo pripravljeno še isto leto. V poročilu so navedli tudi načela delovanja statistike in strnili njene najpomembnejše naloge. Naslednje leto je bil Statistični urad Slovenije ponovno ustanovljen v skladu z zvezno zakonodajo, začel je delovati po usmeritvah državnega statističnega urada Federativne ljudske republike Jugoslavije.

Vloga takratnega Urada je bila usklajevati delo statističnih služb, ki so jih ustanovila posamezna ministrstva, ter statistične naloge okrožnih in okrajnih ljudskih odborov.

Ena prvih nalog je bila ugotoviti stanje po vojni na različnih področjih življenja. Organizirali so popise in podatke uporabili za vzpostavitev registrov – npr. podatke popisa prebivalstva za register stalnega prebivalstva v občinah. Ta vloga Urada je bila tako pomembna, da so ga leta 1951 preimenovali v Republiški zavod za statistiko in evidenco pri Gospodarskem svetu Vlade Republike Slovenije. Začeli so uvajati redna statistična raziskovanja – letna in mesečna, njihovo število pa se je hitro večalo. Poskrbeli so tudi za objavljane rezultatov. Prvi Statistični letopis Ljudske republike Slovenije je bil izdan leta 1953 s podatki za obdobje od konca druge svetovne vojne do leta 1952. Opis statističnih letopisov je v knjigi uvrščen v to poglavje, čeprav izjemoma, tako kot besedilo o publicistiki in sedežu Urada na Vožarskem potu 12, govori o teh vsebinah za obdobje vseh šestdesetih let.

1944 – ROJSTVO STATISTIČNEGA URADA MED NOB

19. avgusta 1944 je predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) na svoji seji sprejelo sklep, da se ustanovi Statistični urad. Dejstvo, da je bil v Sloveniji ustanovljen osrednji statistični urad, še preden je bil izdan Odlok o organiziranju državnega statističnega urada federativne Jugoslavije, je zgodovinsko pomembno.

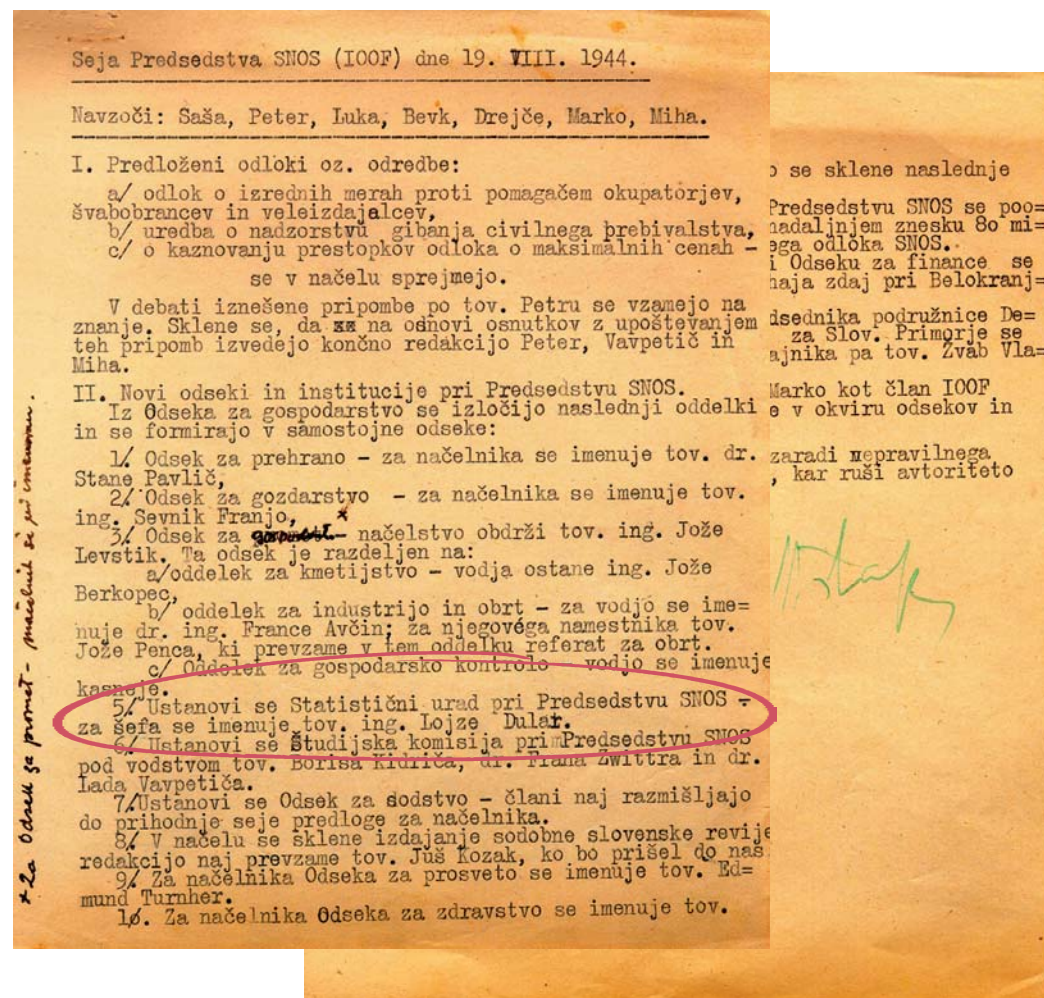
Določeno je bilo, da Urad vodi direktor, ki ga imenuje predsedstvo SNOS-a. Naloge Urada so bile navedene v 2. členu Odloka o ustanovitvi:

- organiziranje in vodenje vseh podatkov, pomembnih za javno življenje Slovencev,
- obravnavanje podatkov po znanstvenih načelih ter
- sodelovanje z ustanovami in organi slovenske narodne oblasti glede dajanja podatkov, mnenj in nasvetov.

Za svoje delo je Urad odgovarjal predsedstvu SNOS-a. Načelnik Urada je v poročilu 26. novembra 1944 natančno opredelil naloge, posebej poudaril pomembnost enotnih navodil za zbiranje in centralno obdelavo podatkov ter opozoril na probleme, ki jih ima Urad pri zbiranju podatkov, in na potrebe po strokovnih kadrih.

Vira:

- Mlinar, B. (ur.) (1974). Prispevek k zgodovini statistike med NOB 1941-1945. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, str. 10-17.
- Arhiv Republike Slovenije, fascikel 500: Seja predsedstva SNOS, Osutek Odloka o ustanovitvi Urada za statistiko. Dopis Urada za statistiko SNOS z dne 26. 11. 1944.

Osutek Odloka o ustanovitvi Urada za statistiko pri predsedstvu SNOS-a, sprejet na seji predsedstva Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta 19. avgusta 1944.

Alojz (Lojze) Dular, direktor Statističnega urada 1944–1945.

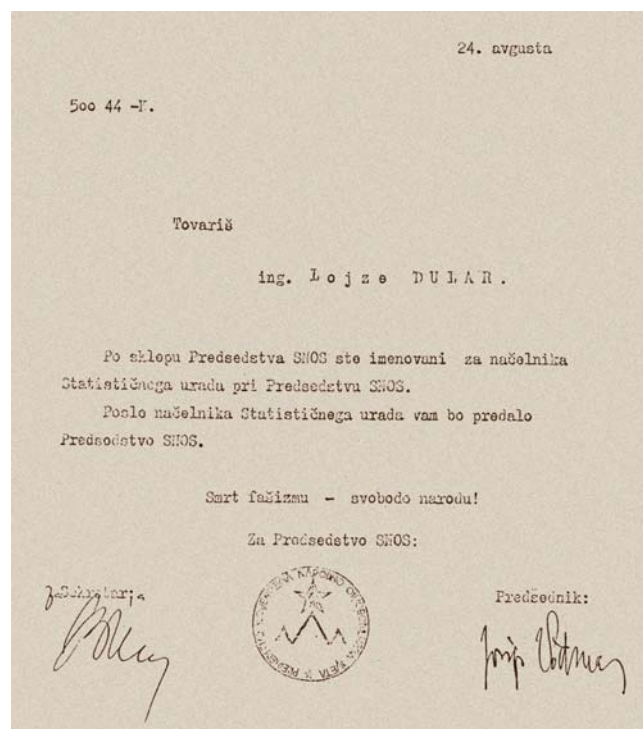
Alojz (Lojze) Dular (*1903, †2002). V Ljubljani je leta 1926 končal tehniško fakulteto – rudarski oddelek, in se zaposlil v Rudniku Trbovlje. Ob začetku druge svetovne vojne je bil direktor Rudnika, s tega mesta so ga Nemci razrešili že leta 1941. Odšel je v Ljubljano in od samega začetka sodeloval v narodnoosvobodilnem boju. Dodeljen je bil predsedstvu SNOS-a. Bil je načelnik odseka za industrijo, obnovo in statistiko in član znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS-a, pri katerem je bil imenovan za prvega direktorja Statističnega urada. Po vojni je odšel v Beograd, kjer je delal na različnih ministrstvih do leta 1963, ko se je vrnil v Slovenijo in bil tri leta do upokojitve podpredsednik Gospodarske zbornice Slovenije.

Vira:

- Arhiv Slovenije, Življenjepis. Ljubljana, 3. 7. 1963
- Enciklopedija Slovenije. (1988). Zv. 2, Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 394

Delo je Urad opravljal s pomočjo statističnih uradov, ki sta bila ustanovljena samo pri pokrajinskem narodnoosvobodilnem odboru za Primorsko (ta je bil ustanovljen novembra 1944) in za Gorenjsko. Ob koncu vojne so bili statistiki prerazporejeni na druge naloge, zato je Statistični urad ostal popolnoma brez kadrov.

Iz tega obdobja so ohranjeni le podatki v obliki evidenc in dokumenti o ustanovitvi in organizaciji statistične službe.

Odločba o Imenovanju prvega načelnika Statističnega urada pri Predsedstvu SNOS-a, ing. Lojzeta Dularja, ki je bil v Odloku o ustanovitvi Urada za statistiko pri predsedstvu SNOS-a imenovan za direktorja Urada.

14. decembra 1944, štiri mesece pozneje, je bil na Visu izdan Odlok o organiziranju državnega statističnega urada federativne Jugoslavije.

1945 – PONOVO ROJSTVO STATISTIČNEGA URADA SLOVENIJE

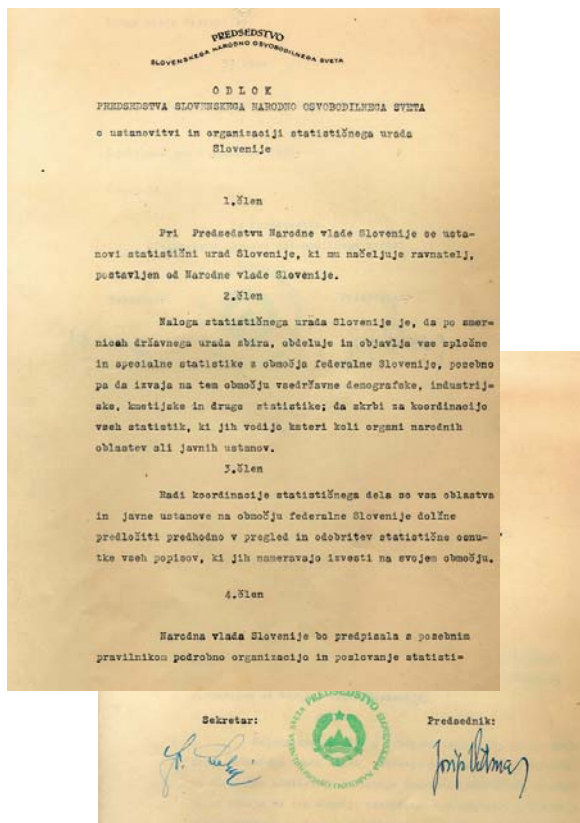
Narodna vlada Slovenije je v skladu z Odlokom vlade Federativne ljudske republike Jugoslavije 16. junija 1945 ustanovila pri svojem predsedstvu Statistični urad Slovenije.

Naloga Statističnega urada Slovenije je bila, da po smernicah državnega statističnega urada federativne Jugoslavije zbira, obdeluje in objavlja vse splošne in specialne statistike z območja republike Slovenije ter skrbi za povezovanje vseh statistik, ki jih vodijo katerikoli organi narodne oblasti in javnih ustanov; ti morajo osnutke vseh popisov, ki jih nameravajo izvesti na svojem območju, Uradu predložiti v pregled in odobritev.

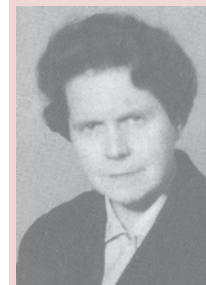
Vsa ministrstva so morala do konca junija 1945 ustanoviti lastne statistične referate. Statistični urad Slovenije pa je moral za vsak statistični sektor sestaviti statistično komisijo kot posvetovalni organ za obravnavanje določenih vprašanj. Z uredbo so bile 22. septembra 1945 v Sloveniji ustanovljene še samostojne statistične izpostave pri okrožnih in okrajnih ljudskih odborih kot pomoč republiškem uradu pri organiziranju in izvajanju statističnih akcij na terenu.

Vlada Slovenije se je zavedala, da je dobra statistična služba temeljni pogoj za uspešno načrtovanje gospodarskega razvoja republike in države. Vzpostavila je razmeroma velik statistični aparat v primerjavi z drugimi državnimi institucijami, ki je v času gospodarske obnove pomenil precejšnjo obremenitev za proračun. Na osnovi zvezne uredbe

so bile leta 1948 urejene tudi republiške statistike. Neposredno je bila določena njihova odgovornost, opredeljena pa so bila tudi razmerja med zvezno statistiko ter republiški in lokalnimi statistikami.

Odlok predsedstva Slovenskega narodnega sveta o ustanovitvi in organizaciji Statističnega urada Slovenije z žigom in podpisom predsednika Josipa Vidmarja in podpisom sekretarja Franceta Bevka.

Silva Exel - Škerlak, direktorica Statističnega urada Slovenije 1945–1948.

*Silva Exel-Škerlak (*1906, †1987). Diplomirala je na filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1931. Zaposlila se je kot suplent na klasični gimnaziji, vendar je bila zaradi svoje levičarske usmerjenosti aretirana. Leta 1941 je diplomirala in naslednje leto doktorirala na pravni fakulteti. Sočasno je bila zaposlena na Socialno-ekonomskem inštitutu v Ljubljani in delala v uredništvu »Tehnika in gospodarstvo«, med vojno pa je sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju in bila leta 1944 zaprta. Po osvoboditvi je bila direktorica Statističnega urada LRS do leta 1948, ko je bila imenovana za podpredsednico planske komisije LRS. Nato je delala v nekaterih republiških ustanovah in kot profesorica na ekonomski fakulteti v Sarajevu in v Ljubljani, kjer je predavala predmet notranjetrgovinska politika.*

Viri:

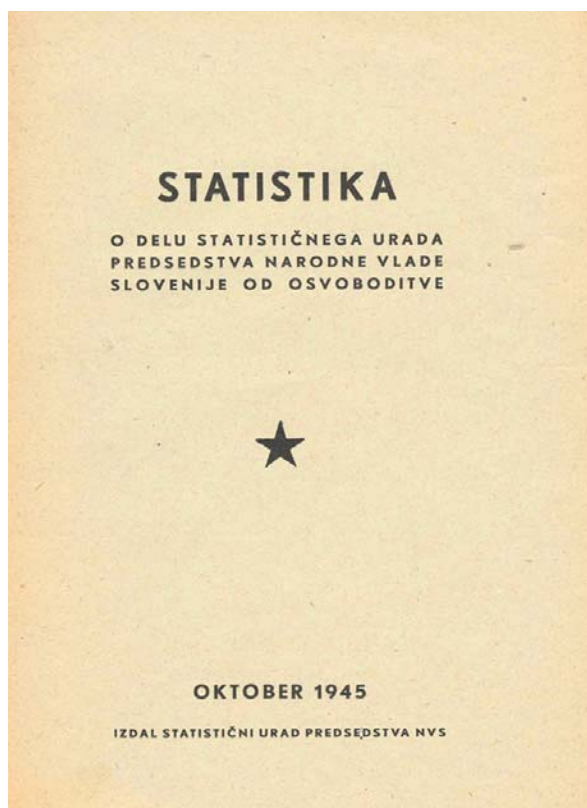
- Biografija. S.n., s. l., str. 130-132
- Univerza v Ljubljani. (1957). Biografije in bibliografije univerzitetnih profesorjev, str. 170-171
- Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani. (1979). Tretja knjiga, 1. Del, str. 217
- Enciklopedija Slovenije. (1990). Zv. 4, str. 72
- Petrin, Tea. (1987). Silva Exel-Škerlak. V: Delo, (23. 10.), str. 2

Viri:

- Mlinar, B. (ur.) (1974). Trideset let statistike v Sloveniji 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- STATISTIKA: o delu Statističnega urada predsedstva narodne vlade Slovenije od osvoboditve. (1945). Ljubljana: Statistični urad predsedstva NVS.
- Uredba o ustanovitvi in delu Zveznega statističnega urada in statističnih uradov v ljudskih republikah. Uradni list FLRJ, št. 47/1948.

TEMELJNA NAČELA DELOVANJA TAKRATNE STATISTIKE

Razumevanje temeljnih načel statistike v zgodnjem obdobju po drugi svetovni vojni je razvidno iz poročila o delu Statističnega urada Slovenije od osvoboditve do oktobra 1945.

Poročilo o delu Statističnega urada Slovenije od osvoboditve do oktobra 1945, naslovnica.

Omenjeno poročilo navaja in razlaga tri temeljna načela, ki jih mora statistika upoštevati pri svojem delovanju:

- Enotnost teorije in prakse.

Statistika je kot praksa in kot znanost zrasla iz družbene potrebe in mora tej tudi služiti. Vsako statistično gradivo je mrtvo, če ne znamo iz njega izluščiti osnovnih smernic razvoja. Teorija pa je pravilna in življenjska le toliko časa, dokler izhaja iz resničnega, stalno spreminjajočega se življenja in dokler jo ob resničnem življenju neprestano preverjamo.

- Demokratičnost značaja statistike.

Statistika v ljudski državi ne sme biti laž in ni sredstvo za izkoriščanje ljudstva. Koristi tistih, ki podatke zbirajo, morajo biti iste kot tistih, ki jih dajejo.

- Povezanost vseh organov statistične službe.

Vsi organi, ki izvajajo statistično službo, morajo delati v strogem soglasju, po istih načelih ter na osnovi istih obrazcev in istih vprašanj, ker je možno le seštevanje in primerjanje istovrstnih podatkov.

Vir:

- STATISTIKA: o delu Statističnega urada predsedstva Narodne vlade Slovenije od osvoboditve. (1945). Ljubljana: Statistični urad predsedstva NVS, str 8-9.

DOLOČENE SO BILE NALOGE STATISTIČNE SLUŽBE

V istem poročilu iz leta 1945 so navedene tudi naloge, ki jih mora izvajati statistična služba.

Najpomembnejše naloge statistične službe so v poročilu strnili takole:

- Koordinacija statističnega dela.

Koordinacija pomeni, da mora Statistični urad skrbeti, da nobeno zbiranje podatkov v republiki ne poteka po dveh ali več tirih oziroma mora tako delo preprečiti. Kadar so ministrstva, okrožni, okrajni ali krajevni odbori potrebovali podatke, so jih namreč zbirali vsak zase. Zato je vladala pri zbiranju podatkov v republiki prava anarhija. Isti popisi so se večkrat izvajali, kar je pomenilo veliko izgubo časa, denarja in energije.

- Vzgoja statističnega kadra.

V Sloveniji ni bilo statistične tradicije niti ni bilo ustrezno izšolanih ljudi, zato je bilo treba takoj organizirati izobraževanje statistikov.

- Vzgoja množic.

Statistične podatke je treba na razumljiv način približati najširšemu krogu uporabnikov in jih naučiti misliti tudi v številkah.

Vir:

- STATISTIKA: o delu Statističnega urada predsedstva Narodne vlade Slovenije od osvoboditve. (1945). Ljubljana: Statistični urad predsedstva NVS.

Boris Debevec, direktor Statističnega urada Slovenije 1948–1950.

Boris Debevec (*1911, †1951). Po končanem učiteljsišču se je leta 1929 vpisal na filozofsko fakulteto v Ljubljani in s prekinitvami diplomiral leta 1946, smer pedagogika, zgodovina filozofije z logiko in psihologija. Od leta 1930 je služboval kot učitelj po raznih krajih Slovenije. Junija leta 1941 so ga Nemci zaprli, vendar je pobegnil. Med vojno je delal v tovarni papirja v Vevčah in na industrijski šoli. Po osvoboditvi, maja 1945 je bil nekaj mesecev v. d. direktor na Statističnem uradu Slovenije, dokler ni bil premeščen v Beograd kot pomočnik direktorja Državnega statističnega urada. Leta 1947 je bil premeščen v Ljubljano, najprej kot pomočnik direktorja, od julija 1948 pa kot direktor Statističnega urada LRS. V začetku leta 1951 so ga zaprli z obtožbo, da je agent informbiroja, vendar mu tega niso mogli nikoli dokazati. 18. junija 1951 je v zaporu tragično preminil.

Vir:

- Arhiv Slovenije, os. Dokumenti, 1951

Katja Vodopivec, v. d. direktorica
Statističnega urada Slovenije 1951.

Katja Vodopivec (*1917) Po končani gimnaziji se je vpisala na pravno fakulteto v Ljubljani, kjer je leta 1941 diplomirala. Po diplomi je absolvirala enoletni doktorski tečaj iz kazenskih in kriminoloških znanosti in bila leta 1943 promovirana za doktorico pravnih znanosti. Doktorirala je na temo »Statistična metoda v kriminalni etiologiji«. Vključila se je v Osvobodilno fronto in bila aktivistka do konca vojne. Po vojni je najprej delala na oddelku za statistiko pri ministrstvu za delo, leta 1949 pa se je zaposlila na Statističnem uradu Slovenije, kjer je ostala do leta 1954. Bila je pomočnica direktorja, po odhodu B. Debevca pa v. d. direktorja. Leta 1953 se je strokovno izpopolnjevala v Veliki Britaniji na področju socialnoskrbstvene analize in statistike. Leta 1954 je bila imenovana za prvega znanstvenega sodelavca v takrat ustanovljenem Inštitutu za kriminologijo pri pravni fakulteti; od leta 1961 do 1972 pa je bila direktorica inštituta. Od leta 1971 je bila zaposlena na pravni fakulteti v Ljubljani kot redna profesorica za kriminologijo in dolgoletna predstojnica katedre za kazenskopravne znanosti. Predavala je na mnogih univerzah (Dunaju, Gradcu, Zagrebu). Od upokojitve živi v Ljubljani.

Viri:

- Enciklopedija Slovenije. (2000). Zv. 14, str. 298.
- Bavcon, L. (1987). Zbornik znanstvenih razprav. Letn. 47, str. 1-16.
- Kuhar de Domizio, A. (2004). Pogovor z gospo dr. Katjo Vodopivec, (neobjavljeno gradivo).

ZBIRANJE IN OBDELOVANJE PODATKOV

Statistika je želela biti že takrat čimbolj samostojna služba, seveda pa je morala delati v okviru predpisov, ki so veljali v takratni državi.

Obdelava podatkov je potekala na Uradu. Sprva je bila le ročna, postopoma pa so jo mehanizirali. Leta 1948 je Urad imel 1 sortirko, 2 ročna in 2 avtomatična luknjača. Ti stroji so bili zelo enostavni, z njimi so sortirali listke in tako šteli obrazce: kolikor listkov je zletelo iz stroja, toliko je bilo znakov. Leta 1952 so vpeljali IBM-ov sistem računalnikov, ki je vseboval tudi verificirke in tabelirke.

Osnova za statistična raziskovanja so bili statistični obrazci in letna poročila, ki so jih pošiljale pristojne ustanove. Posebej so skrbeli za popolnost zajetja. Natančno so proučevali metode in načine za izvedbo popisa. Pred popisom so organizirali tečaje za popisovalce, na katerih so jih seznanili z metodologijo in z navodili.

Načrta statističnih raziskovanj še niso imeli, raziskovanja so potekala sproti, po potrebi. Proučevali so tujo statistično literaturo, se učili in na tak način uvajali nova raziskovanja. Vsak oddelek je zase organiziral raziskovanja, seveda z direktorjevo pomočjo. Strokovne prispevke so pisali šefi oddelkov, saj so bili najbolj seznanjeni s problematiko in potrebami.

IBM-ov računalnik, izposojen za potrebe obdelav popisa kmetijstva.

Vira:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- Kuhar de Domizio, A. (2004). Pogovor z dr. Katjo Vodopivec, (neobjavljeno delo).

POVOJNI POPISI

V prvih povojnih letih je bila ena osnovnih nalog statistike ugotovitev zatečenega stanja na vseh področjih življenja. To nalogo je izpolnjevala s popisi, med katerimi so bili najpomembnejši popisi ozemlja, prebivalstva, kmetijstva in stanovanj.

Prvi povojni popis na področju upravne in demografske statistike je bil popis krajev in naselij, saj je bila v tem obdobju temeljna naloga ugotoviti število prebivalstva in stavb na ozemlju (nekdanje) Dravske banovine in Slovenskega primorja po naseljih v okviru krajevnih odborov. Ker pa se je med izvajanjem popisa spremenila upravna razdelitev, namen popisa ni bil v celoti dosežen.

Uspešnejši je bil popis prebivalstva leta 1948, s katerim so bili zbrani osnovni podatki o prebivalstvu po okrajih, naseljih in zaselkih.

Prvi popis prebivalstva, izpeljan v skladu s priporočili OZN-a, je bil opravljen leta 1953.

Statistiki so že od druge svetovne vojne dalje popise prebivalstva povezovali z registri. Ob popisu prebivalstva leta 1953 je bil priložen obrazec »Prijava za register prebivalstva«. Podatki s tega obrazca so bili potrebni za vzpostavitev kartotek stalnega prebivalstva po občinah, ki naj bi služile tudi za druge administrativne potrebe republike.

Začetne pomanjkljivosti so bile glavni razlog za odločitev, da so bili tudi podatki, zbrani s popisom prebivalstva leta 1961, uporabljeni za namene registra stalnega prebivalstva – tokrat za njegovo obnovo.

S popisom prebivalstva leta 1961 so bili zbrani tudi podatki o stanovanjih v večjih mestih. Leto pred tem je bil izveden popis kmetijstva.

V vseh popisih prebivalstva je bilo poskrbljeno za seznanitev javnosti prek medijev in s plakati na javnih mestih. Na sliki so dvojezični plakati z Obale iz časa Popisa prebivalstva leta 1961.

Viri:

- STATISTIKA: o delu Statističnega urada predsedstva Narodne vlade Slovenije od osvoboditve. (1945). Ljubljana: Statistični urad predsedstva NVS, str. 10.
- Šircelj, M. (1995). Popis prebivalstva. V: Enciklopedija Slovenije. Zv. 9, str. 142–142.
- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.

UVAJANJE STATISTIČNIH RAZISKOVANJ

Statistični urad Slovenije si je v prvih letih po vojni prizadeval, da bi zagotovil osnovne statistične podatke o stanjih in gibanjih na različnih področjih. Uvajati je začel letne in redne mesečne službe (danes so to statistična raziskovanja), s katerimi naj bi zagotovili podatke za pripravo mesečnih in letnih pregledov o gospodarskem in socialnem položaju Slovenije.

Čeprav Urad še ni imel jasnih in načrtovanih vsebin raziskovanj niti določene periodike zbiranja podatkov, se je število statističnih raziskovanj iz leta v leto večalo. Tu navajamo le najpomembnejša po posameznih področjih raziskovanj.

Na področju statistike prebivalstva je bilo uvedeno raziskovanje za spremljanje statistike naravnega gibanja prebivalstva.

Na področju industrijske dejavnosti je bil izveden začasni industrijski popis, ki je zajel vsa industrijska in druga podjetja, ki so redno poslovala in so zaposlovala najmanj 5 oseb. Popisane so bile tudi električne centrale z jakostjo nad 10 kW. Izveden je bil poseben popis gradbenih podjetij. Uvedena je bila redna mesečna služba o industriji, in sicer o porabi surovin in goriv in proizvodnja le-teh.

Na področju kmetijstva je bila uvedena redna mesečna kmetijska obveščevalna služba. Ocenjeni so bili pridelek kmetijske letine, velikost in sestava gozdov. Izveden je bil popis zadrug in popis zemljišč. Uvedeno je bilo tudi raziskovanje o zakolu živine.

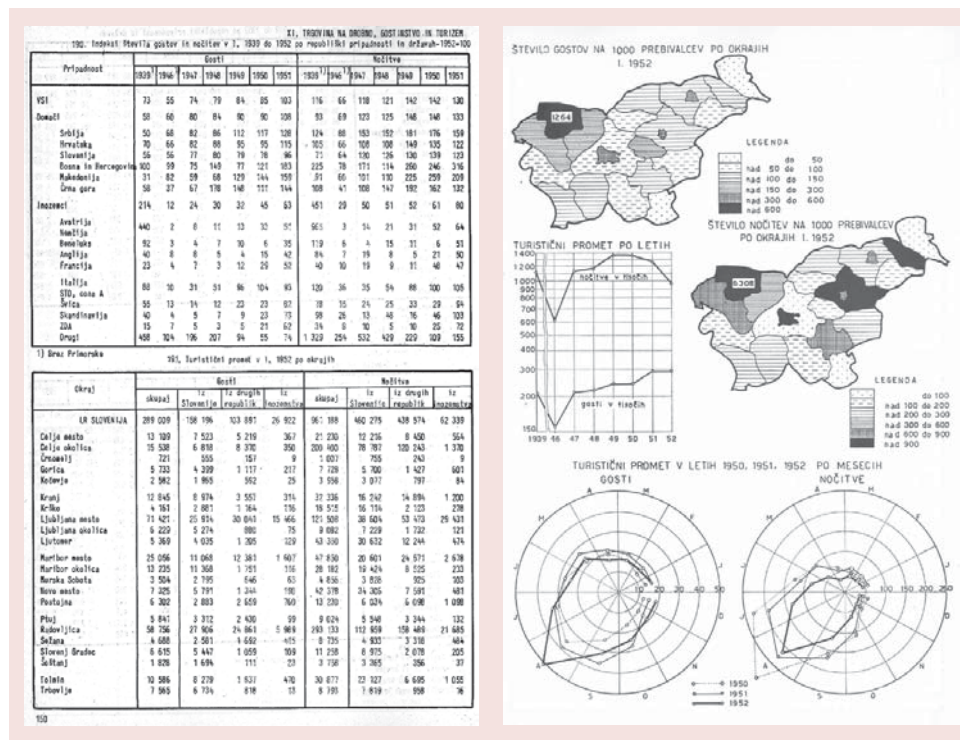
Vira:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, str. 46–50.
- STATISTIKA: o delu Statističnega urada predsedstva Narodne vlade Slovenije od osvoboditve. (1945). Ljubljana: Statistični urad predsedstva NVS, str. 11–13.

Censka služba Urada je izračunavala mesečne indekse življenjskih stroškov na osnovi podatkov o gibanju normiranih cen in cen v prosti prodaji.

Na področju izobraževanja je bil izveden popis osnovnih, srednjih in strokovnih šol.

Izveden je bil popis zavarovalnih ustanov in zavarovalnih fondov, izredni popis obnove kreditnih ustanov, ki so delovale pred okupacijo in med njo na Slovenskem.

Primer tabelarnega in grafičnega prikazovanja statističnih podatkov v Statističnem letopisu LR Slovenije 1953.

PUBLICISTIKA

Statistično publiciranje je vedno sledilo razvoju statistične dejavnosti in potrebam obveščanja oziroma oskrbovanja javnosti s statističnimi podatki in informacijami na način, ki ga je nekdaj omogočala mehanografska tehnika, danes pa sodobna informacijska tehnologija.

V začetnem obdobju je statistika oskrbovala predvsem državne organe s potrebnimi podatki – večinoma zaupnega pomena –, zato so za javnost objavljali predvsem krajše informacije. Publikacije so izhajale občasno in so bile prilagojene takratnim potrebam po osnovnih statističnih podatkih. Po letu 1951 se je zaradi potreb po odprtih in javnih informacijah statistična publicistična dejavnost izredno razvila. Izhajati so začele številne serijske publikacije, ki jih pod spremenjenimi naslovi izdajamo še danes (npr. Mesečni statistični pregled, Nekateri pomembnejši podatki o Republiki Sloveniji, Metodološko gradivo, Rezultati raziskovanj, Statistični letopis ...).

Leta 1955 je Zvezni zavod za statistiko izdal načela za objavlanje uradnih statističnih podatkov in urejanje statističnih publikacij in prevzel nadzor nad objavlanjem podatkov, tako da so mu morali republiški statistični uradi pred objavo predložiti načrt vsake publikacije. Na tak način sta bili doseženi usklajenost (enotnost) publikacij in primerljivost podatkov po republikah. Za slovensko statistiko je to pomenilo prenehanje izdajanja Statističnega letopisa, ker so bili podatki objavljeni v Statističnem godišnjaku Jugoslavije in slabšo kakovost publikacij.

Ukinjeno je bilo objavlanje komentarjev k podatkom, ker komentarji in analize niso bili dovoljeni v uradnih objavah, ampak le v »neuradnih« publikacijah. Slovenska statistika je zato takrat (1955) začela izdajati revijo Prikazi in študije, v kateri so objavljali kakovostne komentarje in analize.

V šestdesetih letih je bilo sprejeto pravilo, da je treba o izsledkih vseh statističnih raziskovanj obveščati javnost z objavo podatkov in obveznim strokovnim komentarjem k podatkom v tiskani obliki. Zato se je povečalo izdajanje statističnih publikacij, izboljšala pa se je tudi kakovost objavljenih prispevkov. Izvedena je bila revizija publicističnega sistema, katere posledica je bila vsebinska izboljšava serijskih publikacij. Začeli so objavljati konjunkturalne podatke s komentarji. Izdelan je bil tudi program statističnega objavlanja.

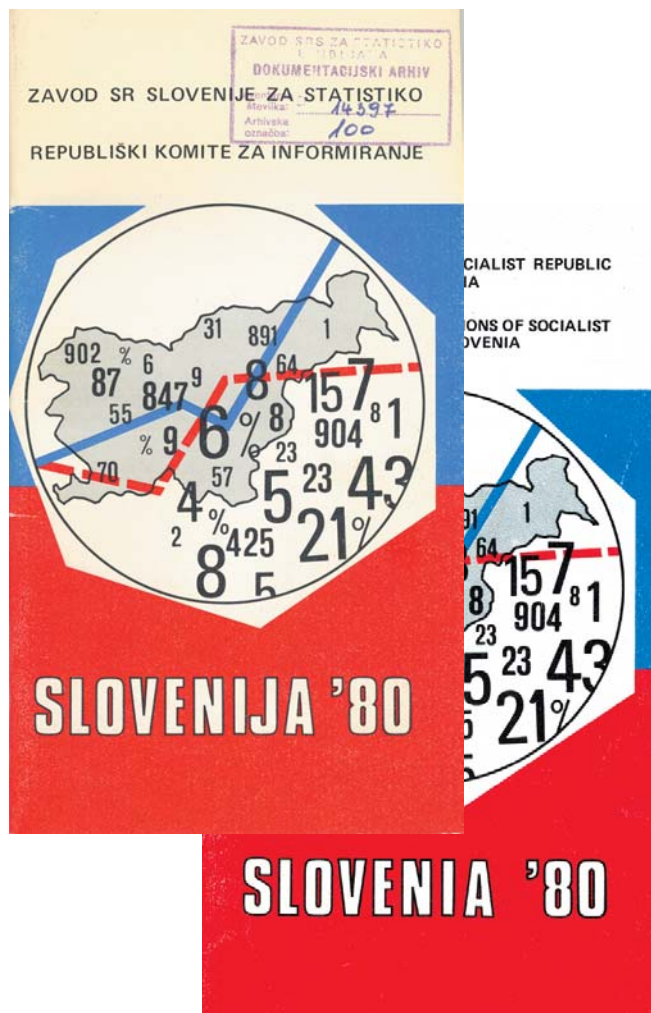

Kolaž starih publikacij.

V osemdesetih letih so bile izdane številne monografije, v katerih so objavljeni izsledki in analize posameznih ali več statističnih raziskovanj.

Vira:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- Bibliografija Zavoda SR Slovenije za statistiko od 1945 do 30. 6.1990. (1990). V: Statistični letopis Republike Slovenije Ljubljana: Zavod republike Slovenije za statistiko, letnik 29, poglavje 38.

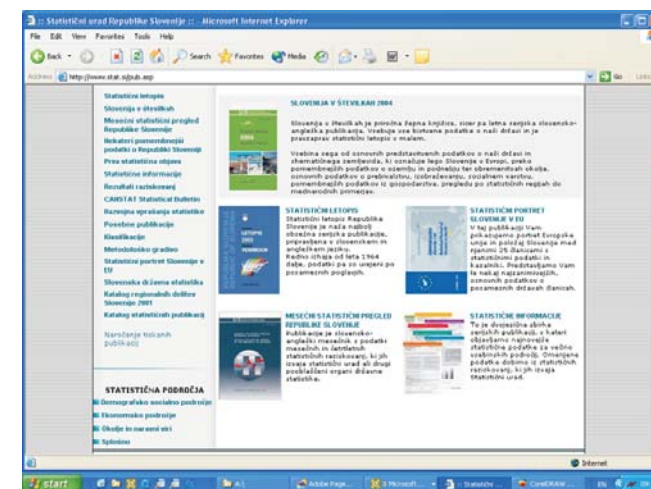

Zavod SRS za statistiko je v letu 1980 pripravil večjezično publikacijo na 36 straneh (slovensko 2000 izvodov, angleško 10.000 izvodov za potrebe zasedanja UNESCA v Beogradu in po 2000 v francoskem, srbohrvaškem, italijanskem, ruskem in španskem jeziku). Ambiciozen projekt je finančno podprla slovenska vlada (Republiški komite za informiranje).

Strokovna statistična posvetovanja Statistični dnevi so se začela leta 1987, vključno z obsežnim zbornikom.

Po osamosvojitvi je Statistični urad namenil posebno skrb metodološkemu posodabljanju statističnih raziskovanj, statističnemu izrazju in uporabi mednarodnih statističnih standardov (klasifikacij, nomenklatur) ter temu prilagodil tudi vsebino svojih publikacij. Večina publikacij je dvojezična (slovensko-angleška) in dostopna tudi mednarodni javnosti; metodologije in podatki v njih pa so tako širše uporabni.

Uporaba novih tehnologij je zahtevala nov način objavljanja statističnih podatkov. V letu 2003 je Statistični urad prenovil svoje spletne strani in tako omogočil uporabnikom hiter dostop do statističnih informacij in podatkov. Vse izdane publikacije so zdaj na voljo tudi v elektronski obliki. (www.stat.si/publikacije)

www.stat.si/publikacije

STATISTIČNI LETOPIS

Statistični letopis je osrednja, najbogatejša in najboljšežnejša publikacija Statističnega urada. Prvič je bil izdan leta 1953, drugič leta 1955, nato do leta 1964 ni izhajal. Od takrat dalje pa izhaja redno letno, v dvojezični obliki od leta 1994. Od leta 1995 je celotna vsebina objavljena tudi v elektronski obliki na spletni strani Statističnega urada RS.

V prvem statističnem letopisu, izdanem leta 1953, so bili za ozemlje Slovenije prvič v eni publikaciji zbrani osnovni statistični podatki za leta po drugi svetovni vojni in podrobnejši za leto 1952. V prvem delu so bili prikazani podatki na ravni republike, in kjer je bilo mogoče, tudi po okrajih, mestih in občinah.

Vsebinsko so bili razvrščeni v 20 poglavij in so omogočali celovit vpogled v družbenogospodarsko življenje. V drugem delu letopisa je bil primerjalni pregled po republikah FLRJ, na koncu pa so bili po poglavjih dodani pojasnila o virih podatkov, načinu zbiranja ter uporabljene statistične definicije in ocena kakovosti podatkov; podobno so bile opredeljene tudi naslednje izdaje letopisov.

Namen publikacije je uporabniku ponuditi čim celovitejše informacije o Sloveniji, o družbenogospodarskih gibanjih in dogajanjih v državi (njenem demografskem, socialnem, gospodarskem razvoju) in tudi Slovenijo umestiti v širši prostor – prvotno s primerjavo z drugimi republikami nekdanje Jugoslavije, po letu 1991 pa s primerjavo z drugimi državami sveta. Prav zato so v statističnih letopisih objavljeni podatki vseh statističnih raziskovanj, ki jih izvaja državna statistika v posameznih letih oz. obdobjih, in tudi podatki drugih institucij, s katerimi se dopolnjujejo.

Skozi vse izdaje letopisa tako opazujemo, kako se je spreminjala prostorska razdelitev Slovenije, kako so se spreminjali politični sistemi, statistična metodologija in statistično izražanje, merjenja pojavov, uporabe statističnih metod proučevanja in izkazovanja podatkov.

Skozi zgodovino se je spreminjala tudi zunanja podoba statističnih letopisov.

Pol stoletja »svetega pisma«

Ljubljana – Te dni je izšel Statistični letopis Republike Slovenije 2003. To je 42. letnik tega »svetega pisma« statistikov in prijateljev številk o domovinskem razvoju in premiki prav zdaj mineva tudi pol stoletja, odkar jo te knjige pod tem imenom. S tem si no, da prej ni bilo nikakršnih sintez, podatkov o naših krajih. Tudi ne gre za neka »svetopis« naše družbe leži.

V vseh obdobjih so mediji ob izidu letopisa obveščali javnost.

Letopisi so nekakšna statistična osebna izkaznica, v njih sledimo naporom statistike v vseh obdobjih, da čimbolj strokovno sledi pojavom in jih meri. Prikazovanje primerljivih podatkov za daljša časovna obdobja je zaradi hitrih sprememb v družbi in gospodarstvu ter uvajanja novih standardov zelo težko. Preračunavanja podatkov za daljše časovne vrste mnogokrat sploh niso možna, zato je prekinitev objave serij podatkov pogosta v vseh izdajah.

Izredno pomembna so objavljena metodološka pojasnila, ki prispevajo k preglednosti statistike in uporabniku pomagajo ovrednotiti podatke.

Z objavo podatkov na spletu leta 1995 je publikacija postala dostopnejša uporabnikom.

Vir:

- Statistični letopis LR Slovenije. (1953). Ljubljana: Zavod za statistiko in evidenco LR Slovenije.

VOŽARSKI POT 12

Sedež Statističnega urada je na Vožarskem potu 12, kamor se je vselil pred letom 1951, najprej v najstarejši del iz 18. stoletja. Današnja podoba je kompleks dobil ob prezidavah v šestdesetih letih. Čeprav poslovanje na dveh lokacijah ni najbolj racionalno, so statistiki od leta 1978 razdeljeni med Prulami in Parmovo 33 za Bežigradom. Kmalu pa bo veliko bolje, saj se končno obeta preselitev na novo skupno lokacijo za Bežigradom.

Stavba statistikov na Prulah, Vožarski pot 12.

Prvotno je Statistični urad uporabljal enonadstropno stavbo, zgrajeno leta 1778, z vhodom iz Hrenove ulice, z lepo izdelano fasado in vrati iz masivnega lesa. V šestdesetih letih so ob Vožarskem potu dogradili večjo trinadstropno stavbo in jo povezali z obstoječo, leta 1975 pa je Statistični urad pridobil dodatne poslovne prostore v dveh manjših prizidkih, sezidanih na dvoriščni strani.

Vhod na Hrenovi ulici v prvotno stavbo iz 18. stoletja.

Vožarski pot 12 je tudi sedež Statističnega društva Slovenije in Slovenskega društva INFORMATIKA.

Secesijška vila nad predorom pod Ljubljanskim gradom, Karlovška 3, kjer so se stiskali popisovalci v času popisa prebivalstva v letu 1961, pozneje pa sta tu delovala RTE in ROS.

Tudi arhiv je bil na različnih lokacijah. Gradivo popisov prebivalstva 1971 in 1981 je Statistični urad hranil na gradu Lisičje (1971–1992), za del ostalega arhivskega gradiva pa je imel v najemu prostore na Ilirski (1977–1992) in Črtomirovi (1976–1991) v Ljubljani.

Leta 1978 je Statistični urad zaradi prostorske stiske začel uporabljati še prostore v objektih na Parmovi 33, ki jih uporablja še danes. S pridobivanjem dodatnih poslovnih in arhivskih prostorov na tej lokaciji je postopno opuščal najete prostore na drugih lokacijah v Ljubljani.

Prostori Statističnega urada pa so še vedno na dveh lokacijah, kar otežuje poslovanje. Poleg tega prostori na Parmovi 33 niti niso ustrezni.

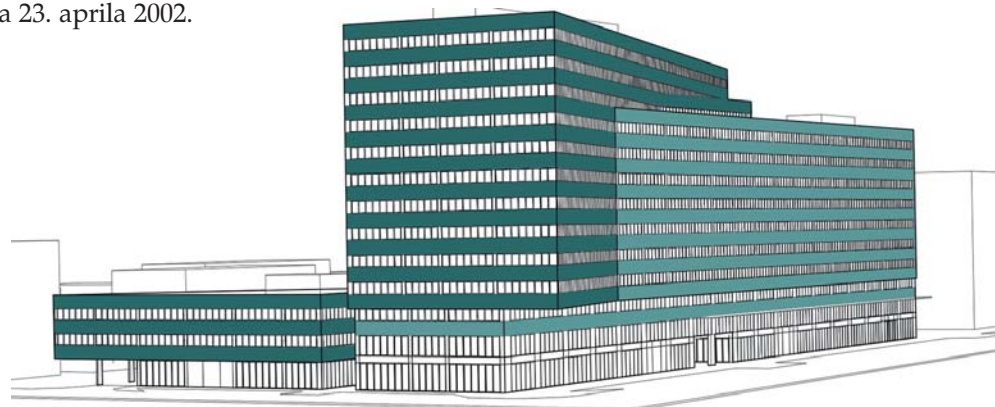
Zato je v letu 2007 predvidena preselitev celotnega Statističnega urada v novo poslovno stavbo Bežigrajski dvor, ki jo bo uporabljal skupaj z drugimi organi državne uprave. Sklep o tem je Vlada Republike Slovenije sprejela 23. aprila 2002.

Statistiki si z drugimi državnimi organi delijo prostore v stavbi na Parmovi 33.

Pogled z naših oken ponuja tudi vabljivo panoramo streh na Žabjeku.

Vlada Republike Slovenije je 23. aprila 2002 sprejela sklep o začetku izvajanja investicijskega projekta za izgradnjo poslovnega kompleksa v Bežigrajskem dvoru, kjer bodo v novi poslovni stavbi prostori za potrebe državne uprave, med drugim tudi novi prostori Statističnega urada Republike Slovenije, ki naj bi bili predvidoma vseljivi v letu 2007.

ZAČETKI SAMOSTOJNOSTI REPUBLIŠKE STATISTIKE

1953-1974

Po drugi svetovni vojni se je statistika razvijala kot strokovno-upravna služba, ki je delovala na podlagi zvezne zakonodaje. Z reorganizacijo državne uprave leta 1953 pa se je začela uresničevati težnja po samostojnosti statistične službe tako po strokovni plati v okviru uprave kot tudi organizacijsko v smislu pridobivanja večje samostojnosti republiške statistike. K temu so pripomogle ustavne spremembe leta 1974, ki so dale statistiki kot dejavnosti posebnega družbenega pomena večji pomen. V sistemu informiranja tega časa je dobila statistika kot stroka večjo vlogo, česar so se statistiki dobro zavedali. Zato so postali še pomembnejši izobraževanje in strokovno usposabljanje ter organizacija statistične službe na organizacijski in operativni ravni. Ukinitvev okrajnih zavodov za statistiko sredi šestdesetih let je prinesla povečan obseg dela, zato so bili poskusi racionalizacij proti koncu tega obdobja nujni. Rešitev so iskali v večji uporabi mehanografske tehnike, na začetku sedemdesetih let pa v uvajanju novih tehnologij. Te so vzpodbudile razmišljanja o uvedbi centralnih registrov in banke statističnih podatkov ter omogočile dejanski začetek njihovega razvoja.

Po tridesetih letih statistike v Sloveniji so to prelomnico še posebej proslavili in jo zaključili s prireditvijo, na kateri so izčrpno predstavili dotedanji razvoj stroke in organizacije statistične službe v Sloveniji. V tem obdobju je Zavod trikrat spremenil ime. Leta 1953 se je preimenoval v Zavod za statistiko in evidence LR Slovenije. Z Zakonom o upravnih organih v LR Sloveniji se je leta 1956 preimenoval v Zavod LR Slovenije za statistiko, nato pa v skladu z Ustavo iz leta 1974 v Zavod Socialistične republike Slovenije za statistiko, kar je ostal do leta 1991.

1953 – REORGANIZACIJA DRŽAVNE UPRAVE

Z reorganizacijo državne uprave leta 1953 je republiški statistični zavod prvič po vojni začel delovati kot samostojni republiški organ, saj je dotlej organizacijo in poslovanje statističnih organov pravno urejala zvezna zakonodaja. Še pomembnejši pa je bil zakon iz leta 1956, s katerim so bile decentralizirane zvezne pristojnosti.

Vedno jasneje je bilo, da obstoječi centralizirani statistični sistem ne more pokriti vseh potreb po podatkih, saj je premalo upošteval posebnosti gospodarskih in družbenih struktur Slovenije, ne glede na to, da je republiška statistika izvajala dopolnilne ali posebne statistične akcije. Tako se je v skladu z odlokom, objavljenim v Uradnem listu LRS, št. 38/1953, preimenovala v Zavod za statistiko in evidenco LR Slovenije.

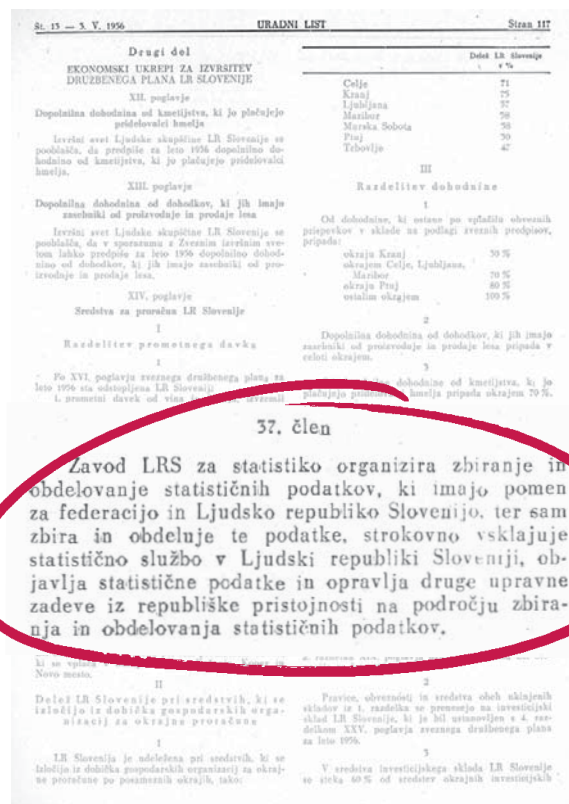
Z decentralizacijo pristojnosti zvezne države na republiško raven se je krepila samostojnost Zavoda. Tako se je v skladu z Zakonom o upravnih organih v LR Sloveniji preimenoval v Zavod LR Slovenije za statistiko – upravni organ, pristojen za izvajanje statistične službe. Organiziral ali opravil naj bi zbiranje in obdelavo podatkov, ki imajo pomen za federacijo in republiko, ter strokovno usklajeval statistično službo v republiki, okrajih in občinah.

Vendar se obstoječe stanje bistveno ni spremenilo. Primanjkovali so ustrezni podatki za potrebe lokalnih organov in podjetij, vprašanje vključevanja v enoten sistem statistik drugih organov in institucij ni bilo rešeno, ponovno se je začelo izvajanje "resornih" popisov ali statističnih raziskovanj, zlasti na področjih, ki so bila v obstoječem sistemu premalo

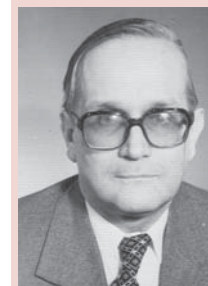
Viri:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- Odlok o organih in zavodih republiške uprave, Uradni list LRS, št. 38/1953.
- Zakon o upravnih organih v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, št. 45/1956.

obdelana (na primer stanovanjska statistika, statistika obrti, financ in investicij).

Zakon o upravnih organih LR Slovenije je leta 1956 določil Zavod LR Slovenije za statistiko kot upravni organ, pristojen za izvajanje statistične službe.

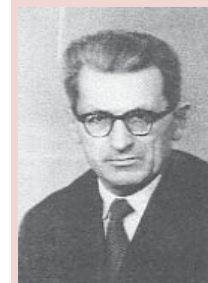

Vojan Konvalinka, direktor Zavoda 1951–1954.

Vojan Konvalinka (*1919, †1999). Diplomiral je na pravni fakulteti leta 1941, leta 1950 pa še na ekonomski fakulteti. V letih 1942–43 je bil v internaciji v Gonarsu. Po vojni je bil od 1951–1954 direktor Statističnega urada LRS oziroma Zavoda LR Slovenije za statistiko, pozneje pa je delal v Zveznem zavodu za statistiko. Od leta 1957 do 1961 je bil svetovalec v etiopskem vladnem planskem uradu v Adis Abebi, od leta 1961 do 1971 pa pomočnik direktorja Službe družbenega knjigovodstva Jugoslavije. Bil je tudi namestnik direktorja Zveznega zavoda za statistiko in svetovalec v Izvršnem svetu Skupščine SRS. Deloval je na področju gospodarskih statistik, posebej bilančnih.

Vira:

- Enciklopedija Slovenije. (1991). Zv. 5, str. 254
- Arhiv Slovenije. Evidenčni list

Rajko Kiauta, direktor Zavoda 1954–1967.

Rajko Kiauta (*1900, †1993). Gimnazijo je končal v Ljubljani, diplomiral pa je v Zagrebu na prirodno matematični fakulteti. Leta 1922 je diplomiral in leta 1923 pridobil naziv profesorja. Služboval je na gimnaziji v Mariboru, v Lesni industriji Maribor in pri zavarovalnici Slavija. Med vojno je bil aktiven v narodnoosvobodilnem boju. Od leta 1943 do konca vojne je bil v konfinaciji. Po vojni je bil zaposlen v raznih državnih službah. S Planske komisije LRS je prišel na Zavod LR Slovenije za statistiko, na katerem je bil od leta 1951 najprej svetnik, nato pa od leta 1954 do upokojitve 1967 direktor.

Vira:

- Arhiv Slovenije. AS 35 Republiška uprava za kadre 1960–1991
- Tršinar, I. 1997. Kronika Statističnega društva Slovenije : 1977–1997. Ljubljana, Statistično društvo Slovenije

NOTRANJA ORGANIZACIJA DELA

Zavod SR Slovenije za statistiko je deloval v glavnem v skladu z zveznimi predpisi, čeprav mu je od leta 1956 republiška zakonodaja dovoljevala večjo samostojnost. Prav tako se je vse do leta 1965 ravnal pretežno po organizacijskih oblikah Zveznega zavoda za statistiko.

V obdobju do leta 1956 je potekalo prevzemanje resornih in oblikovanje predmetnih statistik. Organizacija zavoda se je izpopolnjevala in spreminjala vzporedno z razvojem statističnega sistema in nalog. Iz tega zgodnejšega obdobja naj kot primer omenimo, da so bile vse splošne zadeve do leta 1958 koncentrirane v tajništvu zavoda, nato pa je bil ustanovljen splošni oddelek. Obdelava statističnega gradiva in objavljane rezultatov sta bila na primer do leta 1954 organizirana kot oddelek za mehansko obdelavo gradiva, ki se je pozneje preoblikoval v poseben oddelek za strojno obdelavo, obenem pa se je razvil samostojni odsek za publikacije, tiskarno in grafiko.

Erika Golja med delom na »sortirki« aprila 1961. To je bil eden najnovejših strojev za seštevanje in razvrščanje podatkov.

V letu 1956 so ustanovili samostojni referat za vsebinsko redakcijo publikacij. Metodološko delo, prej organizirano v posebnem oddelku za statistično metodologijo, je postalo funkcionalno opravilo vodij organizacijskih enot za predmetne statistike. Po letu 1965 je bila organizirana posebna služba za kadrovske zadeve, prav tako tudi služba za organizacijo in planiranje dela.

Delavci so se ob različnih priložnostih zbirali v sindikalni dvorani (današnji seminarski sobi), na primer ob direktorjevem nagovoru.

Vir:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.

1959 – KORENINE STATISTIČNEGA SVETA

Posebna uredba o organizaciji in delu Zavoda iz leta 1959 je prvič pravno uredila notranjo organizacijo in pristojnosti Zavoda. Za koordinacijo statistične službe ter za uskladitev vsebine statističnih raziskovanj, obdelave in objavljajanja podatkov pa je bil s posebno uredbo ustanovljen Strokovni svet za statistiko.

Strokovni svet za statistiko je daljni predhodnik današnjega Statističnega sveta RS, ki je bil ustanovljen leta 1981 na pobudo takratnega direktorja, pravno podlago pa je dobil z Zakonom o državni statistiki RS leta 1995.

Strokovni svet je začel sistematični pregled ustreznosti obstoječih statističnih raziskovanj. Ob študiju zahtev posameznih resorjev je ugotovil, da so najbolj pereča področja statistika cen, življenjskega standarda, zalog, statistika gradbeništva in stanovanj. Izvršnemu svetu SRS je predlagal rešitve, s katerimi bi zavrli večkratno zbiranje podatkov in odpravili nepotrebno obremenjevanje poročevalskih enot. Večjo vlogo je namenil republiškem Zavodu, ki naj bi dal soglasje k vsakemu zbiranju statističnih podatkov.

Strokovni svet je predlagal Izvršnemu svetu SR Slovenije ustrezne ukrepe v zvezi z organiziranjem zbiranja podatkov na raznih ravneh v republiki. Poznal je tudi problematiko sodelovanja z občinskimi statistiki, saj kljub uredbi iz leta 1948 razmerja niso bila dovolj jasna. Občinski centri, ki so tudi zbirali podatke oziroma vodili razne evidence, niso bili vključeni v sistem državne statistike, saj so delovali predvsem za potrebe občin.

Vira:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- Uredba o ustanovitvi, delovnem področju in delu Strokovnega sveta za statistiko. Uradni list LRS, št. 21/1959.

Njihovo sodelovanje z republiškim zavodom je bilo urejeno samo glede skupnega izvajanja zveznih in republiških raziskovanj. Vendar pa so bili preskrbljeni s podatki, čeprav posredno: iz zveznih in republiških statističnih raziskav so prejeli po en izvod poročila poročevalskih enot za vsa raziskovanja, ki so jih zanimala.

110.

Na podlagi 48. člena uredbe o organizaciji in delu Izvršnega sveta Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije (Uradni list LRS, št. 20-141/58) in v zvezi s 7. členom zakona o upravnih organih v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 13-45/56) izdaja Izvršni svet Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije

U R E D B O

**o ustanovitvi, delovnem področju in delu
Strokovnega sveta za statistiko LR Slovenije**

1. člen

Ustanovi se Strokovni svet za statistiko (v nadaljnjem besedilu: strokovni svet) kot posvetovalni organ Izvršnega sveta Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije.

2. člen

Strokovni svet obravnava posamezna vprašanja s področja organizacije in delovanja statistične službe v Ljudski republiki Sloveniji, vprašanja vskladitve, vsebine, obsega in druge zadeve posameznih organov,

4. člen

Predsednika in člane strokovnega sveta imenuje in razrešuje Izvršni svet. Imenuje jih izmed predstavnikov upravnih organov, zavodov, zbornic, strokovnih združenj in drugih organizacij, ki so zainteresirane na pravilnem delovanju statistične službe, ter izmed vidnih strokovnjakov in drugih javnih delavcev.

Direktor Zavoda LRS za statistiko je član strokovnega sveta po svojem položaju.

predloži osnutek predpisa, ki ga takoj Izvršnemu svetu, mora pa nujnost obrazložiti in o tem poročati strokovnemu svetu na njegovi prvi prihodnji seji.

4. člen

Predsednika in člane strokovnega sveta imenuje

4. člen Uredbe določa imenovanje in sestavo Strokovnega sveta za statistiko.

STATISTIČNI KADRI

Po drugi svetovni vojni je imela Slovenija veliko prednost v tedanji državi – imela je nekaj vrhunskih strokovnjakov s področja statistike. Vendar pa operativnega statističnega kadra v Sloveniji skoraj ni bilo, tako da je Zavod začel delati z osebjem s srednjo in nižjo stopnjo izobrazbe. Ostali so izkušnje pridobivali ob opravljanju tekočih nalog, vendar so imeli premalo praktičnih osnov za izvajanje potrebnih raziskav.

Sprva je bila delitev dela med republiškimi in lokalnimi uradi izvedena tako, da so lokalni organi opravljali terenska dela in izdelovali zbirne pregleda za svoja območja, v Ljubljani pa so jih združevali v republiške zbirnike. V začetku je bilo terenskega osebja več kot republiškega; še leta 1956 je polovica vseh zaposlenih v statistiki delala v lokalnih organih. Množičnost statističnega dela in povečanje števila raziskav pa sta zahtevala širjenje zaposlovanja – od 180 v letu 1949 se je število zaposlenih do leta 1956 povečalo na 396. Leta 1950 je Urad zaposloval le 4 sodelavce s fakultetno izobrazbo, manjkali so strokovnjaki za metodologijo, analitiko in teorijo. Najintenzivnejše področje dela so imeli delavci s srednjo izobrazbo, strokovni izpiti pa so bili že obvezni.

Albina, Eva, Anita, Petra, Rosana, Erika in druge delavke iz Mehanografskega centra marca 1961.

Podelitev priznanj in pohval za zaslužno delo okoli 1972.

Do leta 1966 se je zelo povečalo število zaposlenih z visoko in višjo izobrazbo – delež teh v strukturi zaposlenih je bil 19 % (13 % z visoko in 6 % z višjo izobrazbo). Ta je do leta 1972 narasel na 38 % (26 % z visoko in 12 % z višjo izobrazbo). Sočasno pa so zabeležili tudi upadanje zaposlenega osebja z nižjo izobrazbo: s srednjo izobrazbo z 39 % na 31 %, z manj kot srednjo pa z 32 % na 22 %.

Današnja situacija je bistveno drugačna. Po stanju na dan 30. 6. 2004 ima od 392 zaposlenih kar 54 % univerzitetno ali visoko strokovno izobrazbo, od teh imajo 4 strokovnjaki doktorat, 18 pa jih ima magisterij. 14 % jih ima višjo izobrazbo.

Novi Zakon o javnih uslužbencih iz leta 2002 razlikuje uradnike in strokovno-tehnične delavce. Na osnovi tega zakona je bila aprila 2004 sprejeta nova sistemizacija delovnih mest na Statističnem uradu: od 392 javnih uslužbencev je 193 uradnikov in 199 strokovno-tehničnih delavcev.

Povprečna starost zaposlenih je 43 let, 10 % je mlajših od 30 let. Večina zaposlenih je žensk – 68 %.

Vir:

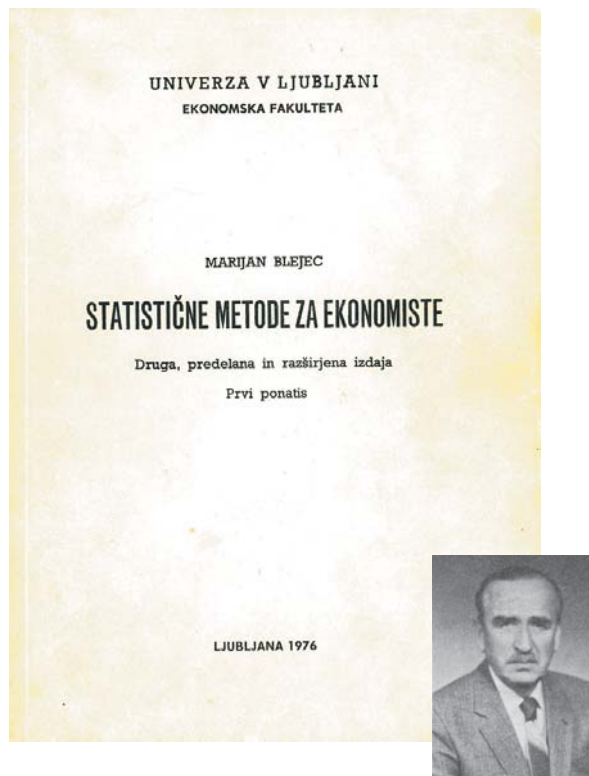
- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.

STROKOVNO USPOSABLJANJE

Statistično osebje se je v začetku usposabljalo na tečajih, seminarjih in na delovnem mestu – ob opravljanju konkretnih nalog.

Zaradi vse večjih potreb po strokovnih znanjih in zaposlovanju visoko kvalificiranih kadrov je bil na pobudo Zavoda pri Višji upravni šoli v Ljubljani v šolskem letu 1964/1965 ustanovljen statistični oddelek za slušatelje, ki so želeli delati v statistično-analitični službi. Ta se je v šolskem letu 1971/1972 preimenoval v Oddelek za statistiko in avtomatsko obdelavo podatkov.

V letu 1968 je bil na Zavodu izdelan in sprejet perspektivni program izobraževanja. Organizirali so različne oblike dopolnilnega izobraževanja na področju strokovnih znanj in znanja tujih jezikov, omogočili pa tudi mednarodno izmenjavo in specializacije doma in v tujini. V okviru tehnične pomoči OECD-ja so prišli tuji strokovnjaki v Slovenijo, 25 delavcev pa se je v Nemčiji izpopolnjevalo na področju statistike in programiranja. V letih 1973/1974 je ob delu študiralo okoli 15 % zaposlenih.

Knjiga Statistične metode za ekonomiste, avtorja Marjana Blejčeca, je bila v času nastanka in je še danes pomembna strokovna literatura, iz katere črpajo znanje delavci Urada. S strokovnim usposabljanjem statistikov in konkretnim sodelovanjem pri delu Urada je Marjan Blejčec prispeval k razvoju slovenske statistike.

Franta Komel,
direktor Zavoda 1967–1981.

*Franta Komel (*1924). Gimnazijo je začel obiskovati na Ptujju, zaradi vojne pa jo je nadaljeval v Ljubljani in končal leta 1945 v Zagrebu. Leta 1954 je končal Višjo vojno akademijo v Beogradu. Med vojno je bil v partizanih. V letih 1945–1964 je služboval kot polkovnik v JLA, takrat se je ukvarjal tudi s statistiko. 1967–1981 je bil direktor Zavoda SRS za statistiko, nato pa do leta 1985 direktor Zveznega zavoda za statistiko. Kot direktor in statistik je pomembno vplival na posodabljanje vseh vidikov statističnega sistema s pomočjo informacijske tehnologije, skrbel za izobraževanje kadrov doma in v tujini, uvažal nove metode zbiranja, obdelave in izkazovanja statističnih podatkov, zasnoval teorijo registrov po nordijskih vzorih ter vizionarsko postavil temelje racionalizacijam, ki jih omogoča uporaba podatkov večnamensko organiziranih administrativnih evidenc.*

Vir:

- Enciklopedija Slovenije. (1991). Zv. 5, str. 210

Vir:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.

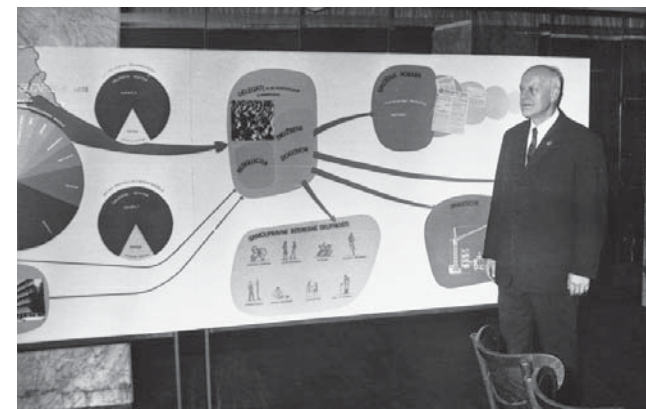
STATISTIKA POSTAJA DEL DRUŽBENEGA INFORMACIJSKEGA SISTEMA

Od leta 1966 je potekal proces reorganizacije statistike, vse dokler ji ni bila po ustavnih amandmajih iz leta 1971 in z Ustavo iz leta 1974 priznana njena vloga v družbenem sistemu informiranja.

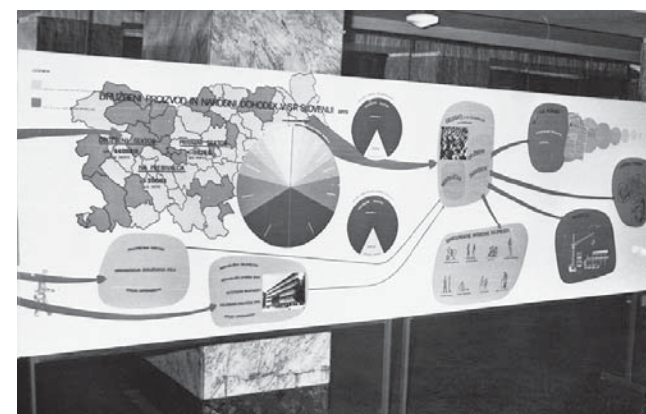
Zvezni Temejni zakon o statistiki iz leta 1966 je močnejše poudaril metodološko in strokovno enotnost statistike, organizacija v republikah pa je bila prepuščena republiški zakonodaji. Republiški zakon za področje statistike pa je bil zaradi obsežnega usklajevanja z drugimi področji in pogostimi spremembami v organizaciji in upravi sprejet šele leta 1988.

Potreba po reorganizaciji statističnih raziskovanj v republiki je postajala vedno bolj pereča in nujna. Zahtevali so jo tudi ustavni amandmaji iz leta 1971, s katerimi je republika dobila ustavno pravico, da pravno ureja in organizira statistično službo na svojem območju, upoštevajoč potrebe po enotnem statističnem sistemu za celotno Jugoslavijo.

Ustava iz leta 1974 je statistiko razglasila za dejavnost posebnega družbenega pomena in del družbenega sistema informiranja, ki naj bi zagotavljal usklajeno evidentiranje, zbiranje, obdelavo in objavlanje vseh informacij, zlasti pa numeričnih, ki so potrebne za planiranje in drugo usmerjanje družbenega razvoja, ter potrebno dostopnost podatkov najširši javnosti.

Na proslavi ob 30-letnici statistike je bila v Festivalni dvorani v Ljubljani pripravljena tudi razstava s prikazom nekaterih statističnih kazalnikov za leto 1973. Na sliki je Vlado Mahorčič, ki je kot statistik deloval že med NOB, po vojni pa je vodil statistične naloge na Ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo, na Planski komisiji in na Zavodu za statistiko do upokojitve leta 1970.

V Festivalni dvorani so ob 30-letnici pripravili razstavo z grafičnim prikazom aktualnih statističnih podatkov.

Viri:

- Mlinar, B. (ur.). (1974). Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- Temeljni zakon o statistiki, Uradni list SFRJ, št. 21/1966.
- Zakon o statističnih raziskovanjih, pomembnih za republiko, Uradni list RS, št. 11/1988.
- Spomen-knjiga Tridesetogodišnjica statistike u SFR Jugoslaviji. (1975). Beograd: Zvezni zavod za statistiko, str. 87–94.

REORGANIZACIJE NA PRELOMU SEDEMDESETIH LET

Po letu 1964 je začel Zavod neposredno poslovati s poročevalskimi enotami, s čimer se je precej povečal obseg dela. Reorganizacija dela je postala nujna, na začetku sedemdesetih let pa tudi možna.

V šestdesetih letih so se funkcije Zavoda bistveno dopolnile, obseg nalog pa razširil – posebej pri metodološkem delu in prilagajanju raziskav republiškim potrebam. V letu 1965 se je po odpravi okrajnih zavodov za statistiko začela prva faza reorganizacije Zavoda, da bi se z večjo rabo mehanografske tehnike in novo delitvijo dela med strokovnimi delavci povečala storilnost in časovno skrajšalo opravljanje nalog.

Delo je v času praznovanja obletnice, 24. 8. 1974, objavilo intervju z direktorjem Franto Komelom z naslovom Potrebujemo moderen sistem informacij. V članku, ki je opisal že od 1970. leta trajajoči projekt izpopolnitve in modernizacije statistično-informacijskega sistema, je bil poudarek na statističnih registrih, objavljanju rezultatov, sodelovanju z dajalci podatkov ter družbenem sistemu informiranja.

Vir:

- Žagar, P. (1974). Potrebujemo moderen sistem informacij. V: Delo. Letnik 16 (24. 8. 1974).

Raziskovalne in analitske naloge so postale glavne naloge statističnih referentov. Operativno izvajanje raziskovanj, manipulativno-tehnična opravila, pripravo in obdelovanje podatkov ter objavljane rezultatov pa so združili v ustreznih organizacijskih enotah.

V drugi fazi reorganizacije, od leta 1970, se je Zavod preusmeril na uvajanje in razvoj novih tehnologij za obdelavo podatkov. Začeti je bilo treba splošno in posebno vzgojo kadrov za neposredno ravnanje s to tehniko v na novo ustanovljenem republiškem elektronskem centru. Zaradi obsega statističnih nalog in potreb po tehničnih posodobitvah je bil Zavod eden od pobudnikov za njegovo ustanovitev.

V najtesnejši povezavi z ostalimi sestavnimi deli reorganizacije pa je potekal njen tretji del. Zavod je vzpostavil stike z OECD-jem in prejel veliko tehnično pomoč za pripravo in uresničitev projekta Modernizacija sistema informacij v javni upravi SR Slovenije.

Iz prvotnega svetovanja ekspertov v letu 1970 – pomagali so pri izdelavi projekta Statistični informacijski sistem in izvedbi modela Statistična banka podatkov za SR Slovenijo – ter poznejšega šolanja slovenskih kadrov so bile oblikovane temeljne sestavine programa. Začele so se oblikovati ideje o vzpostavitvi registrov in banke statističnih podatkov.

Na strokovnem usposabljanju v Nemčiji so bili v okviru OECD-jeve tehnične pomoči s tehničnimi strokovnjaki tudi statistiki – vsebinci. Na sliki iz leta 1973 so: Ivan Glonar, Bogdan Podlesnik, Martin Černe in Aleksandar Milenković.

ZASNOVA ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA STATISTIKE

Idejo o skupnem 'loncu' pomembnih statističnih podatkov so leta 1969 začeli razvijati na Deželnem uradu za obdelavo podatkov in statistiko Nordrhein - Westfalen. Rodila se je Banka statističnih podatkov (BSP).

Prve informacije so na Zavod prinesli kolegi z nemške statistike – statistični strokovnjaki in svetovalci v okviru projekta OECD – v začetku sedemdesetih let. Njihove programske opreme ni bilo mogoče neposredno uporabiti, saj je Zavod takrat uporabljal CDC-računalnik, nemška statistika pa IBM-ovega. Zato je bilo treba program za kontrolo vnosa podatkov v BSP napisati na novo – s pomočjo in po navodilih nemških kolegov.

Prvi podatki v BSP-ju so bili podatki, ki so jih prenesli iz publikacij z občinskimi podatki. Tedanja

tehnika je pomenila ročno izpisovanje podatkov na pripravljene obrazce, prenos na luknjane kartice in nato na trakove, programsko kontrolo podatkov in pripravo opisov za metabazo.

Prvi kontingenti so bili za BSP pripravljeni do nabave novega računalnika Fujitsu (1979). Po instalaciji je Alfred Abeln priredil programsko opremo za delovanje v novem okolju, prva poizvedovanja v BSP-ju prek terminala pa so bila prikazana že na otvoritvi novega računskega centra.

Zunanji uporabniki niso imeli terminalske povezave z računalnikom Zavoda, saj bi bili stroški najete telefonske linije, kontrolorja in terminala previsoki. Zato jim je Zavod omogočil poizvedovanje v BSP-ju v svojih prostorih. Izjema je bil Zavod za družbeno planiranje, kjer je bil en terminal. Z razvojem osebnih računalnikov in interneta je bilo mogoče od leta 1998 vsebino BSP-ja ponuditi najširšemu krogu uporabnikov. Poizvedovanje po podatkih je danes mogoče v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku. Vsebina BSP-ja zajema okoli 250 standardnih tabel za 10 vsebinskih področij, možna je samostojna priprava tabel iz 2,1 milijarde podatkov ali 350.000 nizov in za 20.000 časovnih vrst.

Sodobna informacijska tehnologija je omogočila nadaljnji razvoj e-diseminacije.

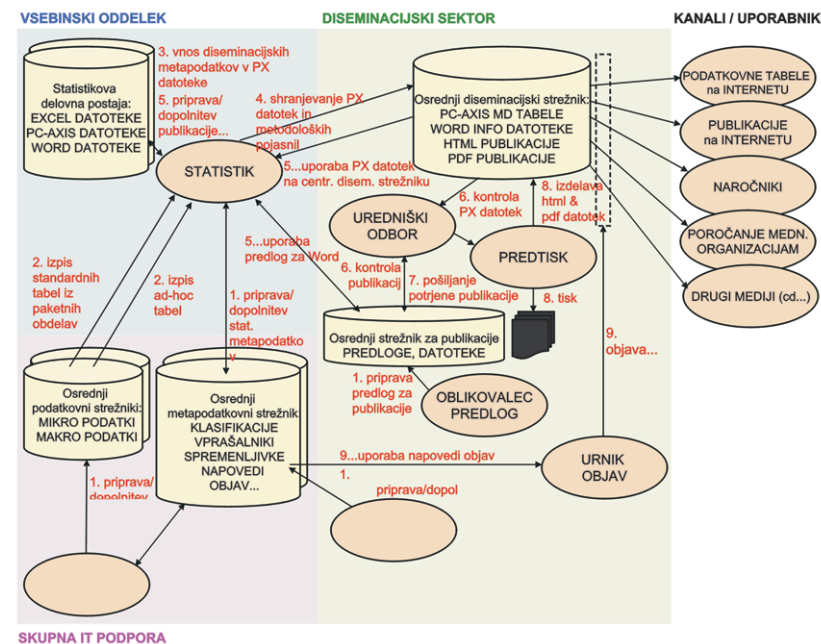
Uvajanje novih orodij, prijaznejših za uporabnike, poteka sočasno v sodelovanju z mednarodnim okoljem. Z novim orodjem PC AXIS so bili leta 2002 kot prvi objavljeni podatki popisa kmetijstva 2000.

Prve informacije o Banki statističnih podatkov sta v Slovenijo prinesla Hans Obers in Werner Storchmann. Delovanje BSP-ja so javno predstavili ob vsaki priložnosti, tudi leta 1980 ob otvoritvi novega računskega centra. Predaval je Tomaž Valantič.

Vir:

- BSP-online: www.stat.si/bsp.

Sedanji koncept diseminacije je mogoč le z uporabo sodobnih informacijskih orodij.

1970 - KORENINE E-UPRAVE

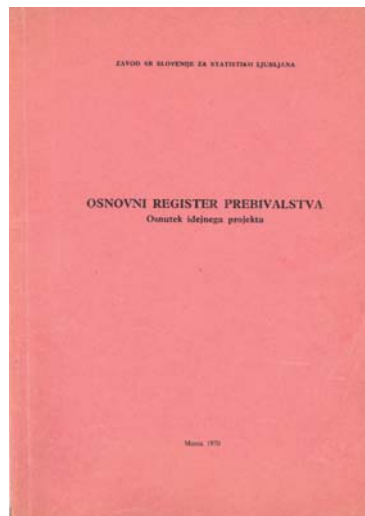
Leta 1970 je Zavod izdal publikacijo z naslovom Osnovni register prebivalstva – osnutek idejnega projekta, v kateri so predstavili idejo o ustanovitvi osrednjega registra za področje prebivalstva. Zastavljeni cilji so bili vizionarski in takrat še neizvedljivi, vendar pa neverjetno podobni ciljem današnje e-uprave.

Kot je bilo mogoče prebrati v uvodnem poglavju o ciljih projekta, naj bi oblikovali »kompletno, stalno in tekočo evidenco vseh prebivalcev Slovenije, pozneje pa tudi vseh Slovencev v Jugoslaviji in tujini.« Določili so tudi osnovna načela: enkratni zajem podatkov, večnamenskost, usklajenost z interesi uporabnikov ter vnaprej določeni namen zbiranja in pogoji uporabe podatkov. Pripravljena je bila metodologija vodenja registra, zastavljeni cilji pa so pomenili ne le izboljšanje statističnega informacijskega sistema, temveč tudi razbremenitev občanov pri dajanju podatkov in racionalizacija poslovanja državnih organov.

Ta osnovni register prebivalstva je še isto leto dobil zakonsko podlago in ime – Centralni register prebivalstva (CRP). Vzpostavljen je bil po podatkih popisa prebivalstva leta 1971, njegovo vodenje pa se je navezovalo na občinski register stalnega prebivalstva. Zakon je določil, da ga vodi Zavod, kar se je v praksi zares uresničilo šele leta 1980, ko je bila z določitvijo enotne matične številke občana vzpostavljena predhodnica današnje podatkovne baze CRP-ja.

Viri:

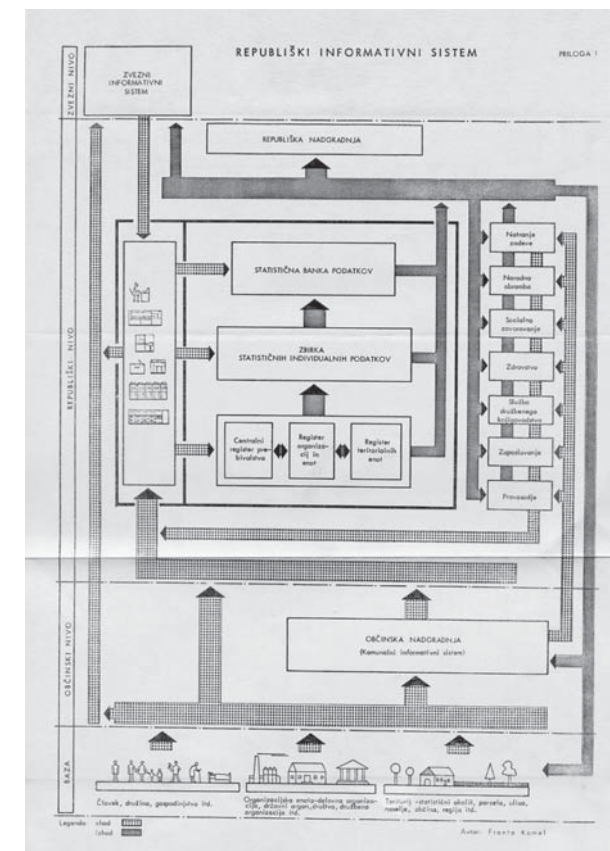
- Komel, F. (1970). Osnovni register prebivalstva. Osnutek idejnega projekta. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- Pakiž, O. (1971). Organizacijsko tehnične osnove statističnega informacijskega sistema SR Slovenije. V. 10. letni sestanek Jugoslovanskega statističnega društva. Portorož: Jugoslovansko statistično društvo, str. 1–16, 1–5a.
- Komel, F. (1974). Pristop k informacijskemu sistemu. V: Mednarodno posvetovanje o avtomatski obdelavi v javni upravi. Portorož: Zavod SR Slovenije za statistiko, str. 1–14, Priloge 1, 2.

Naslovnica publikacije, ki jo upravičeno lahko imenujemo korenine e-uprave, saj je njen avtor Franta Komel že leta 1970 vizionarsko zastavil cilje enkratnega in večnamenskega zajemanja podatkov, povezovanja evidenc, vnaprejšnje določitve namenov njihove uporabe in razbremenitve dela zaposlenih oziroma dajanja podatkov posameznikom.

Franta Komel v krogu svojih najožjih sodelavcev na izletu v Logarsko dolino.
Na sliki so od leve proti desni: Ivan Glonar, Odon Pakiž, Velimir Rajkovič,
Franta Komel, Milojka Virant Zajšek in Milena Zemljič.

V referatu na 10. letnem sestanku Jugoslovanskega statističnega društva leta 1971 in na Mednarodnem posvetovanju o avtomatski obdelavi v javni upravi sta Odon Pakiž in Franta Komel predstavila tudi idejni načrt Republiškega informativnega sistema.

»Rešitev je edino v uvajanju moderne elektronske tehnike in s tem tudi sistema medsebojno povezanih evidenc.« Tako so pred več kot tridesetimi leti napredni statistiki v projektu o povezovanju podatkov o osebi, prostoru, gospodinjstvu in zaposlitvi zastavili cilje in načrte, ki so, le z nekoliko drugačno terminologijo, še danes živi in se pojavljajo v številnih gradivih, strategijah, zakonih ali projektih.

1974 – TRIDESETLETNICA STATISTIKE

Trideseto obletnico statistike so leta 1974 praznovali v vsej državi. V Sloveniji so slavnostne prireditve potekale od septembra do decembra, osrednja proslava pa je bila 12. decembra 1974 v Festivalni dvorani v Ljubljani, blizu datuma ustanovitve jugoslovanske statistike, 14. decembra, ki je bil izbran tudi za vsakoletno svečano obeležje – Dan statistike.

Zavod za statistiko SRS je izdal tri priložnostne publikacije, ki kažejo dotedanjo zgodovino statistike.

Prva ima naslov Trideset let statistike v Sloveniji, 1944–1974. V njej je pregled razvoja stroke na splošno in v Sloveniji, opisuje raziskovalno delo, metode dela in njegovo javnost ter vlogo statistike v samoupravljanju.

Druga publikacija je Prispevek k zgodovini statistike med NOB v Sloveniji 1941–1974; prikaz statističnega dela med NOB, 22 prilog pa pregledno prikazuje dokumente v zvezi z ustanovitvijo Statističnega urada in imenovanji ter okrožnice, navodila in obrazce, na katerih so zbirali podatke. Obe publikaciji sta temeljno delo o začetkih slovenske statistike.

Tretji je Katalog publikacij, ki so v Sloveniji izšle v 30 letih dela statistike. Poleg tega je bilo napisano tudi posebno poglavje k zborniku zveznega urada o razvoju statistike v Sloveniji.

Za promocijo statistike je bilo poskrbljeno prek sredstev javnega obveščanja, v prostorih Mladinske knjige je bilo razstavljenih več kot 500 statističnih publikacij, 48 delavcev je prejelo odlikovanja za osebne zasluge in prispevek k razvoju statistike predsednika Tita, 155 pa jih je prejelo pisna priznanja direktorja.

Proslave v Festivalni dvorani se je udeležilo 405 delavcev Zavoda ter strokovnjakov s področja statistike in uglednih gostov družbenopolitičnega sveta iz Slovenije in drugih republik takratne države.

Prispevek k zgodovini statistike v Sloveniji 1944–1974 je temeljno zgodovinsko delo za razumevanje zgodnjega obdobja slovenske uradne statistike. Direktor Franta Komel je s poslušom za promocijo statistike podprl izdajo treh publikacij, urednik je bil Branko Mlinar, v uredniškem odboru pa so bili Franc Glavan, Milojka Virant, Branko Mlinar in Milena Zemljič. Prvi zvezek sta vsebinsko pripravila Karel Berič in Velimir Rajkovič, avtor besedila drugega pa je bil Vlado Mahorčič.

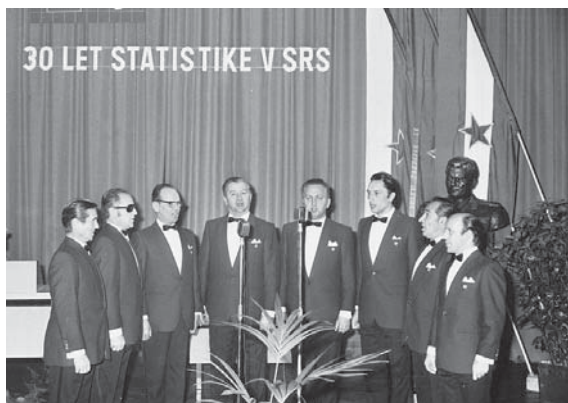
Vir:

- Spomen-knjiga Tridesetogodišnjica statistike u SFR Jugoslaviji. (1975). Beograd: Zvezni zavod za statistiko, str. 87–94.

30 LET STATISTIKE V SRS

Festivalna dvorana, Ljubljana
12. december 1974

PRVI KORAKI V REGISTRSKO USMERITEV SLOVENSKE STATISTIKE

1975-1990

Po prvih tridesetih letih življenja in dela v skupni državi se je slovenska statistika v sedemdesetih letih že precej osamosvojila. V izvajanju statističnih raziskovanj je sledila zveznemu programu, ki ga je dopolnjevala ali mu dodajala samostojna republiška raziskovanja. Posebej je vzpodbujala razvoj administrativnih evidenc, katerih podatki bi bili zbrani večnamensko in opredeljeni z enotnimi identifikacijami – na ta način bi pripomogli k racionalizaciji statističnega dela, ki bi temeljilo čim bolj na statističnih registrih oziroma na povezovanju administrativnih in statističnih virov. Vzpostavljeni so bili trije osnovni registri, ki so v osemdesetih letih v resnici začeli opravljati svoje naloge tako na statističnem področju kot tudi širše.

V tem obdobju se je utrjevalo poslanstvo statistike, pomembne so zlasti razprave o reviziji in razvoju statističnega sistema, konceptualne in tehnične posodobitve zbiranja, obdelovanja, izkazovanja in hranjenja statističnih podatkov, velika prizadevanja so usmerjena v normativno urejanje področja in okrepitev sodelovanja s strokovno in širšo javnostjo ter civilno družbo.

Veliki razvojni izzivi in želja po strokovnem napredku pa so pripeljali tudi do vključevanja v mednarodna dogajanja – sprva prek Zveznega zavoda in mednarodnih projektov, vedno bolj pa tudi s pogumnimi odločitvami, ki so slovensko statistiko, čeprav še neformalno, že začele približevati statistični ureditvi v Evropi.

ODLOČITEV ZA REGISTRSKO USMERITEV

V sedemdesetih letih je prišlo do odločitve, da bo slovenska statistika temeljila na urejenih evidencah in registrih. Statistični urad je imel velik interes za razvoj centralnih registrov zaradi racionalizacije zbiranja podatkov in razbremenjevanja poročevalskih enot, saj bi na ta način najhitreje in najlažje zbral veliko mikropodatkov, ki jih potrebuje za izvajanje svojih nalog.

Do odločitve o registrsko usmerjeni statistiki je prišlo že leta 1970, vendar se je registrska filozofija začela oblikovati šele v osemdesetih letih. Konkretna priprava pa so se začele po vzoru nordijskih držav in po študijskih obiskih na Danskem in na Švedskem.

Najpomembnejše značilnosti registrske usmeritve so: z zakonom urejeno vodenje administrativnih registrov in uporaba predpisanih identifikatorjev; obstoj administrativnih registrov na centralni ravni, popolnost njihovega zajetja in večnamenskost zbranih podatkov; zajem podatkov čim bližje izvoru; uporaba standardov; racionalizacija dela v javni upravi; razbremenjevanje poročevalskih enot ali posameznikov – bodisi zaposlenih pri izpolnjevanju obrazcev ali posameznikov pri dajanju podatkov, ki so že uradno zabeleženi; ter urejen pretok podatkov od virov do Statističnega urada kot enega od končnih uporabnikov.

Ljubica Djordjević, Štefan Klement in Jurij Levačič predstavljajo Register organizacij in skupnosti.

Glavni cilj registrsko organizirane statistike je racionalizacija izvajanja statističnih raziskovanj, katere najuspešnejši primer bi bila opustitev klasičnega popisa prebivalstva in prehod na elektronski popis prebivalstva, temelječ na administrativnih virih.

Viri:

- Komel, F. (1973). Statistični informacijski sistem in elektronska tehnika. V: Glasnik delovne skupnosti Zavoda SR Slovenije za statistiko. št. 1, str. 17–22a.
- Pakiž, O. (1973). Organizacijsko tehnične osnove statističnega informacijskega sistema SR Slovenije. V: Glasnik delovne skupnosti Zavoda SR Slovenije za statistiko. št. 2, str. 12–29.
- Stanovništvo Jugoslavije kroz popise stanovništva – Statistički registri. (1988). V: Zbornik referatov Osmega srečanja statistikov Jugoslavije. Brezovica.
- Zakon o centralnem registru prebivalstva. Uradni list RS, št. 1/1999.

Prav zato se je razumevanje registrske usmeritve najprej razširilo v statističnih krogih. Ker pa smo od ideje že davno prešli k dejanjem, v Sloveniji že nekaj časa ne govorimo več le o registrski usmeritvi, temveč tudi o registrski organizaciji; in pri tej je imel Statistični urad zgodovinsko vlogo.

Sodelavci in kolegi so se ob koncu napornega leta srečevali in poveselili na Dnevu statistike v Slonu, 1977. Ljubica Djordjević in Aleksandar Milenković, dolgoletna sodelavca na področju metodološkega in informacijskega dela na demografiji in registrih, sta v tem obdobju pripravljala podlage za CRP in EMŠO in povezovala podatke RTE-ja.

UVAJANJE CENTRALNIH REGISTROV

Začetki centralnih registrov segajo v čas okoli popisa prebivalstva v letu 1971, ko je informacijska tehnologija tako napredovala, da je bilo mogoče obdelovati velike količine podatkov in vodenje velikih podatkovnih zbirk. Enotni identifikatorji omogočajo povezovanje podatkov javnopravnih evidenc za statistične in administrativne namene.

Prvi korak je bila začetna vzpostavitev treh osnovnih registrov v sedemdesetih letih:

- Register teritorialnih enot (RTE) je bil kot statistični kataster v času popisa prebivalstva leta 1971 organiziran v obliki šifrantov in kart za popisovalce, ki so jih pripravili na podlagi podatkov in kart iz popisa prebivalstva leta 1961. Pri obeh popisih je bil za potrebe popisovalcev izboljšan sistem statističnih in popisnih okolišev.
- Najstarejša zbirka podatkov Centralnega registra prebivalstva (CRP) je bila vzpostavljena na osnovi popisnih podatkov leta 1971, pred tem so registri prebivalstva obstajali le na lokalni ravni. Vzdrževanje CRP-ja je bilo obdobjno, pa tudi nezanesljivo, saj ni bilo identifikatorja, ki bi zagotovil enoličnost posameznika – kar je bilo rešeno z uvedbo enotne matične številke občana normativno leta 1976, v praksi pa leta 1980.
- Nekoliko pozneje, leta 1976, je bil s pomočjo podatkov, zbranih s popisom organizacij in skupnosti, vzpostavljen Register organizacij in skupnosti (ROS).

Vira:

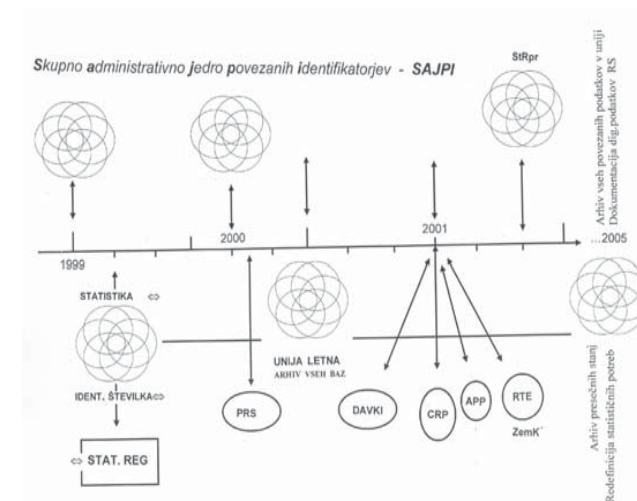
- Djordjević, L., Tršinar, I. (1984). Poročilo s študijskega potovanja na Danski statistiki v Kopenhagnu. V: Statistik, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 3, Priloga.
- Tršinar, I. (1999). Centralni register prebivalstva; Oris razvoja, komentar zakona in prevod v angleški jezik. Ljubljana: Uradni list RS.

Naslovna stran Priloge Statistika iz leta 1984, v katerem je bilo objavljeno poročilo Ljubice Djordjević in Irene Tršinar o študijskem obisku na Danskem, ki je bila ena od držav vzornic za uresničevanje registrske usmeritve v registrsko organizacijo slovenske statistike.

Drugi korak je bila posodobitev s pomočjo nove računalniške opreme – osemdeseta leta so bila zato odločilna za začetek tekočega vodenja vseh treh registrov. RTE so statistiki v sodelovanju z geodetsko službo razvili v nepogrešljivo infrastrukturo za

prikazovanje statističnih raziskovanj po prostorskih kriterijih, rodili so se Geografski informacijski sistemi. CRP je, izpopolnjen v sodelovanju z matičnimi službami in registri stalnega prebivalstva na občinah, postal osnova za statistiko prebivalstva, začela se je množična diseminacija njegovih podatkov. Leta 1985 se je osnovnim registrom pridružil še register obrtnikov, ki so ga pozneje vključili v ROS, ta pa je postal temelj za izdelavo seznamov naslovov podjetij za izvajanje različnih statističnih raziskovanj, podatkovni vir za neposredno izvajanje statistike poslovnih subjektov in vir za zunanje uporabnike.

Tomaž Banovec, iz predstavitve koncepta povezanih identifikatorjev.

ZAČETKI FORMALNEGA MEDNARODNEGA SODELOVANJA SLOVENSKE STATISTIKE

Strokovnjaki s področja statistike so že pred formalnim začetkom mednarodnega sodelovanja vzdrževali stike z mednarodnim statističnim okoljem.

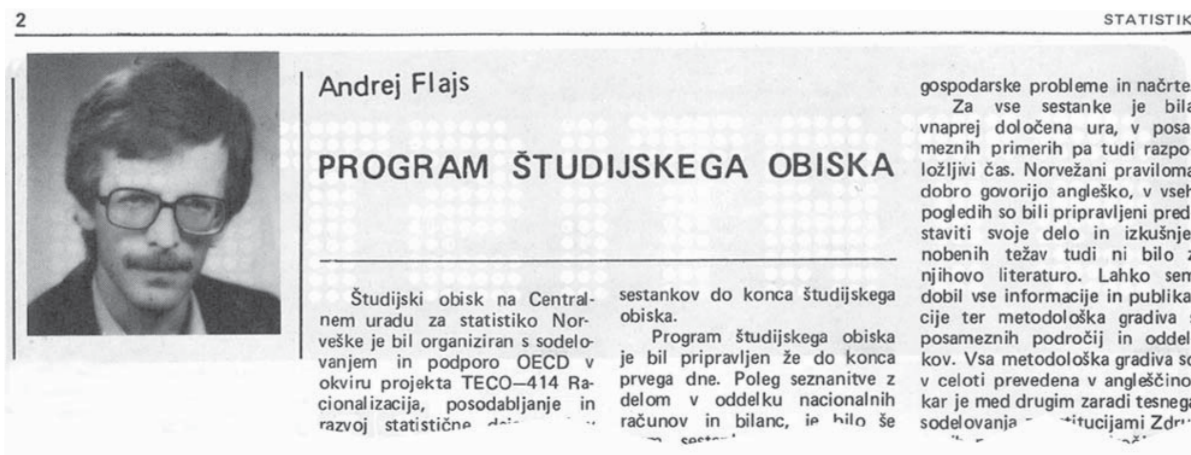
Pred osamosvojitvijo Slovenije je bilo mednarodno sodelovanje v pristojnosti Zveznega zavoda za statistiko. Republiški statistični zavodi so se prvič lahko vključili v sedemdesetih letih, v okviru omejenih pristojnosti (le izboljšanje metodoloških znanj), če so izpolnjevali strokovne zahteve; slovenski statistiki so jih (med republiškimi zavodi so jih le še srbski), zahvaljujoč relativno visoki metodološki in tehnični razvitosti. Vključili so se v dva mednarodna projekta OECD-ja, v katerih je poleg druge državne administracije sodelovala tudi statistika: TECO za področje tehničnega sodelovanja (Technical co-operation) in PUMA za področje javne uprave (Public management). Poleg tega so obiskali deželni statistični urad Nordrhein - Westfalen v Düsseldorfu in statistične urade Norveške, Švedske in Danske.

S tem so se razvile podlage za razvoj obsežnega projekta Modernizacija statističnega informacijskega sistema: začel se je razvoj registrov po zgledu nordijskih držav. S študijem metodološkega dela na švedski in danski statistiki na nekaterih izbranih področjih statistike in sistema nacionalnih računov na norveški statistiki v letu 1989 je prišlo do uvajanja mednarodno primerljivih metodoloških standardov in praks. Uvedba banke podatkov kot rezultata sodelovanja z nemško statistiko pa je pomenila takrat izjemno moderno orodje za diseminacijo statističnih podatkov uporabnikom in za doseganje skladnosti metodoloških rezultatov znotraj slovenske statistike.

Mednarodno sodelovanje v sedemdesetih letih in aktivna vloga slovenskih statistikov v jugoslovanskem statističnem sistemu sta pripomogla, da so dolgoročne strateške usmeritve slovenske statistike postale ene najnaprednejših. Najbolj se je to izražalo pri razvoju in uporabi registrov in drugih administrativnih virov, uvedbi banke podatkov, uvajanje uporaba satelitskih metod teledetekcije za ocenjevanje izrabe tal in za potrebe kmetijstva in gozdarstva ter povezanih metodoloških izboljšavah, to je skladnosti definicij in klasifikacij. Po osamosvojitvi sta obe usmeritvi prispevali k izredno dinamičnemu in vsestranskemu usklajevanju slovenske statistike z mednarodno, zlasti z evropsko.

Viri:

- Djordjević, L. in sod. (1983). Predstavitev rezultatov projekta OECD "Racionalizacija, posodabljanje in razvoj statistične dejavnosti v Jugoslaviji". Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, Zbornik predstavitev v Cankarjevem domu.
- Flajs, A. (1985). Poročilo s študijskega obiska na Centralnem uradu za statistiko Norveške. V: Statistika. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 2, Priloga.
- Banovec, T., Tretjak, A. (1987). Uporaba satelitskih metod teledetekcije za ocenjevanje izrabe tal in za potrebe kmetijstva in gozdarstva. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.

Andrej Flajs je na Norveškem spoznaval statistiko nacionalnega bogstva v okviru sistema nacionalnih računov in bilanc ter druge vidike statistike, ki se neposredno ali posredno navezujejo na problematiko nacionalnega bogstva, naravnih virov in okolja.

1975 - RAZPRAVE O REVIZIJI IN RAZVOJU STATISTIČNEGA SISTEMA

Razprave o reviziji in razvoju statističnega informacijskega sistema je vodil Zavod v sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki s področja statistike. V obdobju 1965–1975 je propadlo več poskusov revizij, zato je bila zadnja še toliko bolj zaželeno.

Po mednarodno usklajeni definiciji je bil statistični sistem opredeljen kot »sistem zbiranja, obdelave (vključno z analizami) ter prikazovanja rezultatov statističnih raziskav, zlasti objavljanih uradnih statističnih podatkov za splošne informativne potrebe najširše nacionalne in mednarodne javnosti, deloma pa tudi za specifične potrebe znanosti in državnega oz. upravnega aparata.«

Posebej je bila poudarjena mednarodna primerljivost podatkov. V relativno zapletenem sistemu nekdanje države je bilo uveljavljanje pobud težavno, saj so republike urejale le tisti del raziskovanj, ki se je nanašal samo na potrebe republik. Raziskovanja, pomembna za celotno državo, vključno z mednarodnim sodelovanjem, je pokrival Zvezni zavod za statistiko. V letu 1975 Slovenija še ni imela republiškega zakona o statistiki. Potrebe po podatkih so ugotavljali s pomočjo družbenih dokumentov, zahtev strokovnjakov in vodilnih v statističnih uradih ter na področnih konferencah. Neučinkovitost sistema je pripeljala do tega, da so se začeli pojavljati novi pooblaščen organi za statistiko.

V sedemdesetih letih so ugotavljali, da je bilo najbolj pomanjkljivo posodabljanje raziskovalnih metod v statistiki in premajhno sodelovanje z znanstvenim področjem, preveliko je bilo obremenjevanje enot poročanja, nepotrebna raziskovanja bi bilo treba ukiniti. Statistiko bi bilo treba odpreti uporabnikom, razviti metode ugotavljanja in izpolnjevanja potreb, zaposlene pa usposobiti za delo v tehničnem in strokovnem pogledu. Uvajali so pojma pravice do obveščenosti ter načela statistične zaupnosti. Odpiranju statističnega sistema so se pridružili tudi odpiranje informacijsko-dokumentacijskih centrov za oskrbo s podatki, telefonsko posredovanje in dostop do podatkov prek računalnika. Za uveljavljanje statističnih podatkov so začeli gojiti odnose s sredstvi javnega obveščanja, statistično kulturo pa skušali povečati z rednim izobraževanjem in približevanjem statistike uporabnikom.

Za uspeh revizije so bili prav tako pomembni pravni, organizacijski, kadrovske, tehnični in finančni pogoji. Kot zanimivost pa je treba omeniti, da je bila predlagana posebna komisija za razvoj in revizijo statistike, ki bi jo po vsebini lahko primerjali s sedanjim statističnim svetom. Sočasno so bile predlagane tudi podkomisije – nekakšen zametek sedanjih sosvetov za posamezna področja statistik.

Študijo o razvoju in reviziji statističnega informacijskega sistema je leta 1975 napisal Ante Novak z izjemno kritičnim pogledom na revizije v desetletju pred tem in na stanje na področju statistike. Menil je, da je kompleksnost takratnega sistema privedla do njegove neučinkovitosti. Tudi v intervjuju z Antejem Novakom, objavljenem v Statistiku leta 1981, je pogovor med drugim tekel o tej temi.

Vira:

- Novak, A. (1975). Revizija in razvoj statističnega sistema (osnovna izhodišča). Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko.
- Cedilnik, B., Klep, J., Fidler, F. (1981). Pogovarjali smo se z Antejem Novakom. V: Statistika, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 11, str 5–7.

1977 – USTANOVITEV STATISTIČNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE

Statistično društvo Slovenije je bilo ustanovljeno 14. decembra 1977 na ustanovni skupščini, za katero je iniciativni odbor za ustanovitev društva namenoma izbral prav ta dan – Dan statistike.

Statistično društvo Slovenije je bilo ustanovljeno po načelu odprtosti: poleg statistikov so bili v članstvo povabljeni tudi dajalci in uporabniki podatkov. V tem se je razlikovalo od takratnega Statističnega društva Jugoslavije, ustanovljenega leta 1953, ki je imelo zelo stroge profesionalne kriterije za včlanitev.

Na ustanovni skupščini (v hotelu Kompas) je imela ustanovitveni govor Milojka Virant Zajšek, takratna namestnica direktorja slovenske statistike in prva predsednica društva. Pobudnika za ustanovitev društva sta bila Vojka Šircelj in Ivo Lavrač. Na sliki so v prvi vrsti Blaženka Košmelj, dolgoletna predsednica Komisije za statistično terminologijo, Milojka Virant Zajšek in Emil Milan Pintar, predsednik društva v naslednjem mandatnem obdobju. V drugi vrsti sta v ospredju Draga Kobentar in Lea Bregar.

Delo društva je bilo organizirano v sekcijah, prva je bila leta 1979 ustanovljena Sekcija za razvojna in teoretska vprašanja statistike. Njen sestavni del je bila in je še vedno Komisija za statistično terminologijo, ustanovljena leta 1981.

Na ustanovni skupščini Statističnega društva Slovenije je bila izražena potreba po znanstvenem delu pri:

- reševanju ključnih sistemskih vprašanj statistike,
- razvijanju statističnih metodologij – od zajemanja podatkov do analize in objavljanja,
- proučevanju statističnih standardov in metod ter klasifikacij,
- avtomatizaciji statističnih procesov v vseh fazah,
- proučevanju učnih metod in postopkov pri pouku statistike,
- strokovnem izpopolnjevanju zaposlenih in širjenju statistične kulture.

Govor Frante Komelja, v ozadju pa tudi statistični pevski zbor, ponos slovenskih statistikov.

Prva redna skupščina društva je bila decembra 1979 v polni dvorani Kina Vič.

Vir:

- Tršinar, I. (1997). 20 let Statističnega društva Slovenije, Kronika Statističnega društva Slovenije 1977–1997. Ljubljana: Statistično društvo Slovenije.

1980 – POSLANSTVO ZAVODA SRS ZA STATISTIKO

V začetku leta 1980 je Zakon o organizaciji in delovnem področju republiških upravnih organov in republiških organizacij ter samostojnih strokovnih služb Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije določil poslanstvo Zavoda SRS za statistiko.

V 37. členu je bilo zapisano: »Zavod SR Slovenije za statistiko opravlja strokovne naloge iz statistično-informacijskega sistema, ki se nanašajo na programiranje statističnih raziskovanj, pomembnih za SFRJ, SR Slovenijo in občine; na zbiranje, obdelovanje in analiziranje statističnih podatkov in informacij; na določanje statističnih standardov in usklajevanje metodoloških osnov; na strokovno usklajevanje statističnih raziskovanj med seboj in z osnovnimi evidencami, na register prebivalstva, register organizacij in skupnosti, register teritorialnih enot in statistično banko podatkov; na objavljane in posredovanje statističnih podatkov in informacij ter na opravljanje nadzorstva nad delom poročevalskih enot.

Zavod SR Slovenije za statistiko opravlja strokovne naloge iz prejšnjega odstavka v okviru enotnega statističnega sistema v državi tudi za samoupravne organizacije in skupnosti, samoupravne interesne skupnosti in družbenopolitične organizacije.«

Ivan Glonar, Alojz Pogljajen, Tomaž Valantič, Branko Mlinar, Stanko Mraz in Patar Delak, člani strokovnega kolegija, iz leta 1980.

V letu 1979 je Zavod spremenil organizacijo in jo pripravil na prihod novega računalnika. V tem letu je izvajal 230 statističnih raziskovanj, od tega kar 30 za potrebe Slovenije. Pri tem je še posebej razvijal tri osnovne registre. Zavod je bil tudi takrat procesno organiziran, saj so bili zbiranje, programiranje in obdelovanje podatkov izvajani za vsa raziskovanja v posebej za to organiziranih enotah. Procese so obvladovali s strogimi navodili in pisno dokumentacijo, ki je spremljala vsako fazo. Za organizacijo je bila odgovorna planska služba.

Vira:

- Zakon o organizaciji in delovnem področju republiških upravnih organov in republiških organizacij ter samostojnih strokovnih služb Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije, Uradni list SRS, št. 5/1980.
- Statistik (1980). Ljubljana: Zavod SRS za statistiko, št. 6.

PRVI SODOBNI RAČUNALNIK ZA DELO DRŽAVNE STATISTIKE V SLOVENIJI

Izhajajoč iz problemov in predlogov, obrazloženih in predlaganih že v študiji Revizija in razvoj statističnega sistema, je bil leta 1978 v takratni slovenski skupščini sprejet Odlok o nabavi računalnika in določitvi sredstev za novo stavbo. Računalnik je prišel, projekt za izgradnjo nove stavbe pa žal ni bil uresničen.

Po pripravi, ki so se začele že leta 1975, je Zavod septembra 1977 razpisal natečaj za nabavo računalniške opreme. Posebna komisija je direktorju predlagala pogajanja z japonsko firmo FUJITSU za računalniški sistem FACOM: M 180 II AD. Prehod na enega najsodobnejših računalnikov v tem delu Evrope je takrat zahteval spremembo miselnosti in organizacije dela in predvsem pridobitev dodatnih znanj. Prav to so nekateri naši računalnikarji pridobivali deloma na Japonskem, drugi pa s pomočjo japonskih strokovnjakov doma. Leta 1979 se je za potrebe prehoda na delo z novim računalnikom 57 delavcev Zavoda v treh terminih izobraževalo na Haludovem na otoku Krku.

20. julija 1980 je bila na Zavodu slovesna otvoritev Centra za avtomatsko obdelavo podatkov. Vabilu se je odzvalo več kot sto gostov, med njimi takrat najvidnejši republiški predstavniki, predstavniki inštitutov ter zvezne statistike in republiških statistik. Navzoči so bili tudi predstavniki firme Fujitsu in Deželnega urada za statistiko Nordrhein - Westfalen iz Nemčije.

Viri:

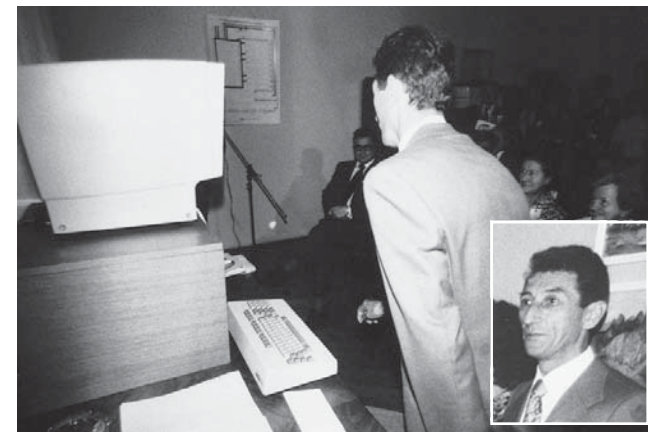
- Maher, N., Tomažin, M., Tomkiewicz, M. (1980). Pogovarjali smo se z vodjem Računskega centra Alešem Brinarjem. V: Statist. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 4, str. 2–4.
- Valantič, T. (1980). Otvoritev Centra za avtomatsko obdelavo podatkov. V: Statist. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 7/8, str. 2–5.
- Maver, D. (1982). Obisk v računskem centru. V: Statist. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 2/3, str. 15–17.

Vsa statistika je nestrpno pričakovala novi računalnik japonske firme FUJITSU. Dvorišče na Hrenovi je bilo skoraj premajhno za pošiljko z novim računalnikom. Njegova zmogljivost je bila 2 Mb spomina in 2 Gb diskovnega prostora.

Organizatorjem in programerjem, kot so se takrat imenovali delavci s področja informatike, se je delo popolnoma spremenilo. Prešli so na interaktivno delo s terminali. Pozabili so na luknjane kartice – mlajši jih ne poznajo več.

Slavnostno je s pritiskom na gumb novi računalnik spustil v pogon Marjan Dekleva, statistik z do takrat najdaljšim delovnim stažem.

Aleš Brinar, vodja Računskega centra, je gostom razkazal delovanje računalnika in vzdrževanje arhiva trakov, v katerem je bilo kar okoli 6.000 magnetnih trakov s statističnimi podatki vseh statističnih raziskovanj.

Ob slavnostnem sprejemu v avli Zavoda je vsak udeleženec prejel mapo z gradivom: Posodabljanje statističnega informacijskega sistema, Revizija in razvoj statistično informacijskega sistema in glasilo Statist. št. 6/1980, z opisom organizacijske sheme Zavoda in njegovih postopkov in delavcev.

INFORMIRANJE ZAPOSLENIH

Statistiki so se vedno zavedali pomena širjenja informacij, zato ne preseneča, da je bilo poleg bogate strokovne publicistične dejavnosti v vseh obdobjih poudarjeno tudi informiranje zaposlenih.

Eden od pomembnih virov za brskanje po preteklosti Urada so interna glasila in druge oblike notranjega informiranja.

V letih 1955 in 1956 je ob sindikalnem izletu izšla prva številka humorističnega časopisa. V letih 1964–1965 je izšlo prvih pet števil glasila, ki je dobilo ime po telefonski številki – Halo 23–256. To so bile zasnove internega glasila, ki je redno četrtletno izhajalo kot Glasnik v letih 1966–1970, nato pa po premoru in z različnim številom izdaj na leto spet v letih 1973–1979.

Naslov Statistik je glasilo dobilo ob praznovanju tridesetletnice leta 1974, ko je postalo bolj informativno. Pod tem imenom je glasilo izhajalo do konca leta 1988. Po premoru je začelo leta 1990 izhajati glasilo z naslovom Sporočila, ki je postalo stalna oblika seznanjanja delavcev s strokovnimi novicami. Leta 1995 so ga posodobili v obliko revije in preimenovali v Statistična sporočila, pod tem imenom izhaja še zdaj.

Viri:

- Statistik. Ljubljana: Zavod SRS za statistiko (več števil s tega obdobja).
- Maher, N., Tomažin, M., Karanjac, J. (1980). Besedo ima ... V: Statistik, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 3, str. 2–5.
- Mlinar, B. (1978). Razvoj statistike. Sistem statističnih raziskovanj v Jugoslaviji. V: Statistik, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 8, str. 1–3.
- Berič, K. (1979). Integriranje in povezovanje podatkov v statistično-informacijskem sistemu (nadaljevanje). V: Statistik, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 2–3, str. 1–4.
- Mlinar, Z. (1980). 25 let Prikazov in študij; Uspešnosti ne moremo meriti le s količino. V: Statistik, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 3, str. 13–14.

Interna glasila pred Statistikom so bila po zunanji podobi skromna in brez likovne opreme. Statistik je prvi uvedel slikovno naslovnico in celotno podobo v smislu pravega časopisa. Njegova vsebina je bila pestra in ni bila omejena na strokovne teme. Bralcu je ponudila tudi pregled dogajanj s področja družabnega, športnega in kulturnega življenja zaposlenih. Kot sindikalni časopis je proti koncu osemdesetih let izgubil svoje poslanstvo, pomanjkanje informacij za zaposlene pa je obudilo izdajanja glasila pod imenom Statistična sporočila. Ta so bila sprva izključno informativna, dokler se ni Urad odločil, da jih bo izdajal kot revijo v polni barvni podobi.

Ne smemo pa pozabiti še enega pomembnega vira informiranja – zapisnikov s sej strokovnih kolegijev. Njihova vsebina je posvečena strokovnim temam in drugim uradnim zadevam s področja dela in organizacije Urada. Ti so sistematičen in popoln pregled dogajanja od leta 1980 dalje, ko se je strokovni kolegij začel sestajati redno vsak teden na torkovih sejah.

Strokovni kolegij direktorja Frante Komela ob koncu 70-tih let.

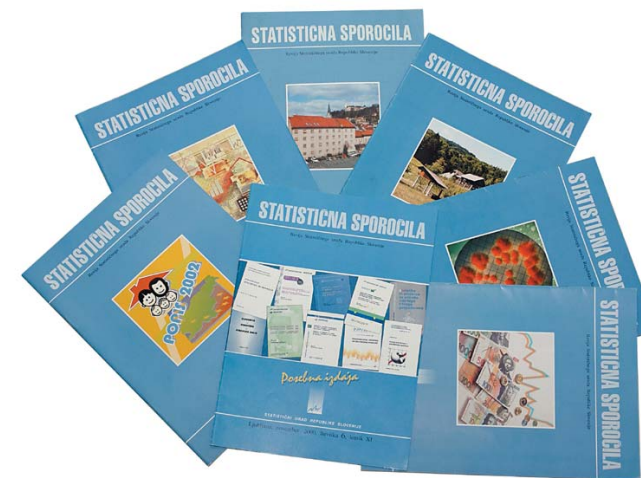
V letu 1978 je začela v Statistiku izhajati posebna rubrika z naslovom Razvoj statistike, ki je bila stalna rubrika nekaj let. V prvi številki je izšel zanimiv prispevek o sistemu statističnih raziskovanj v Jugoslaviji z oceno dotedanjega razvoja in usmeritvami. Pri tem navaja še danes aktualna načela državnih statistik, kot so enotnost, odprtost in dostopnost do rezultatov, razvoj in organiziranje za različne vrste uporabnikov ter priprava analiz; torej prehod od vladne statistike tudi k drugim uporabnikom in s tem povezano odprtost in profesionalnost. Posebej je poudarjena potreba za razvoj statistike za potrebe občin. Prispevek govori tudi o problemu pravočasnosti kratkoročnih statistik, med drugim povezanih s polnimi zajetji, značilnih za jugoslovansko statistiko.

Leta 1980 so 25-letnico izhajanja publikacije Prikazi in študije (PIŠ) obeležili s predstavitvijo ocene zunanjih strokovnjakov. Obenem so širše ocenili tudi dejavnost statistike nasploh.

Statistik je bil priljubljena oblika za predstavitev dela strokovnih skupin, organizacijskih in kadrovskih zadev, pomembnih poročil s sej delavskega sveta in sindikata, prinašal pa je tudi novice o kulturnem, družabnem in športnem življenju delavcev ter kaj malega za sprostitev in razvedrilo.

Leta 1998 so Statistična sporočila dobila poleg oblikovne tudi drugačno vsebinsko zasnovo s poudarkom na obveščanju o vseh pomembnejših dogodkih in vsebinah v zvezi z državno statistiko v Sloveniji, tako na Uradu kot tudi v drugih državnih ustanovah, ki so po Nacionalnem programu statističnih raziskovanj prav tako pooblaščen za izvajanje določenih statistik.

Iz nekdanjega Statistika se je danes razvila prava revija, ki pokriva vsebino statističnega dogajanja ne le na Uradu, temveč tudi pri drugih pooblaščenih izvajalcih statističnih raziskovanj.

POLEG STROKOVNIH TUDI ŠPORTNA, ŠAHOVSKA, KULTURNA IN DRUŽABNA SREČANJA STATISTIKOV

Proti koncu sedemdesetih let in v osemdesetih letih je bilo družabno življenje na Zavodu izjemno pestro, kar sovпада tudi z velikim poletom v razvoju strokovnega dela. Kroniko vseh teh dogodkov je zvesto povzemal Statistiki.

Na srečanju mladih statistikov Jugoslavije v Skopju spomladi leta 1978 je bilo dogovorjeno, da bodo zavodi začeli organizirati letna srečanja statistikov Jugoslavije. V resnici je statistikom uspelo organizirati deset srečanj, organizacijo pa so po vrsti prevzeli: vsaka od republik in pokrajin, Zvezni zavod za statistiko in Mestni zavod za statistiko iz Beograda. Praviloma je bilo najbolj množično športno srečanje, vedno pa je bilo združeno s strokovnim posvetovanjem in okroglo mizo, letno skupščino Zveze statističnih društev Jugoslavije in z družabnim večerom, obogatenim s kulturnim programom. Prvo srečanje je organizirala Slovenija v Portorožu jeseni leta 1978, zadnje pa je bilo leta 1990 v Donjem Milanovcu.

Statistika je vedno gojila dobre sosedске odnose. Zato ji je bila za večje sestanke, predavanja, proslave ali srečanja na voljo tudi dvorana Krajevne skupnosti Prule, za večerno rekreacijo delavcev pa telovadnica v Osnovni šoli Prule. Z učenci osnovne šole so uslužbenci statistike pripravljali skupne programe za proslave ob večjih državnih in republiških praznikih, enote civilne zaščite pa so bile zadolžene za skupno delovanje z enotami krajevne skupnosti pri reševanju v primeru nesreč. Statistika je bila tudi skrbnica spomenika NOB v parku Krajevne skupnosti Prule.

Na kulturnem področju je treba omeniti pevski zbor. Z glasbeno opremo so proslave postale pestre – razvile so se v pravi statistični kabaret. V prijetnem

okolju Mladinskega centra na podstrehi Vožarskega pota 12 so potekali večji sestanki in seje, izobraževanja in predavanja, ob sredah popoldne tudi predstavitve dela oddelkov in spoznanj s strokovnih potovanj v tujino. Ta podstreha pa je omogočila tudi kulturno-družabne aktivnosti: vaje pevskega zbora in ansambla, izvajanje monodram priznanih gledaliških umetnikov, organizacijo fotografskega tečaja, novoletno srečanje otrok z Dedkom Mrazom in njegovimi lutkami in vrsto druženj kolegic in kolegov. Tudi jedilnica se je za nekaj let spremenila v kulturni prostor – v njej je bila organizirana vrsta razstav. V tem času je Zavod živel najpestrejšje družabno življenje.

Sindikalne ekskurzije so bile vedno zelo popularne. Ena od mnogih je bilo potovanje z muzejskim vlakom iz Ljubljane do Mosta na Soči. Na sliki je družba med postankom na Bledu.

Večji del udeležencev prvega srečanja statistikov v Portorožu je pomeril moči v različnih športnih panogah: v šahu, streljanju, kegljanju, namiznem tenisu, odbojki in malem nogometu. Poleg športnega in kulturnega programa pa je bilo organizirano tudi strokovno posvetovanje na temo Notranja organizacija dela posameznih zavodov.

Med najbolj tradicionalnimi in priljubljenimi dogodki je bil obisk Dedka Mraza, ki je obdaroval otroke delavcev. Ti so se, prav tako kot daril, razveselili tudi lutkovne predstave statističnih lutkarjev na podstrehi. Statistika je ena redkih organizacij, ki ima svojega Dedka Mraza že več desetletij. Zato je Aleš Brinar največkrat fotografirana osebnost na statistiki.

PRIZADEVANJA ZA UVELJAVITEV REPUBLIŠKEGA ZAKONA O STATISTIČNI DEJAVNOSTI

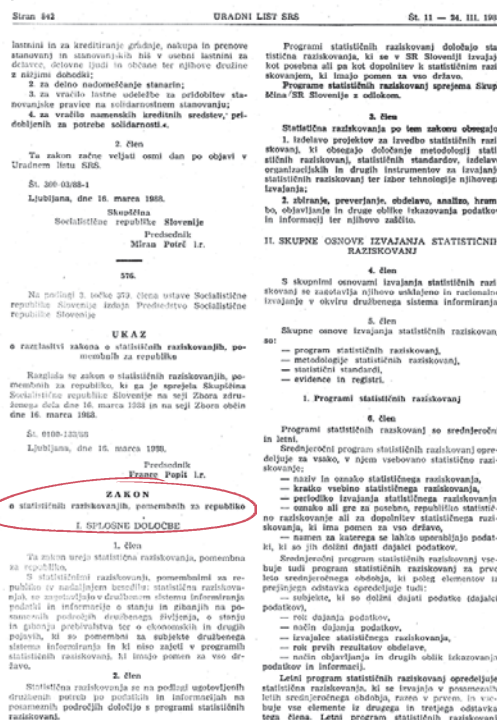
Poleg zveznega programa statističnih raziskovanj je imela Slovenija leta 1978 najboljše republiški dodatek, kar 31 samostojnih republiških raziskovanj in 16 takih, ki so predstavljala le dopolnitev zveznega programa. Prizadevala si je, da bi uveljavili republiški zakon, ki bi določil tudi vlogo Zavoda v odnosu do drugih izvajalcev uradne statistike.

27. 10. 1978 je bil objavljen predlog za izdajo Zakona o statističnem sistemu in statistični službi SR Slovenije. Z republiškim zakonom naj bi v okviru republiških pristojnosti določili organizacijo statistične dejavnosti in izvajanje statističnih raziskovanj. Razprava o predlogu zakona je trajala do leta 1988, ko je bil sprejet Zakon o statističnih raziskovanjih, pomembnih za republiko. Pred tem sta bila Sklep o načinu zbiranja podatkov po republiških upravnih organih in Sklep o načinu zbiranja podatkov po samoupravnih zavodih in organizacijah (Uradni list LRS, št. 23/59), ki pa sta ta vprašanja le delno urejala. Poleg tega je Slovenija v tem času smiselno uporabljala Zakon o statističnih raziskovanjih, ki je imel pomen za vso državo (Uradni list SFRJ, št. 39/77).

Pomanjkljivost tedanjega zveznega zakona je bila predvsem v pomanjkljivi opredelitvi statističnih zavodov kot glavnih izvajalcev ter vsebinskih in metodoloških usklajevalcev statistične dejavnosti, saj je zakon pretežno urejal le program statističnih raziskovanj.

Zaradi povečanih zahtev po podatkih je v Sloveniji prihajalo do zbiranja statističnih podatkov tudi pri nepooblaščenih organih, s tem pa do

neusklajenega in metodološko neustreznega zbiranja enakih in podobnih podatkov. To je povzročilo po eni strani preveliko obremenjenost dajalcev podatkov, po drugi strani pa negotovost pri uporabi rezultatov zaradi več različnih informacij o istem pojavu. Ob tem je treba poudariti, da so imeli drugi pooblašeni organi, npr. takratna Agencija za plačilni promet in Narodna banka, dobro urejeno statistično dejavnost.

Vira:

- Berič, K. (1979). Predlog za izdajo Zakona o statističnem sistemu in statistični službi SRS. V: Statistik, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 1, str. 5-9.
- Zakon o statističnih raziskovanjih, pomembnih za republiko, Uradni list RS, št. 11/1988.

Milojka Virant Zajšek, v.d. direktorica
Zavoda SR Slovenije za statistiko, 1981

Milojka Virant Zajšek, (*1921, †1999). Po končani ženski realni gimnaziji se je vpisala na filozofsko fakulteto - smer romanistika. Študij je leta 1940 opustila in se zaposlila v Trboveljski premogokopni družbi. Aktivno je sodelovala v NOV. Po vojni se je zaposlila pri Primorskem dnevniku v Trstu, pozneje ponovno v Trboveljski premogokopni družbi, nato pa na Ministrstvu za rudarstvo, kjer je bila personalni referent rudarske direkcije. Leta 1951 je končala ekonomsko fakulteto in se zaposlila na Zavodu LRS za statistiko v Ljubljani kot statistik ekonomist. Na Zavodu SR Slovenije za statistiko je bila zaposlena vse do upokojitve. Delovala je na odgovornih delovnih mestih: bila je načelnica oddelka, samostojna svetovalka, vodja oddelka in od leta 1976 namestnica direktorja. V začetku marca 1981 je bila imenovana za vršilko dolžnosti direktorja Zavoda SR Slovenije za statistiko in to nalogo je opravljala do konca aprila 1981. Bila je prva predsednica Statističnega društva Slovenije. Upokojila se je leta 1982.

Vira:

- Personalna mapa
- Banovec, T. (1999). In memoriam. V: Bilten Statističnega društva Slovenije, Letn. 23, št. 44, str. 6-7.

RACIONALIZACIJA POSLOVANJA – STALNICA VSEH OBDOBJ

Ves čas od gospodarske reforme v letu 1965 in še posebej v okviru tako imenovane politike stabilizacije v začetku osemdesetih let se je Zavod srečeval s potrebo po učinkovitosti poslovanja. Ustanovljena je bila celo komisija za varčevanje.

Imenovana je bila posebna Komisija za racionalizacijo poslovanja. Posebej je zanimivo, da je ta podprla potrebo po usklajevanju dejavnosti statistike med institucijami, timskem delu in stalnem napredku ter avtomatizaciji in informatizaciji procesov. Pri tem so bolj trkali na vest ljudi kot na pomen dobre organiziranosti in predvsem znanja zaposlenih.

Za Komisijo za sistemizacijo so bile racionalizacije pri kadrih nedokončana naloga: Ana Antončič, Stanko Mraz, Ljubo Ugren, Minka Kastelic in Petar Delak.

Predlagali so pravilnik o inovacijah, ki je bil pozneje sprejet; eden od praktičnih primerov racionalizacije je bil prispevek za izboljšanje publikacijskih tabel, ki so se začele oblikovati že pri programiranju. Tako je bilo olajšano zamudno delo pri prepisovanju tabel iz računalnika v publikacijske tabele.

Najbolj znana akcija je bila opravljena v stabilizacijskem letu 1980 ob dodeljevanju enotnih matičnih številk občanov okoli 1.800.000 prebivalcem Slovenije. S prostovoljnim delom je bilo opravljeno obsežno delo za ročno razvrščanje in šifriranje obrazcev. Objavljeno je bilo prvo delno poročilo: samo v dveh mesecih in pol je bilo opravljenih 1.600 ur prostovoljnega dela za okoli 250.000 obrazcev, kar je bilo okoli 14 % vsega gradiva. Okoli 80 % teh ur so opravili delavci, ki pri svojem rednem delu nimajo opravka s šifriranjem. Akcijo so uspešno zaključili.

Svet delovne skupnosti je imel pomembno vlogo pri odločanju o zadevah s področja dela, organiziranosti, kadrovske in druge problematike. Na tej seji so na primer razpravljali o povrnitvi stroškov za prevoz na delo.

Vira:

- Tomažin, M. (1980). Delo Komisije za racionalizacijo poslovanja. V: Statistisk, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 4, str. 6–7.
- Markuž, M. (1980). Enotna matična številka občana. V: Statistisk, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 9, str. 3–4.

1981 – STATISTIČNI SOSVETI – OBLIKA STROKOVNEGA SODELOVANJA

Statistični sosveti kot strokovno-posvetovalna telesa za metodološka vprašanja in razvoj statistike so bila kot ideja nakazana že v delu Revizija in razvoj statističnega informacijskega sistema leta 1975, delovati pa so začeli leta 1981.

Idejo o sosvetih je takratno vodstvo Zavoda predstavilo na dveh tridnevni strokovnih posvetovanjih Statistika in uporabniki, ki so ju organizirali v Ljubljani in Mariboru prav zaradi zadovoljevanja potreb uporabnikov in širitve njihovega kroga. Ideja je bila dobro sprejeta, sosveti pa so bili opredeljeni kot »organizacijska oblika sodelovanja uporabnikov in dajalcev podatkov, ... ki naj bi bili glavni nosilci revizije in razvoja statističnega sistema.«

Prvi sosvet je začel delovati v letu 1981 – natančneje 9. decembra 1981, ko je bila v dvorani Krajevne skupnosti Prule ustanovna seja Sosveta za področje statistike, organizirana v obliki strokovnega posveta o Registru organizacij in skupnosti. Delovno področje sosveta je bilo zadovoljevanje informacijskih potreb s pomočjo podatkov tega registra kot enega od standardov družbenega sistema informiranja.

Na ustanovnem sestanku se je zbralo šestinštirideset predstavnikov podjetij, organov republiške uprave ter največjih uporabnikov registra. Razprava je bila odločilna za nadaljnji razvoj registra kot infrastrukturnega ogrodja registrske ureditve. Izražena je bila potreba po enotni matični številki poslovnega registra, katerega vodenje je bilo pozneje urejeno z Zakonom o Poslovnem registru Slovenije (Uradni list RS, št. 13/1995).

V letu 1982 je bilo ustanovljenih že 22 sosvetov za posamezna področja. Najbolj aktiven je bil Sosvet za integralni sistem družbenih računov, ki je v kratkem času sklical kar 17 sej.

Sosveti imajo še vedno enako funkcijo in so v resnici postali stalni in tvorni dejavniki statističnega razvoja v Sloveniji.

Tomaž Banovec, generalni direktor
Statističnega urada Republike Slovenije
1981–2003.

***Tomaž Banovec** (*1939). Potem ko je v Ljubljani leta 1959 končal srednjo gradbeno šolo, je študij nadaljeval na Fakulteti za geodezijo, gradbeništvo in arhitekturo. Leta 1965 je diplomiral iz geodezije in se najprej zaposlil na Inštitutu za geodezijo in fotogrametrijo, kjer je kmalu postal vodja oddelka za kartografijo. Pozneje (od 1970) je bil direktor Razvojnega inštituta na Geodetskem zavodu SRS, namestnik direktorja Zavoda SRS za družbeno planiranje, posebej odgovoren za področje prostorskega planiranja, informatike in tehnologije (od 1975), leta 1979 pa je bil imenovan za direktorja Centra SRS za družbeni sistem informiranja in informatiko. Od leta 1981 do upokojitve leta 2003 je bil direktor Zavoda SRS za statistiko oz. zdaj Statističnega urada RS. Veliko je objavljaj, njegova bibliografija šteje prek 162 enot. Urad je v času njegovega direktorovanja naredil velik premik na področju tehnološkega posodabljanja statističnih postopkov, povezovanja administrativnih evidenc, prilagajanja uporabnikom in sodobnejšega razumevanja statistične službe v širšem družbenem prostoru, normative ureditve dejavnosti, ne nazadnje pa tudi na področju približevanja evropski statistični ureditvi in razvoju stroke po osamosvojitvi Slovenije.*

Vira:

- Enciklopedija Slovenije. 1987. Knj. 1. Ljubljana, Mladinska knjiga
- Obrazložitev predloga za odlikovanje g. Tomaža Banovca. (delovno gradivo)

Vira:

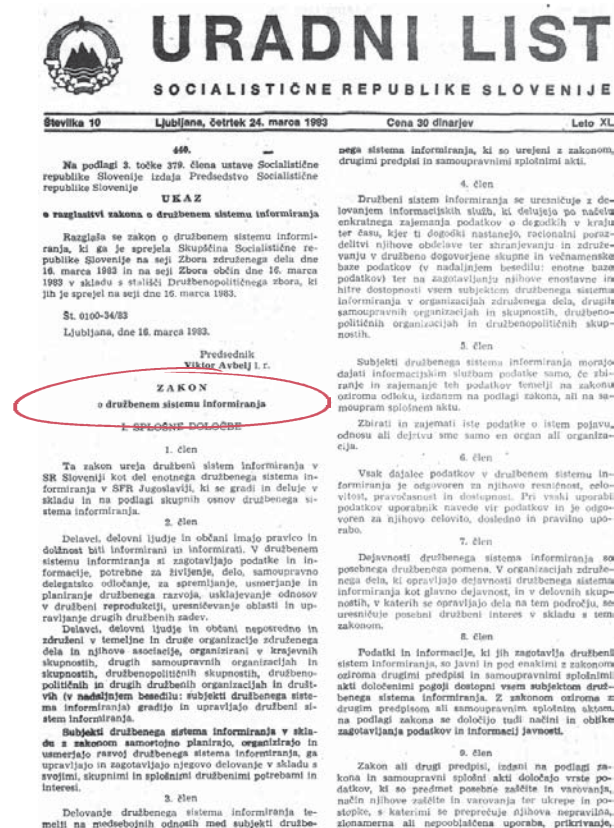
- Klep, J. (1981). Ustanovljen prvi sosvet za področje statistike, s posveta o enotnem registru organizacij in skupnosti. V: Statistika, Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, št. 12, str. 7–8.
- Banovec, T. (1995). Model podatkov v Republiki Sloveniji – potrebe po povezovanju in večnamenski rabi statističnih in evidenčnih podatkov za potrebe socialne politike. V: Zbornik referatov Radenci '95 – Statistika dela, delovnih in življenjskih pogojev. Radenci: Statistični urad Republike Slovenije in Statistično društvo Slovenije, str 111–124.

ZAKON O DRUŽBENEM SISTEMU INFORMIRANJA

V letu 1982 so strokovnjaki Zavoda aktivno sodelovali pri pripravi Zakona o družbenem sistemu informiranja (DSI), ki je določil, da je program statističnih raziskovanj ena od skupnih osnov družbenega sistema informiranja. Za dosego enotnosti naj se uporabljajo skupni standardi ter metodologije za zbiranje, obdelavo, hranjenje in izkazovanje podatkov.

Še pred sprejemom Zakona o družbenem sistemu informiranja je Zavod pripravil predlog prednostnih nalog skupnega pomena na tem področju. Naloge so bile naslednje: normativne osnove za usklajen razvoj DSI-ja; razvoj skupnih elementov, osnov in standardov DSI-ja; razvoj kazalcev za merjenje razvoja ter njihova vsebinska in metodološka usklajenost; nadaljevanje dela na reviziji statističnih raziskovanj; posodabljanje in podružabljanje statističnega sistema; ažurnost, operativnost in vsestranska izraba informacijskih zmogljivosti registrov; oblikovanje in povezovanje vseh obstoječih registrov, baz in drugih avtomatiziranih evidenc; izgradnja banke statističnih podatkov; modernizacija zemljiške knjige in katastra; vzpostavitev registra stavb in opredelitev strategije usklajenega razvoja računalniške infrastrukture.

Zakon o družbenem sistemu informiranja, ki je uvedel filozofijo skupnih osnov (registrov, evidenc, klasifikacij in povezovanja podatkov), je bil pomemben mejnik v razvoju registrske usmeritve Slovenije. Vzpodbudil je nadaljnji razvoj registrsko usmerjene statistike ter izgradnjo in standardizacijo evidenc. Za upravljavca registrov ter za strokovnega nosilca pri povezovanju in usklajevanju izvajalcev programa DSI je določil Zavod za statistiko.

Vendar pa je že Zakon o družbenem sistemu informiranja vseboval določbo o tem, da so zaradi varstva osebne svobode in zaščite osebnosti ter z ustavo in zakonom zagotovljenih pravic posameznika osebni podatki predmet posebne zaščite, ki jo ureja zakon; in ta zakon je bil sprejet leta 1990 kot Zakon o varstvu osebnih podatkov (Uradni list SRS, št. 8/1990).

Vir:

- Zakon o družbenem sistemu informiranja (Uradni list SRS, št. 10/1983).

1987 - ZAČETEK TRADICIONALNIH STATISTIČNIH SREČANJ V RADENCIH

Leta 1987 sta Zavod SR Slovenije za statistiko in Statistično društvo Slovenije organizirala prvo strokovno posvetovanje v Radencih, ki je postalo tradicionalno letno srečanje strokovnjakov z različnih področij, poznano pod imenom Statistični dnevi.

Na prvem posvetovanju so obravnavali takrat zelo aktualno temo Statistika in inflacija, saj je ta pomenila poseben problem za kakovost statistike. Teme, ki so bile obravnavane v povezavi z visoko stopnjo inflacije, so bile: zunanjetrgovinski tokovi, makroekonomski agregati, produktivnost, plače, življenjski stroški in obračunski sistem. V prispevkih in razpravi so slovenski strokovnjaki kritično ocenili metodološke pristope Zveznega zavoda, bili pa so tudi konstruktivni, saj so predlagali revizijo statističnega sistema, usmerjenega v prihodnost in v svet. Mednarodne obveznosti statistike so bile še posebej poudarjene, saj so takrat potekale izključno prek zveznega zavoda, zato je Slovenija zahtevala vpogled v razvid mednarodnih obveznosti. Eden od zaključkov tega prvega posvetovanja v Radencih je bilo tudi opozorilo na pomen neodvisnosti statistične stroke in njene strokovne pristojnosti.

Vsako leto je bila vsebina posvetovanja izbrano področje, ki je imelo v določenem trenutku širši družbeni pomen. Sčasoma so bile dodane sekcije za predstavitev raznih drugih aktualnosti. Že na prvem posvetovanju so sodelovali tako predstavniki takratne slovenske in jugoslovanske statistike kot tudi uporabniki podatkov iz ministrstev, drugih institucij, uprave in znanstvenoraziskovalnega področja. Leta 1993 je posvetovanje postalo mednarodno, nato pa se je vsako leto povečevalo število držav, iz katerih so prihajali udeleženci, prav tako pa tudi število nastopajočih. Vsako leto je že pred začetkom posvetovanja izdan zbornik vseh referatov. Od petnajstih avtorjev, ki so leta 1987 predstavili 13 referatov, se je število avtorjev v letu 2003 povečalo na 87 avtorjev, ki so predstavili 73 referatov. Zbornik referatov, ki je prvič obsegal 124 strani, se je odebelil v zajetno knjigo s 544 stranmi. Omeniti pa moramo tudi okrogle mize, posterske sekcije in novinarske konference, ki spremljajo posvetovanje.

Statistični dnevi, mednarodno strokovno srečanje statistikov v Radencih, so ponesli ime slovenske statistike v svet. Njihov pomen je tudi za domačo strokovno javnost tako velik, da bo srečanje zagotovo nadaljevalo tradicijo tudi v prihodnje.

Naslovi posvetovanj Statistični dnevi:

- 1987 – Statistika in inflacija
- 1989 – Vloga statistike v družbenem razvoju
- 1993 – Statistika in evidence za potrebe odprtega tržnega gospodarstva
- 1994 – Slovenija, statistika, Evropska unija
- 1995 – Statistika dela, delovnih in življenjskih pogojev
- 1996 – Ekonomija, Slovenija, Evropska unija
- 1997 – Nova statistična spoznanja, finančne statistike, globalizacija
- 1998 – Statistična podpora pogajanjem RS z EU in strukturni skladi
- 1999 – Elektronsko poslovanje in statistika
- 2000 – Statistika 2000 – statistična omrežna sodelovanja za boljšo evropsko usklajenost in kakovostnejše delovanje
- 2001 – Novo tisočletje – pripravljenost statistike na razumevanje in merjenje novih pojavov
- 2002 – Vključevanje in povezovanje statistike v informacijsko družbo
- 2003 – Statistika kot orodje in vir za kreiranje znanja uporabnikov
- 2004 – Statistično spremljanje pojavov globalizacije in storitev – izzivi in nujnost

Vir:

- Križman, I. (2000). Deset statističnih srečanj v Radencih. V: Statistična sporočila. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije, št. 6, str. 2–28.

STATISTIČNI DNEVI RADENCI

Radenci 2000

Radenci 2001

Radenci 2003

1989 - PRIBLIŽEVANJE EVROPSKI STATISTIČNI UREDITVI

Zadnja leta pred osamosvojitvijo je slovenska statistika konceptualno že začela slediti evropskim integracijskim procesom, čeprav še v okviru jugoslovanske statistike, torej le neformalno.

Slovenska vlada je na predlog Statističnega urada že v letu 1989 uvedla računanje bruto domačega proizvoda po mednarodno primerljivi metodologiji nacionalnih računov (SNA '93).

Ob koncu osemdesetih let je slovenska statistika že dodelala sistem treh osnovnih registrov, enotnih identifikacij in pridobila veliko znanj o sodobnih mednarodnih standardih. V letu 1989 je začela opozarjati Zvezni zavod na večjo evropeizacijo metodoloških rešitev. Na prvem mestu je bilo predvsem uvajanje sistema nacionalnih računov (SNA 93), uvajanje standardne klasifikacije dejavnosti in drugih ekonomskih klasifikacij in uvajanje klasifikacije poklicev, sodobne statistike dela in statistike življenjske ravni.

Tedanja zvezna država pa se je odzivala precej počasi. Zato je slovenska vlada na predlog Statističnega urada že v letu 1989 uvedla računanje bruto domačega proizvoda po metodologiji sistema nacionalnih računov, še naprej pa je vzporedno potekalo računanje po takratni mednarodno neprimerljivi metodologiji, ki je v obračunu upoštevala le koncept materialne proizvodnje. Za slovenski Zavod je bila to dvojna obremenitev, vendar je pomenila strateško prednost v smislu metodološke pripravljenosti. Poleg tega je, kar je še pomembneje, Slovenija pridobila mednarodno primerljive podatke o osnovnih makroekonomskih agregatih.

Pomemben mejnik pri vključevanju v mednarodno okolje je bilo za slovenske statistike leto 1990. V organizaciji Zveznega zavoda za statistiko so se udeležili dveh seminarjev – sekretariata Efte v Miločeru in Eurostata v Beogradu. Prišla so nova spoznanja: evropska statistika je z velikimi koraki sledila integracijskim procesom in pripravam na ustanovitev Evropskega enotnega trga. Središče statističnega vsebinskega usklajevanja je postal Eurostat; pogoj za uvajanje in učinkovito izvajanje enotnih statističnih standardov je ustrezen pravno-institucionalni položaj statističnih uradov v državah članicah. Ta zagotavlja strokovno in metodološko neodvisnost. Članice in kandidatke za članstvo morajo izvajati celotno statistično zakonodajo, najprej Evropskega enotnega trga, nato EU-ja in pozneje Evropske monetarne unije (EMU) – premikajoče (se) tarče.

Jugoslovanska in slovenska statistika nista ustrezali zahtevam tržnega gospodarstva oziroma nista bili usmerjeni v pripravo statističnih podatkov za odločanje različnih vrst uporabnikov.

Magdalena Žebre, Lea Bregar, Genovefa Ružič in Tomaž Banovec – udeleženci seminarja sekretariata Efte v Miločeru leta 1990.

Vir:

- Križman, I. (1989). Statistika v pripravi na Evropo 92. V: Zbornik referatov Radenci 89 – Vloga statistike v družbenem razvoju. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, str. 1–11.

SAMOSTOJNA SLOVENIJA

STATISTIKA - MEDNARODNA SKUPNOST

1991-2004

Zadnje desetletje v prvi šestdesetletnici slovenske statistike je sovpadalo z obdobjem od osamosvojitve Slovenije do njenega sprejema v polnopravno članstvo v Evropski uniji. To ni logično le zaradi zgodovine slovenskega naroda, temveč tudi zaradi pomembne vloge statistike pri pogajanjih ob vstopu v Evropsko unijo. Poleg tega pa, kar pomeni za Slovenijo vstop v EU, pomeni za statistiko vstop v evropski statistični sistem.

Evropskim integracijskim procesom je slovenska statistika začela slediti še pred osamosvojitvijo. Pospeševala je sodelovanje z mednarodnimi institucijami, tako da je do prvega obiska Eurostata prišlo aprila 1992 – še pred priznanjem slovenske države. Malo pozneje je postala članica Konference evropskih statistikov, dve leti zatem je podpisala Deklaracijo o sodelovanju z Eurostatom, vključila pa se je tudi v druge mednarodne institucije.

Vzporedno z mednarodnim delovanjem pa je potekal intenzivni razvoj tudi doma. V skladu z novim Zakonom o državni statistiki so se sredi devetdesetih let še okrepile aktivnosti za tehnično in metodološko posodobitev zbiranja, obdelave in diseminacije statističnih podatkov, statistika je prilagodila svoje sodelovanje s strokovno in splošno javnostjo ter s civilno družbo doma in v tujini, posebej pa je svoje programe in načela prilagodila mednarodnim načelom uradne statistike in razvoju domače zakonodaje. V skladu z Zakonom o državni statistiki se je v tem času Zavod RS za statistiko preimenoval v Statistični urad Republike Slovenije.

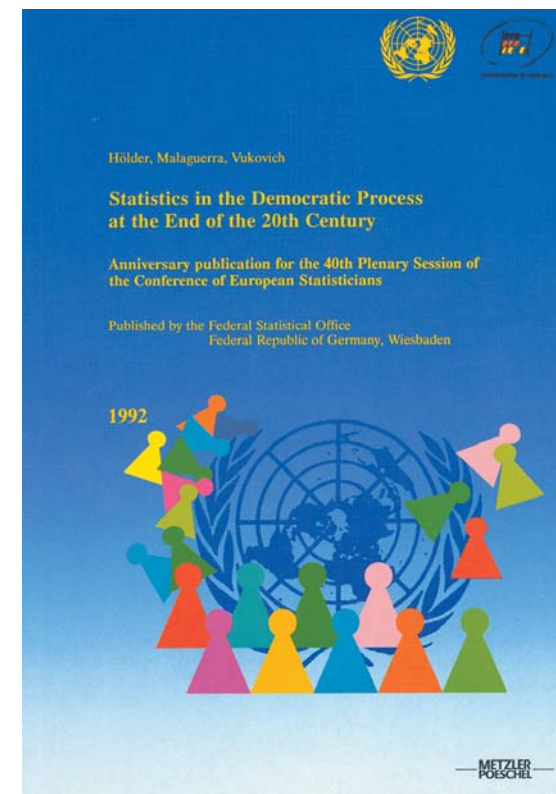
1991/1992 - PRVI KORAKI V MEDNARODNO SKUPNOST

V času osamosvajanja Slovenije, leta 1991, je bil v skladu s tedanjo zakonodajo slovenski statistični urad sestavni del Ministrstva za planiranje; tako je ostalo do uveljavitve Zakona o državni statistiki v letu 1995. V aprilu 1992 je na neformalnem sestanku z Eurostatom vodstvo statistike že analiziralo stanje državne statistike v Sloveniji in še isto leto pripravilo prvi program aktivnosti za evropeizacijo slovenske statistike. V juniju 1992 je Zavod postal član Konference evropskih statistikov.

Po osamosvojitvi Slovenije in uvedbi tržnega gospodarstva se je intenzivneje nadaljeval proces usklajevanja s standardi EU-ja na področju statistike, ki se je sicer začel že v okviru nekdanje države, saj so bile države članice EU-ja že tedaj pomemben zunanjetrgovinski partner Slovenije.

Statistični urad je vložil veliko naporov v to, da bi čim prej navezal stike z Eurostatom, saj bi bilo na ta način usklajevanje s statističnimi standardi Evropske unije lažje. Do prvega obiska Eurostata je prišlo na podlagi neformalnih stikov že aprila 1992, čeprav takrat Slovenija še ni bila uradno priznana država v mednarodnih organizacijah.

V izjemno intenzivnem programu obiska je takratno vodstvo Urada v razgovorih s predstavniki Eurostata že dobilo prvi vpogled v metodološke in druge razlike in potrebne prilagoditve slovenske statistike v prihodnosti.

Konferenca evropskih statistikov je objavila temeljna načela uradne statistike po jubilejnem zasedanju leta 1992 v tej publikaciji.

Vira:

- Križman, I. (1994). Statistical Planning and Priority Setting in the Process of Transition of the Slovenian Statistics. V: Conference of European Statisticians, Paris.
- Statistics in the Democratic Process at the End of the 20th Century. (1992). Wiesbaden: Federal Statistical Office Federal Republic of Germany.

Poleg tega se je Statistični urad vključeval tudi v druge mednarodne organizacije. Leta 1992 je postal član Konference evropskih statistikov pri Ekonomski komisiji za Evropo Združenih narodov, ki ima sedež v Ženevi. Istega leta je Konferenca evropskih statistikov v času praznovanja štiridesetletnice na 47. zasedanju sprejela Resolucijo o temeljnih načelih uradne statistike na področju Ekonomske komisije za Evropo.

Njen bistveni del je deset osnovnih načel uradne statistike, ki so pomembno vplivala na pripravo nove zakonodaje na področju državne statistike in na razvoj stroke v naslednjih letih v Sloveniji.

TEMELJNA NAČELA URADNE STATISTIKE V REGIJI EKONOMSKE KOMISIJE ZA EVROPO

Zavedajoč se,

- da so uradne statistične informacije pomembna osnova za razvoj gospodarstva in okolja, demografskega in družbenega razvoja, vzajemnega znanja in trgovine med državami in narodi v regiji,
- da je potrebno zaupanje javnosti v uradne statistične informacije v veliki meri odvisno od spoštovanja osnovnih vrednot in načel, ki so osnova vsake demokratične družbe, ki želi razumeti samo sebe in spoštovati pravice svojih članov,
- da je kakovost uradnih statistik in s tem kakovost informacij, ki so na voljo vladi, gospodarstvu in javnosti, v veliki meri odvisna od sodelovanja državljanov, podjetij in drugih poročevalskih enot pri zagotavljanju ustreznih podatkov, potrebnih za statistične izkaze,

ob sklicevanju na

- splošne predpise in standarde, ki so bili v ta namen sprejeti z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, s Konvencijo Sveta Evrope z dne 28. januarja 1991 za varstvo posameznikov v zvezi z avtomatsko obdelavo osebnih podatkov, z Zaključno listino Helsinške konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, z Zaključno deklaracijo Borske konference o gospodarskem sodelovanju v Evropi in s Pariško listino za novo Evropo,
- prizadevanja vladnih in nevladnih organizacij, dejavnih na področju statistike, za uveljavitev standardov in konceptov, ki omogočajo primerjave med državami, in
- deklaracijo Mednarodnega statističnega inštituta o poklicni etiki,

ter glede na

- konsenz, ki ga je dosegla Konferenca evropskih statistikov, o tem, da je potrebno določiti merila za urejanje dejavnosti uradnih statističnih uradov v regiji in državah članicah,

sprejema Ekonomska komisija za Evropo naslednjo resolucijo:

1. Uradna statistika je nujno potreben element informacijskega sistema demokratične družbe, ki zagotavlja vladi, gospodarstvu in javnosti podatke o gospodarski, demografski, družbeni in okoljski situaciji. V ta namen morajo uradne statistične ustanove zbirati in dajati na razpolago uradno statistiko, ki je praktično koristna, na nepristranski osnovi za zadovoljitev pravice državljanov do javnih informacij.
2. Da bi ohranili zaupanje v uradno statistiko, se morajo statistični uradi odločati - na podlagi natančnega poklicnega premisleka, ki upošteva znanstvena načela in poklicno etiko - o metodah in postopkih zbiranja, obdelave, hranjenja in prikazovanja statističnih podatkov.
3. Da bi omogočili pravilno tolmačenje podatkov, morajo statistični uradi predstaviti informacije v skladu z znanstvenimi standardi o statističnih virih, metodah in postopkih.
4. Statistični uradi imajo pravico komentirati napačno tolmačenje in napačno uporabo statističnih podatkov.

5. Podatke za statistične namene je moč pridobivati iz vseh vrst virov, bodisi iz statističnih anket ali administrativnih evidenc. Statistični uradi naj sami izberejo vire glede na kakovost, pravočasnost, stroške in obremenitev poročevalskih enot.
6. Individualni podatki, ki jih zberejo statistični uradi za statistične izkaze in se nanašajo ali na fizične ali pravne osebe, so strogo zaupne narave in jih je mogoče uporabiti le za statistične namene.
7. Zakoni, predpisi in ukrepi, v okviru katerih deluje statistični sistem, morajo biti javni.
8. Usklajevanje med statističnimi uradi znotraj držav je bistvenega pomena za doseganje doslednosti in učinkovitosti statističnega sistema.
9. Uporaba mednarodnih konceptov, klasifikacij in metod s strani statističnih uradov vseh držav pospešuje doslednost in učinkovitost statističnega sistema na vseh ravneh.
10. Bilateralno in multilateralno sodelovanje na področju statistike prispeva k izboljšanju uradnih statističnih sistemov v vseh državah.

Konferenca evropskih statistikov v presledkih, ki niso daljši od treh let, razpravlja o teh načelih, preuča načine, s katerimi bi prispevala k njihovi uporabi, in poroča Komisiji.

Osmi sestanek
15. aprila 1992

Resolucija o temeljnih načelih uradne statistike – deset temeljnih načel. Povečane fotografije visijo v vseh sobah za sestanke.

VPLIV VKLJUČITVE V MEDNARODNE INSTITUCIJE NA RAZVOJ SLOVENSKE STATISTIKE

Zaradi čim hitrejšega razvoja slovenske statistike je bila leta 1993 Slovenija vključena v program Phare – poseben program tehnične pomoči Eurostata na področju statistike. Leto pozneje se je s podpisom deklaracije o sodelovanju formalno začelo sodelovanje z Eurostatom, nato pa še z drugimi mednarodnimi organizacijami.

Začetek devetdesetih let je slovenski statistiki prinesel številne obveznosti in nove poglede. Pospešila je usklajevanje z že omenjenimi mednarodnimi načeli uradne statistike, med njimi še prav posebej uvedbo in dosledno spoštovanje izvajanja načela zaupnosti individualnih podatkov ter usmerjenost k uporabnikom, to je upoštevanje zahtev vseh skupin uporabnikov, kot obvezo v tržnem gospodarstvu.

Hkrati je slovenska statistika gradila in razvijala ustrezno infrastrukturo (zakonodajo, statistične klasifikacije, registre, informacijsko tehnologijo), uvajala nove naprednejše metode zbiranja (metode vzorčenja namesto polnega zajetja, avtomatsko vnašanje podatkov), proizvodnje (ocene, revizije) in diseminacije statističnih podatkov ter uvajala elemente statistične kakovosti. Zaradi velikega števila udeležencev z različnimi potrebami, ki jih je bilo treba usklajevati, je vzpostavila ustrezne ali izboljšala obstoječe mehanizme in oblike spremljanja in ocenjevanja zahtev vseh skupin uporabnikov statistike. Zato se je znotraj države okrepilo sodelovanje s Statističnim svetom, sosveti in z delovnimi skupinami, npr. za pripravo stališč v postopku sprejemanja zakonodajnih predlogov EU-ja. Mednarodne naloge so se razširile na Statistično komisijo in Konferenco evropskih statistikov v okviru Združenih narodov, Statistični programski odbor in druge odbore ali telesa pri Eurostatu in številne delovne skupine.

Zagotoviti je bilo treba učinkovitost sodelovanja in usklajevanje vseh skupin uporabnikov ter programov dela domačih in tujih institucij.

Sestanek direktorjev evropskih statističnih uradov, na katerem so razpravljali o prihodnosti evropskega statističnega sistema, je bil v Palermu, Italiji, leta 2002. Med njimi tudi iz Statističnega urada RS: Tomaž Banovec, Irena Križman in Magdalena Žebre.

1994 – DEKLARACIJA O SODELOVANJU Z EUROSTATOM

Leta 1994 je bila podpisana deklaracija o statističnem sodelovanju z Eurostatom. Določeni so bili pogoji, ki jih je moral Statistični urad zagotoviti najpozneje do članstva v EU-ju: zagotovitev točnih, zanesljivih, politično neodvisnih in transparentnih statističnih podatkov, razvoj učinkovite statistične službe ter harmonizacijo metod, standardov in klasifikacij s tistimi v EU-ju in mednarodnimi na osnovi ustrezne institucionalne ureditve.

Št. 16/94
21. marec 1994

SLOVENIJA SE PRIBLIŽUJE EU

SLOVENIJA se je danes v Ljubljani še za korak bolj približala Evropi.

Zavod Republike SLOVENIJE za statistiko in EUROSTAT, Statistični urad ES s sedežem v Luksemburgu sta podpisala sporazum, katerega cilj je razvoj takšne statistične ureditve v SLOVENIJI, ki bo zagotavljala zanesljive, nepristranske, pravočasne in relevantne statistične podatke. Ti so potrebni za razvoj demokracije v SLOVENIJI.

Današnje slovesnosti so se udeležili g. Marc Janssens, ambasador EU v SLOVENIJI, in ambasadorji mnogih držav Evropske unije. EUROSTAT je zastopal g. Chantraine, direktor področja za mednarodno sodelovanje, Zavod Republike SLOVENIJE za statistiko pa direktor g. Tomaž Banovec.

Sodelovanje med SLOVENIJO in EUROSTATOM...

... se je pričelo kmalu po tem, ko je SLOVENIJA postala mednarodno priznana država, tj. leta 1992.

Pred sporazumom, ki smo ga danes podpisali, je dne 17.1.1994 EUROSTAT sklenil pogodbo o sodelovanju na področju statistike s sedmimi državami centralne in vzhodne Evrope, med njimi tudi s SLOVENIJO. Sporazum temelji na omenjeni pogodbi, njen cilj pa je, da bi SLOVENIJI pomagal razviti statistično ureditev v skladu s preostalim delom Evrope in specifičnimi potrebami Slovenije.

Sodelovanje bo pokrivalo zlasti področja:

- SLOVENIJA bo prejemala statistično metodologijo in navodila na področju zakonodaje EVROPSKE SKUPNOSTI;
- organizacijo programa tehnične pomoči skupaj z izobraževalnimi tečaji, seminarji, pilotnimi raziskavami, študijskimi obiski itd.;
- podporo publikacijam in drugim dejavnostim ter izmenjavo statističnih podatkov.

Sporočilo je izdal: Eurostat Press Office Building Jean Monet L-2920 LUXEMBOURG Tel.: (352) 4301-33012 (352) 4301-34654 Fax.: (352) 4301-32594	Dodatne informacije nudi: g. Klaus Loening Tel.: (352) 4301-33543 Fax.: (352) 4301-32139
---	---

Ob podpisu Deklaracije je bilo izdano sporočilo za javnost v več jezikih.

Vir:

- Žebre, M. (2002). Strategic Management in Slovenia, Beograd: Document CARDS/PGSC/2002/07.

Eurostat je zagotavljal tehnično in tudi finančno pomoč (Phare) za sofinanciranje usklajevanja slovenske statistike z evropsko in za institucionalno krepitev Urada. Delež sofinanciranja je dosegal do 10 % njegovega letnega proračuna. Slovenskim statistikom so prenos znanja poleg Eurostata zagotavljale tudi druge mednarodne institucije (Efta, OECD, ILO, IMF) in številni nacionalni statistični uradi članic, bodisi v okviru programov Eurostata ali kot vladno pomoč članic EU-ja (zlasti Avstrije, Nemčije, Danske, Finske, Francije, Irske, Nizozemske, Švedske, Anglije), nečlanic (Švice in Norveške), upoštevane pa so bile tudi nekatere izkušnje tedanjih kandidatov za članstvo v EU-ju (zlasti Češke, Madžarske in Poljske).

Direktor Tomaž Banovec s predstavniki Eurostata in drugih statističnih uradov, ob podpisu sporazuma med Eurostatom in Uradom Republike Slovenije za statistiko.

Slovenska statistika na poti v Evropo

Ljubljana — Direktor državnega zavoda za statistiko Slovenije mag. Tomaž Banovec in direktor za mednarodno sodelovanje Eurostata Alain Chantraine sta včeraj podpisala skupno deklaracijo o sodelovanju na področju statistike med slovenskim statističnim zavodom in Eurostatom, statističnim uradom Evropske zveze (EZ).

Alain Chantraine in Tomaž Banovec po podpisu sporazuma med Eurostatom in slovenskim zavodom za statistiko

Direktor državnega zavoda za statistiko Slovenije Tomaž Banovec je med drugim dejal, da pod pojmom evropeizacije statistike v Sloveniji razumemo usklajevanje vsebin, metod in poznavanja klasifikacij ter standardov za statistične pojave, ki jih sporazumno in visoko strokovno pripravljajo in določajo v okviru EU v Eurosta-

tu. Direktor Chantraine pa je med drugim poudaril, da se Slovenija in EZ dogovarjata o »Evropskem sporazumu«, ki naj bi bil enak sporazumu, ki ga je Evropska zveza že podpisala z Bolgarijo, Češko, Slovaško, Madžarsko, Poljsko in Romunijo. Po njegovih besedah današnji podpis pomeni velik korak v razvoju stikov med Slovenijo in EZ.

Ob dogodku so poročali slovenski mediji, Slovenec, 22. 3. 1994.

Del tehnične pomoči je bil namenjen izobraževanju statistikov, največ v obliki aktivnih udeležb na delovnih sestankih. Teh je bilo nad 200 na leto, po članstvu se je to število povečalo nad 250 na leto.

Večji del tehnične pomoči Eurostata, financirane iz sredstev Phare, je bil (zlasti po letu 1998) namenjen tudi izvedbi številnih pilotnih projektov. Pridobljena metodološka znanja je slovenska statistika uporabila za redno izvajanje novih nalog. Skupaj je bilo v letih 1996–2004 takšnih pilotnih projektov več kot 63, vsi pa še niso končani. Poleg teh je slovenska statistika izvedla ali še izvaja iz sredstev Phare (t. i. nacionalni programi) tudi nekatere velike projekte oziroma nove razvojne naloge. To so raziskovanja, ki so finančno in kadrovsko zelo zahtevna, izvajati pa jih je bilo treba začeti do članstva v EU-ju. Takih projektov je bilo 17, od teh dva še potekata.

Poleg projektov iz programa Phare in drugih projektov mednarodnega sodelovanja je slovenska statistika izvedla še vrsto drugih projektov ali razvojnih nalog, ki jih je financirala izključno iz sredstev proračuna Republike Slovenije.

Pregled projektov Phare s področij statistike v obdobju 1996 – 2004

Področje	Phare pilotni projekti*	Drugi Phare projekti**
Statistična infrastruktura (informacijske tehnologije)		5
Demografske in socialne statistike	16	1
Makroekonomske statistike	11	4
Poslovne statistike	11	2
Denarne, finančne in plačilnobilančne statistike	6	1
Kmetijske statistike	10	2
Večpodročne (presečne) statistike	9	2
Skupaj	64	17

* Večfazni projektvelja kot en projekt.

** Šteti končani projekti in projekti v izvajanju.

Delovna skupina ICON-a in SURS-a: Friedrike Wünschmann, Milan Katič, Ana Tretjak, Metka Planko, Meta Blejec in Wolfgang Walla (od leve proti desni).

Statistični urad RS je z manj kot 400 zaposlenimi relativno majhen. Zato je bilo po osamosvojitvi, in zlasti po letu 1998, ko je bil končan pregled evropske zakonodaje (screening), opravljeno izjemno delo. Zahvaljujoč pravilnim strateškim odločitvam v letih pred osamosvojitvijo in po njej, skrajni racionalizaciji statističnih procesov, velikim vlaganjem v izobraževanje, zavzetosti in motivaciji zaposlenih ter mednarodnemu sodelovanju, je slovenska statistika postopoma razvila svoje poslanstvo, vizijo, dolgoročno strategijo in način določanja prednostnih nalog.

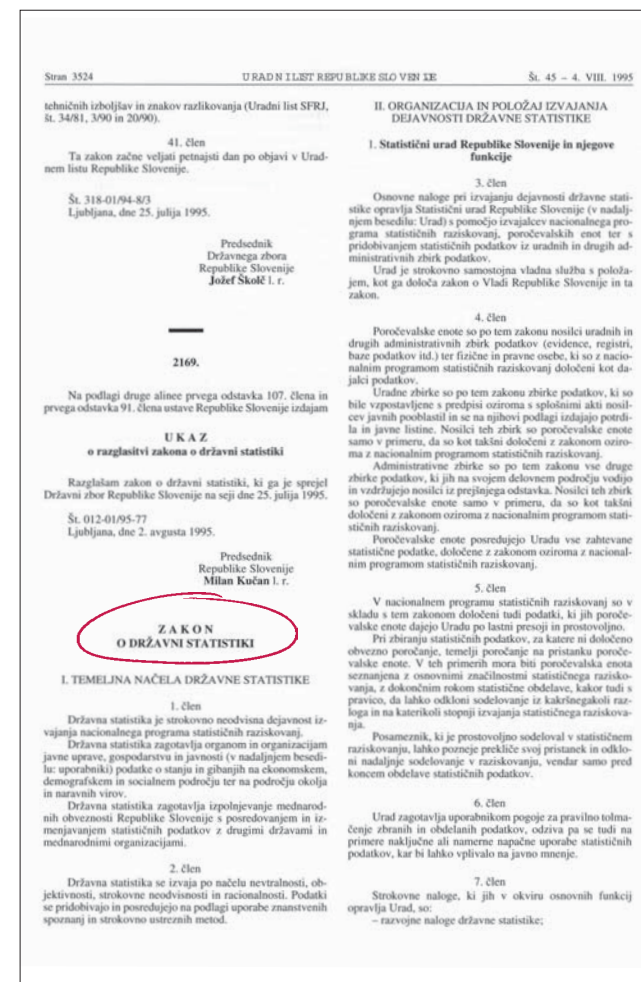
1995 – SPREJEM ZAKONA O DRŽAVNI STATISTIKI

Prehod slovenske družbe v tržno gospodarstvo in vključitev v mednarodno sodelovanje sta zahtevala neodvisno in strokovno statistično organizacijo. Mednarodna načela uradne statistike in dobre prakse v nacionalnih statističnih sistemih najrazvitejših držav, predvsem nordijskih, so nam pomagali pripraviti moderen pravni okvir.

Leta 1995 je Državni zbor sprejel Zakon o državni statistiki, s katerim je postal Statistični urad Republike Slovenije (SURS) strokovna samostojna vladna služba, odgovorna neposredno predsedniku Vlade Republike Slovenije. Zakon je določil pomembne elemente državne statistike, kot so njeno poslanstvo, usklajevanje in programiranje dejavnosti izvajanja državne statistike, sodelovanje pri razvoju administrativnih virov, neodvisnost institucije, dejavnosti, predvsem pa predstojnika, pridobivanje podatkov iz administrativnih in drugih virov, statistični svet in statistični sosveti, zaupnost, statistična diseminacija ter pravila financiranja.

SURS je glavni izvajalec in usklajevalec izvajanja programov statističnih raziskovanj. Vendar pa določena statistična raziskovanja izvajajo tudi pooblašene institucije, ki jih določa vsakokratni srednjeročni program statističnih raziskovanj (SPSR). V veljavnem SPSR 2003–2007 so to: Banka Slovenije, Ministrstvo za finance, Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, Inštitut za varovanje zdravja, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Zavod za zdravstveno zavarovanje in Zavod RS za zaposlovanje.

Navedeni pooblašeni izvajalci so v skladu z novelo Zakona o državni statistiki iz leta 2001 dolžni statistične dejavnosti organizirati ločeno od drugih dejavnosti in v celoti spoštovati osnovna načela uradnih statistik, še posebej načelo statistične zaupnosti. Kot del priprav na vstop v Evropsko unijo so bile leta 2001 sprejete spremembe in dopolnitve statističnega zakona, ki so olajšale pripravo in sprejem programov statističnih raziskovanj, izboljšale statistično zaupnost, utrdile neodvisnost Urada in natančneje določile vlogo pooblaščenih izvajalcev.

Faksimile zakona

Vir:

- Zakon o državni statistiki. Uradni list RS, št. 45/1995 in 9/2001.

POGLABLJANJE SODELOVANJA PREK STATISTIČNEGA SVETA RS IN SOSVETOV

Zakon o državni statistiki je določil, da so Statistični svet in sosveti zakonit del slovenskega statističnega sistema. Z leti se je pokazalo, da je Svet upravičil pričakovanja na najvišji ravni, sosveti pa na ravni posameznega vsebinskega področja.

Statistični svet je v sistemu državne statistike najvišje strokovno posvetovalno telo za strateška in razvojna vprašanja ter najvišji predstavnik uporabnikov in strokovne javnosti. Čeprav je njegova vloga svetovalne narave, je zaradi sestave članstva tudi vpliven. Člani so ugledni strokovnjaki oziroma predstavniki iz Državnega zbora RS, Državnega sveta RS, Vlade RS, Banke Slovenije, delodajalcev in delojemalcev, sodstva, statistične stroke iz znanstvenega področja in SURS-a. Glavne naloge Statističnega sveta so: razprava in sprejem v zvezi s srednjeročnimi in letnimi programi statističnih raziskovanj in njihovim izvajanjem, obravnava zakonodajnih predlogov, predlaganje metodoloških osnov, racionalizacije in modernizacije statističnih raziskovanj, dajanje pobud in predlogov za mednarodno statistično sodelovanje ter predlaganje klasifikacij, ki so nacionalni standardi.

Sodelovanje izvajalcev državne statistike in uporabnikov statističnih podatkov prek sosvetov je imelo že dolgoletno tradicijo, saj so bili prvi sosveti za različna področja statistike ustanovljeni že v osemdesetih letih.

V skladu z Zakonom ustanovi statistične sosvete za posamezno področje državne statistike SURS. Predsednik sosveta je vedno predstavnik zunanje institucije, člane pa sestavljajo uporabniki statističnih podatkov. To so različni strokovnjaki iz znanstvenih krogov, javne uprave, vlade, gospodarstva in druge strokovne javnosti. Trenutno deluje 26 statističnih sosvetov za različna področja statistike. Izmed 510 članov, ki so lahko dejavni v več sosvetih, je 412 zunanjih članov in 98 strokovnjakov SURS-a. V letu 2004 sta bila ustanovljena Sosvet za statistiko nepremičnin in Sosvet za statistiko zdravja.

Sestanki sosvetov so organizirani vsaj enkrat na leto, ko razpravljajo o predlogu letnega programa statističnih raziskovanj za prihodnje leto. Vse več je tudi predstavitev in izmenjave izkušenj med posameznimi strokovnjaki in konkretnega delovanja v delovnih skupinah, ki se po potrebi ustanavljajo pri posameznih sosvetih. Seveda pa je sestankov lahko tudi več, kadar je potrebna obravnava aktualnih novosti ali sprememb v družbi, ki imajo neposredno ali posredno zvezo s statistiko.

Sedanji predsednik Statističnega sveta je poslanec slovenskega državnega zbora, Rudolf Moge. Ena od njegovih zaslug je predstavitev rezultatov Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v letu 2002, ki je bila odmeven medijski in strokovni dogodek v mali dvorani Državnega zbora 16. 4. 2003 (posnetek iz video zapisa).

Delovanje sosvetov pomembno vpliva na razvoj slovenske državne statistike na strokovni ravni in na sodelovanje institucij v skupnih naporih za kakovostne, pravočasne in pomembne statistične podatke.

Vira:

- Križman, I. (2002). Slovenska državna statistika, zaupanja vredna in uporabniško usmerjena. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Poslovnik Statističnega sveta Republike Slovenije. (2001). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

PRENOS UPRAVLJANJA ADMINISTRATIVNIH REGISTROV IN NJIHOVA NADALJNJA UPORABA

Naloge in lastnosti administrativnih registrov, ki jih je v prejšnjih desetletjih vzpostavil SURS, so presegle okvire statističnih pristojnosti, še posebej glede posredovanja individualnih podatkov uporabnikom. Zato je bil na podlagi Zakona o državni statistiki postopoma opravljen prenos upravljanja teh registrov pristojnim institucijam.

Po temeljitih pripravih za oddajo vsakega od treh registrov je prišlo do prenosa upravljanja: Register teritorialnih enot je prevzela Geodetska uprava RS leta 1995, Centralni register prebivalstva Ministrstvo za notranje zadeve leta 1998, Poslovni register Slovenije pa Agencija RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES) leta 2002.

S tem pa jih SURS ni prenehal uporabljati – nasprotno, svojo pozornost je še bolj preusmeril na pridobivanje podatkov iz obstoječih administrativnih virov. Posebej je okrepil svoje sodelovanje z upravljalci obstoječih in novih administrativnih virov, tako da vpliva na upoštevanje statističnih klasifikacij kot nacionalnega standarda ter na ohranitev in uporabo enotnih identifikacij, poleg tega pa daje tudi mnenja k metodološkim osnovam zbiranja podatkov. Glede na to, da ima državna statistika pravico dostopa do administrativnih evidenc na individualni ravni, ima ta usmeritev vpliv tudi na kakovost statističnih podatkov in na manjše obremenjevanje poročevalskih enot.

Viri:

- Banovec. T. (1999). Skupno administrativno jedro povezanih indikatorjev (SAJPI) za povečanje racionalnosti elektronskega poslovanja. V: Organizacija, Letn. 32, št. 3, str 155–157.
- Banovec T. (1997). Uporaba administrativnih virov za statistični namen. V: Gospodarski vestnik, leto 46 (20. 2. 1997), št. 8, str 55–57.
- Zakon o centralnem registru prebivalstva, Uradni list RS, št. 1/1999.
- Zakon o poslovnem registru Slovenije, Uradni list RS, št. 13/1995.
- Zakon o geodetski dejavnosti, Uradni list RS, št. 8/2000.
- Akcijski načrt za izvajanje programa projektov e-uprava do leta 2004.

Dokler je bil upravljevalc teh registrov Statistični urad, ni bilo problema povezovanja podatkov. S prenosom upravljanja pa je področje povezovanja na administrativni ravni postalo velik izziv – tako glede organizacijskih vprašanj kot tudi normativno, saj je Zakon o povezovanju javnopravnih evidenc v pripravi že nekaj let. Ne nazadnje pa tudi tehnična vprašanja povezovanja evidenc še niso rešena.

Vsi trije osnovni registri nadaljujejo svoj razvoj, tako da so danes postali ali še postajajo pomemben člen v elektronskem poslovanju državne uprave. Imajo osrednje mesto v akcijskem načrtu za izvajanje projektov e-uprava, v kateri se uporabljajo za izvajanje vrste storitev, tudi takih, ki pomenijo razbremenitev ne le poročevalskih enot, temveč tudi zaposlenih v javni upravi in posameznikov. Tak obseg storitev pa ne bi bil mogoč, če bi bil njihov upravljevalc še vedno SURS, saj bi te naloge presegle njegove pristojnosti. Vendar pa je bila prav statistika tista, ki je pred tridesetimi leti v zvezi z uporabo administrativnih virov in njihovim povezovanjem zastavila cilje in načrte, ki so z nekoliko spremenjeno terminologijo še danes živi in se pojavljajo v številnih gradivih, strategijah, zakonih ali projektih.

Po prenosu upravljanja se je oddelek za Centralni register prebivalstva (CRP) preselil na Ministrstvo za notranje zadeve, kjer sedaj deluje z razširjeno funkcionalnostjo na novi lokaciji na Mačkovi 2. Tja so leta 2002 prišli na novoletni obisk CRP-jevi upokojeanci. Na sliki so Marica Markuš, Ljubica Djordjević, Marjan Potisek in Irena Tršinar, ki še vedno vodi CRP.

Po prenosu upravljanja Poslovnega registra Slovenije na AJPES se je spremenil način poslovanja s strankami, ki poteka na izpostavah. Na sliki izpostava Ljubljana.

NAČRTOVANJE STATISTIČNIH RAZISKOVANJ

Tudi obveznost priprave in sprejetja programov statističnih raziskovanj je del Zakona o državni statistiki že iz leta 1995, vključuje pa tako nacionalne kot mednarodne potrebe. Zakon je bil v letu 2001 dopolnjen tako, da je odtelej sprejemanje programov bolj fleksibilno.

V letu 2001 se je spremenila pristojnost sprejemanja statističnih programov. Srednjeročne programe, ki običajno veljajo za petletno obdobje, sprejme Vlada RS, medtem ko sprejme letne programe predstojnik SURS-a v soglasju s pooblaščenimi izvajalci državne statistike.

Pri določanju Srednjeročnega programa statističnih raziskovanj za leti 2001 in 2002 je SURS z drugimi partnerji v statističnem sistemu razvil metodološke osnove programiranja, ki prek transparentnega klasifikacijskega sistema upoštevajo povezavo med nacionalnimi in mednarodnimi potrebami ter pomen ustreznih statističnih podpor za različne politike. Na enak klasifikacijski sistem je vezano tudi poročanje o izvajanju programov.

V letu 2002 je Vlada republike Slovenije sprejela Srednjeročni program statističnih raziskovanj 2003–2007, v katerem so zapisani dolgoročni cilji razvoja slovenske državne statistike. Dajalci podatkov in izvajalci državne statistike v zadnjem času od SURS-a zahtevajo povečanje racionalnosti, zato je SURS v sodelovanju s pooblaščenimi izvajalci letos že drugič pripravil Pregled prednostnih rednih in razvojnih nalog.

Dolgoročna usmerjenost Urada je tudi podpora razvoju resornih statistik, kar bi dolgoročno razbremenilo vse vpletene v proizvodnjo državne statistike, sočasno pa povečalo pokritost potreb uporabnikov.

Člani strokovnega kolegija spomladi 2002 na redni torkovi seji.

Poleg načrtovanja imata pri delu pomembno vlogo tudi spremljanje dela in objavljane rezultate. Zato je bila ustanovljena tako imenovana petkova skupina za tedensko spremljanje napovedi objav statističnih podatkov. Slovenija se je v letu 2001 uvrstila na drugo mesto, takoj za Kanado, glede doslednega spoštovanja standardov za objavo, ki jih je uveljavil Mednarodni denarni sklad.

Vira:

- Srednjeročni program statističnih raziskovanj 2003–2007. Uradni list RS, št. 10/2003.
- Letni program statističnih raziskovanj za leto 2004. Uradni list RS, št. 7/2004.

UVAJANJE CELOSTNEGA OBRAVNAVANJA KAKOVOSTI

V Srednjeročnem programu statističnih raziskovanj 2003–2007 so zapisani dolgoročni cilji razvoja slovenske državne statistike. Eden od ciljev je celostno obravnavanje kakovosti – prispevek k dvigu poslovne odličnosti tudi v državni upravi.

Statistika je vedno posvečala veliko pozornosti kakovosti in točnosti statističnih podatkov, v dolgoročnih ciljih razvoja slovenske državne statistike pa je kakovost v širšem pomenu dobila posebno mesto. SURS je v Srednjeročnem programu statističnih raziskovanj 2003–2007 zastavil uvajanje celostnega obravnavanja kakovosti kot enega od pomembnih ciljev, ki temelji na štirih stebrih. To so: uporabniki in dajalci podatkov, razvoj človeških virov, kakovost statističnih izdelkov in storitev ter procesna usmerjenost.

V Radencih je leta 2000 Irena Križman vodila okroglo mizo z naslovom Uvajanje celostnega obvladovanja kakovosti v državno statistiko.

V okviru evropskega statističnega sistema sta merjenje kakovosti in poročanje o kakovosti po standardni metodologiji čedalje bolj standardizirana. Vir za ta poročila je predvsem merjenje kakovosti končnih statističnih podatkov, procesov in potrebnih virov. Pomemben del, ki ni vključen v standardna poročila o kakovosti, se nanaša na kvalitativne kazalnike zadovoljstva uporabnikov in zaposlenih. Tako standardna poročila kot tudi anketiranje uporabnikov potrjujejo visoko kakovostno raven slovenske statistike.

Viri:

- Poročilo o izvajanju Letnega programa statističnih raziskovanj za leto 2003., www.stat.si/doc/svet/porocilo2003, 15. 7. 2004.
- Križman, I. (2002). Vloga uporabnikov podatkov pri celostnem obvladovanju kakovosti storitev državne statistike. Magistrska naloga, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Zaletel, M., Seljak, R. (2003). Merjenje kakovosti statističnih izdelkov, procesov in storitev v uradni statistiki. V: Statistika kot orodje in vir za kreiranje znanja in uporabnikov: zbornik. Ljubljana: Statistični urad RS, str. 213–225.

ZNANJE KOT KLJUČNI DEJAVNIK NADALJNEGA RAZVOJA STATISTIČNE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

V Srednjeročnem programu statističnih raziskovanj 2003–2007 in kot eno od poglavitnih usmeritev za naslednjih pet let si je SURS zastavil cilj – postati statistični urad, ki temelji na znanju.

SURS skrbi za stalno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih, kar nedvomno krepi njegovo strokovno neodvisnost. Da bi se kljub omejenim sredstvom usposabljal čim več zaposlenih, je vseskozi uvajal tudi notranje izobraževanje.

Usposobljenost zaposlenih in vseh drugih v sistemu državne statistike je garancija za njihovo strokovno in neodvisno delo, ki je temeljni pogoj za zaupanje uporabnikov. Leta 2000 je bil vzpostavljen program izobraževanja za področje statistike s poudarkom na teoretski statistiki s praktičnimi primeri, ki je bil pozneje razširjen še na druga področja, na primer na področje informacijske tehnologije, menedžmenta in jezikov.

Interno izobraževanje zaposlenih je od leta 2003 dopolnjeno s praktičnimi delavnicami, na katerih izmenjujemo znanje z uporabniki in dajalci podatkov. Metodološka znanja zaposlenih se razvijajo tudi s pomočjo različnih oblik sodelovanja v okviru evropskega statističnega sistema in z dvostranskim sodelovanjem z drugimi statističnimi uradi.

Viri:

- Poročilo izvajanju Letnega programa statističnih raziskovanj za leto 2003 www.stat.si/doc/svet/porocilo2003, 15. 7. 2004.
- Tršinar, I. (2003). Bilten Statističnega društva Slovenije, št. 48/XXVI, 18–26.
- Bavdaž Kveder, M. (2003). Prva strokovna ekskurzija študentov podiplomskega programa statistike. V: Bilten statističnega društva, Letn. 26, št. 49, str. 42–46.

Od leta 2000 je SURS aktivno sodeloval tudi pri ustanovitvi interdisciplinarnega podiplomskega študijskega programa statistike, zlasti pri modulu uradna statistika. Pri večletnih pripravah za vzpostavitev te nove študijske smeri je imelo odločilno vlogo sodelovanje s Statističnim društvom Slovenije ter Univerzo v Ljubljani. Pri univerzitetnem podiplomskem programu iz statistike sodeluje pet fakultet: biotehniška fakulteta, ekonomska fakulteta, fakulteta za družbene vede, fakulteta za matematiko in fiziko ter medicinska fakulteta. Prvi študenti so se na ta program vpisali v šolskem letu 2002/03. To je prvo statistično izobraževanje v Sloveniji, ki je ciljno namenjeno izboljšanju kakovosti uradne statistike. Trenutno je v podiplomski študij v dveh letnikih vključenih okrog 45 študentov, od teh 7 uslužbencev SURS-a.

Strokovna skupina Urada za interno izobraževanje.
Od leve proti desni: Milivoja Šircelj, Meta Blejec, Tatjana Novak, Metka Zaletel, Irena Krizman, Tomaž Smrekar, Ana Tretjak, Majda Kmet.

Statistika

Univerzitetni podiplomski študijski program

Univerza v Ljubljani

www.uni-lj.si

3. izdaja
julij 2004

V letu 2004 poteka že tretje leto interdisciplinarni podiplomski študij statistike, katerega glavni pobudnik je bila Anuška Ferligoj, dekanica Fakultete za družbene vede v Ljubljani, in ambasadorica znanosti RS.

SODELOVANJE S CIVILNO DRUŽBO

Dve pomembni strokovni društvi imata svoj sedež na Vožarskem potu 12: Statistično društvo Slovenije in Slovensko društvo INFORMATIKA. To ni naključje, saj so statistiki od nekdaj gojili dobre odnose s civilno družbo in znali izkoristiti sodelovanje s strokovnjaki različnih znanosti za razvoj stroke.

Decembra 1997 je bil ob praznovanju dvajsetletnice Statističnega društva Slovenije opravljen pregled dotedanjega dela, obenem pa so bili zastavljeni cilji za naslednja leta. Cilji društva, iz leta 1977 so še vedno trdni in jih slovenski statistiki uspešno uresničujejo. Sodelovanje SURS-a je obojestransko in nepogrešljivo. Cela vrsta skupnih uspehov je pomembna, največje dosežke pa lahko strnemo v štiri točke.

Prva točka je interdisciplinarno delo na statistični terminologiji, saj je bil slovenski jezik leta 1997 med prvimi osmimi evropskimi jeziki vključen v Mednarodni statistični slovar s 1500 gesli. Nadalje je skupni uspeh organiziranje dveh vsakoletnih jesenskih strokovnih srečanj – metodološke konference in statističnega dogodka v Radencih.

12. decembra 1997 sta v dvorani Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije potekali slavnostna skupščina ob 20-letnici Statističnega društva Slovenije in 10. redna skupščina društva.

Tretja je statistično izobraževanje in načrtno vzpostavljanje srednješolskih in visokošolskih izobraževalnih programov, četrta točka pa je sodelovanje v mednarodnih institucijah. Leta 1993 je bilo Statistično društvo Slovenije sprejeto v Mednarodni statistični inštitut. Odtlej so slovenski statistiki s SURS-a in drugih institucij tudi formalno udeleženci in člani konferenc ali delovnih teles.

Udeleženci slavnostne skupščine s SURS-a:
v prvi vrsti iz leve: Vida Butina, Simona Sreš, Metka Ahačič, Irena Žaucer,
v drugi vrsti: Metka Medvešček Milošević, Milan Svetin.

Vir:

- Tršinar, I. (1997). 20 let Statističnega društva Slovenije, Kronika Statističnega društva Slovenije 1977–1997. Ljubljana: Statistično društvo Slovenije.

SODOBNI POPISI PREBIVALSTVA

Popisi prebivalstva in druge vrste popisov so v vsaki državi najdražja statistična aktivnost. Zato so opredeljeni z zakonom, skrbno načrtovani, izvajajo se v omejenem in kratkem časovnem obdobju in le vsakih deset let. Slovenska statistika je prav zato že od leta 1970 težila k čim večji uporabi administrativnih virov, ki bi zmanjšala stroške in racionalizirala izvajanje popisov.

Popisom prebivalstva so postopno dodajali tudi druge: popis gospodinjstev (1953), stanovanj (1961, 1971) in kmetijstva (delno 1981, v celoti 1991). Popis prebivalstva, gospodinjstev, stanovanj in kmečkih gospodarstev leta 1991 je bil najobsežnejši popis in zadnji v okviru nekdanje Jugoslavije. V samostojni Sloveniji je bil prvi samostojen popis kmetijstva leta 2000, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj pa leta 2002.

Povezava med popisi in administrativnimi evidencami je bila v prejšnjih desetletjih obojestranska. Povojni popisi prebivalstva so bili npr. uporabljeni za vzpostavitev registrov prebivalstva. Potem ko je bil s pomočjo podatkov popisa prebivalstva 1971 vzpostavljen CRP in se je uveljavil kot ažurna podatkovna baza, so se njegovi podatki začeli uporabljati za popise. Najprej (1981) le kot pomoč popisovalcu, v popisu 1991 pa so bili poleg CRP-jevih uporabljeni tudi podatki iz statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva, vzpostavljenega s popisom zaposlenih leta 1986. Za popis 2002 so podatke tega registra dopolnjevale še nekatere druge administrativne evidence, na primer register brezposelnih, poslovni register, podatki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in drugi.

Vir:

- Šircelj, M., (1995), Popis prebivalstva. V: Enciklopedija Slovenije. Zv. 9, str. 142–143

S povezovanjem podatkov iz raznih virov se je v popisu 2002 že zmanjšal obseg dela popisovalcev in povečala kakovost podatkov. Ko pa bosta v Sloveniji računalniško vodeni še evidenca gospodinjstev ter register stavb in stanovanj (oboje je v pripravi na Ministrstvu za notranje zadeve in na Geodetski upravi RS), bo Slovenija lahko prešla na cenejše in pogostejše izvajanje elektronskih popisov prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj.

Razmeroma majhen pa bo delež vprašanj, ki so izraz posebnih družbenih potreb in jih ni v administrativnih virih, za katera bo treba tudi v prihodnje pridobiti podatke na klasičen način.

Popisi v Sloveniji po drugi svetovni vojni

Leto	prebivalstva	stanovanj	Popis gospodinjstev	kmetijstva	zaposlenih
1948	x				
1949/50		x			
1953	x		x		
1960				x	
1961	x	x ¹⁾	x		
1969				x	
1971	x	x	x		
1976					x
1981	x	x	x ²⁾		
1986					x
1991	x	x	x	x	
2000				x	
2002	x	x	x		

x¹⁾ samo v večjih mestih.

x²⁾ popis zemljišč, živine in kmetijskih strojev v okviru popisa gospodinjstev.

USKLAJEVANJE S STATISTIČNIM PRAVNIM REDOM EVROPSKE UNIJE

S Pristopnim sporazumom se je leta 1998 začel primerjalni pregled statistične zakonodaje. Slovenska državna statistika se je zavezala, da bo dosegla popolno usklajenost s statističnim pravnim redom EU-ja najpozneje do konca leta 2002. Med 31 delovnimi skupinami, ki so usklajevale slovenski pravni red, je bila imenovana tudi skupina za statistiko.

Že ob samem začetku formalnih pogajanj je bil izpostavljen pomen statističnih podatkov dobre kakovosti. Statistika ni bila predmet pogajanj, temveč pogoj za pogajanja. To je bila ves čas velika odgovornost, a tudi velik izziv in priložnost za razvoj sistema uradne statistike. Institucionalna krepitev in izgradnja zmogljivosti sta bila glavna pogoja za kakovost pripravljenih podatkov. Vlada Slovenije je kot eden od najpomembnejših uporabnikov podatkov podprla razvoj uradne statistike v Sloveniji, ker se je zavedala njene pomembnosti oz. pomena za članstvo v EU-ju.

Kot del procesa usklajevanja so bile leta 2001 sprejete spremembe in dopolnitve Zakona o državni statistiki, ki so olajšale pripravo in sprejem programa statističnih raziskovanj, izboljšale statistično zaupnost, poglobile neodvisnost Urada in natančneje določile vlogo pooblaščenih izvajalcev statističnih raziskovanj.

Viri:

- Banovec, T. (1998). Elementi za pripravo plana za prevzem statistične ureditve Evropskih skupnosti. V: Statistična podpora pogajanjem Slovenije z Evropsko unijo in strukturnimi skladi: zbornik. Ljubljana Statistični urad RS, str. 28–44.
- Kižman, I. (2003). Slovenian Experience in Adopting the EU Statistical Requirements. Potsdam: prispevek na konferenci SCORUS.
- Zakon o ratifikaciji Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami ... Uradni list RS, št. 44/1997 (pristopni sporazum).

Mednarodna statistična skupnost, predvsem Eurostat in nekaj držav članic, je imela zelo pomembno vlogo v procesu usklajevanja. Eurostat je vložil velik napor, da bi omogočil usklajevanje in da bi bilo le-to učinkovito. Strokovna in finančna podpora EU-ja SURS-u in drugim pooblaščenim izvajalcem uradne statistike v Sloveniji se je pokazala v uspešno zaključenih nalogah. Dajalci podatkov so morali zagotoviti podatke za nove spremenljivke, definicije istih spremenljivk so se spremenile, periodika je postala pogostejša, potrebovali so tehnično pomoč SURS-a. Posledično so morali uporabniki statističnih podatkov pridobiti znanje o postopkih, definicijah pojavov/spremenljivk, klasifikacijah, pokritju podatkov in kakovosti podatkov.

Poleg metodološkega prilagajanja statističnih raziskovanj standardom EU-ja, na primer na področju klasifikacij, konceptov, metod ali vzorčenja, je na SURS-u potekal tudi razvoj drugih področij statistične dejavnosti, zlasti posodobitve procesne usmerjenosti SURS-a, informacijskih tehnologij ali diseminacije. Pri tem so veliko pripomogla tudi sredstva Phare, ki so omogočila izpeljavo projektov na navedenih področjih, poleg tega pa tudi sodelovanje naših strokovnjakov pri raznih mednarodnih dogodkih, ki jih je organiziral Eurostat – predvsem v delovnih skupinah, skupinah vodij posameznih statističnih področij in Statističnem programskem odboru (SPC). Tako so se predstavniki SURS-a že v prehodnem obdobju aktivno vključevali v razpravo o tekočih in strateških vprašanjih evropskega statističnega sistema.

Ljubljana, 24. april 1998.
Tiskovna konferenca ob obisku generalnega direktorja Eurostata, Yvesa Francheta, v Sloveniji na povabilo direktorja Statističnega urada Republike Slovenije Tomaza Banovca.
(z leve: Amir Naqvi, ambasador Delegacije evropske komisije v Sloveniji, Yves Franchet, Tomaž Banovec).

Ljubljana, 23. april 1998.
Predavanja Yvesa Francheta voditvenim in strokovnim delavcem Statističnega urada Republike Slovenije o vlogi statistike v procesu evropske integracije.
(z leve: Yves Franchet, Giulioa Orripa, namestnik ambasadorja Delegacije evropske komisije v Sloveniji, Tomaž Banovec).

Direktor Eurostata Yves Franchet je Slovenijo obiskal leta 1998. Imel je zelo poln program, med drugim se je sestel s tedanjim predsednikom Vlade Republike Slovenije Janezom Drnovškom, na Ekonomski fakulteti pa je imel predavanje za najširšo strokovno javnost.

STATISTIKA KOT PODPORA POLITIKAM

Dinamičnost sprememb v mednarodnem in tudi domačem okolju je zahtevala, da so državne statistike prevzele aktivnejšo vlogo in postale podpora pri odločanju. Slovenska statistika je zaradi prehoda države v tržno ekonomijo in odprto družbo sledila razvoju sodobnih državnih statistik. Z zagotavljanjem podatkov oziroma izračunavanjem novih kazalnikov – strukturnih, kratkoročnih ... – zagotavlja podlago za pripravo programov, usklajenih z evropskimi politikami.

Spremembe v mednarodnem okolju so bile samo v zadnjih dvanajstih letih (od 22. maja 1992, ko je Slovenija postala članica Združenih narodov, do 1. maja 2004, ko je Slovenija postala članica EU-ja) veliko bolj kompleksne in dinamične. Tudi v naši državi potekajo reforme na številnih področjih. Statistika se mednarodno in nacionalno ne uporablja le za spremljanje izvajanja posameznih politik, temveč podpira politike mednarodnih in domačih institucij (IMF-a, Evropskega denarnega instituta oz. ECB-ja, Evropske Komisije, Vlade RS in različnih ministrstev, Banke Slovenije itd.). Vse to zahteva aktivno vključevanje predstavnikov statistike v spremljanje razvojnih in zakonodajnih dokumentov, tako domačih kot evropskih. V mednarodno sodelovanje, ki je dotlej temeljilo predvsem na prostovoljni osnovi, so bili uvedeni obvezni standardi, na primer posebni mednarodni diseminacijski standardi IMF-a v letu 1997. Sodelovanje članic EU-ja z Eurostatom je vse manj temeljilo na sporazumih. Namesto teh so se vse bolj uveljavljali obvezna zakonodaja, uredbe, direktive, odločbe ali sklepi. Zahteve glede mednarodne primerljivosti, ustreznosti, pravočasnosti, natančnosti, dostopnosti in skladnosti nacionalnih statistik so se ob pripravi na EMU in uvedbo evra kot skupne valute skokovito povečevale.

Izzivi in naloge statističnih uradov članic EU-ja, še posebej pa prihodnjih članic EU-ja, so postali veliki. Zaradi omejenih virov, tudi človeških, so predstavljali nenehen strokovni in vodstveni izziv. Samo evropska statistična zakonodaja je v letu 2004 obsegala že nad 300 aktov oziroma okoli 3000 strani, treba pa jo je bilo začeti izvajati najpozneje do članstva. Za primerjavo: leta 1992 je zajemala le četrtno, leta 1998 (screening) pa šele polovico sedanjega števila aktov. Vendar je bilo treba nekatere statistične podatke (npr. statistiko zunanje trgovine ali kmetijstva, indeks cen življenjskih potrebščin, regionalne statistike) zagotavljati že v pogajanjih Slovenije za pridruženo članstvo. Zato je bilo za statistiko obdobje za usklajevanje slovenske statistike z evropsko bistveno krajše kot za druga področja oz. posamezne politike. Seveda pa se je bilo treba usklajevati tudi z metodološkimi priporočili drugih mednarodnih institucij, na primer IMF-om za plačilnobilančne statistike, ter slediti najboljšim praksam in inovacijam statističnih uradov drugih držav.

Slovenska statistika je torej opravila izredno veliko in pomembno delo.

Irena Križman, generalna direktorica
Statističnega urada Republike Slovenije

Irena Križman (*1951). Na fakulteti za družbene vede je leta 1975 diplomirala na smeri sociologija, leta 2002 pa magistrirala iz menedžmenta neprofitnih organizacij.

Na Statističnem uradu Republike Slovenije je zaposlena od leta 1974. V tem času je opravljala številne vodstvene naloge že vse od leta 1980. Od leta 1987 je bila namestnica generalnega direktorja, 2003 pa jo je Vlada RS imenovala za generalno direktorico Statističnega urada Republike Slovenije za 5 let. Izvoljena je bila za namestnico predsednika Statističnega sveta RS. Njeno delo je povezano z nastankom evropske primerljive statistične zakonodaje, vsebinske prenovi, ki velja za Statistični urad RS in ostale pooblaščenke izvajalce državne statistike. V zvezi s tem se je pod njenim vodstvom izoblikoval nov metodološki in vsebinski pristop k programiranju državne statistike, zajet v Srednjeročnem programu statističnih raziskovanj in Letnem programu statističnih raziskovanj. Njen pristop je vzbudil zanimanje tudi v okviru evropskega statističnega sistema. Aktivno sodeluje v mednarodnih statističnih organizacijah; je redna članica v Mednarodnem statističnem inštitutu; v Mednarodni organizaciji uradnih statistik je bila ena od podpredsednic sekretariata; pri Organizaciji za izdelavo Poročila o človekovem razvoju je članica mednarodnega panela; je tudi članica biroja Konference evropskih statistikov (CES) pri Ekonomski komisiji za Evropo v Ženevi. Doma in v tujini je sodelovala z več kot 30 prispevki.

Vir:

- mag. Irena Križman,
http://www.stat.si/drz_stat_organiz_zivljenjepis.asp, 30. 5. 2004

Vir:

- Kižman, I. (2003). Slovenian Experience in Adopting the EU Statistical Requirements. Potsdam: prispevek na konferenci SCORUS.

1. 5. 2004 – VSTOP V EVROPSKI STATISTIČNI SISTEM

V juniju 2003 je Vlada Republike Slovenije ugotovila, da je slovenska državna statistika opravila naloge, naložene s primerjavo zakonodaje in tako uspešno zaključila priprave na vstop v evropski statistični sistem. Ob tem je sprejela sklepe za njen nadaljnji razvoj. Zavedati se je treba, da se obveznosti na področju statistične zakonodaje stalno dopolnjujejo in razširjajo, kar predstavlja za vodenje statističnih uradov, predvsem majhnih držav, kot je Slovenija, velik vsebinski in organizacijski izziv.

Po uspešnem usklajevanju z evropskim pravnim redom in ob Poročilu o izvajanju srednjeročnega programa statističnih raziskovanj 2001-2002 je Vlada Republike Slovenije junija 2003 sprejela več izhodišč, to so: nadaljnja krepitev institucionalne usposobljenosti institucij državne statistike za podporo politik v procesu odločanja v EU-ju in širših potreb uporabnikov, vključno z določanjem prednostnih nalog; podpora strokovni neodvisnosti; znanstveni pristop k izobraževanju; izmenjava znanj z domačimi uporabniki; ustrezni delovni pogoji in stabilno financiranje; statistična podpora regionalizmu v Sloveniji; koordinacija med Banko Slovenije, Ministrstvom za finance in Statističnim uradom pri pripravi statistik za vključevanje v območje evro (EMU akcijski načrt); usklajen pristop k diseminaciji podatkov mednarodnim organizacijam.

Ob sprejemu izhodišč se je glavni sklep Vlade RS glasil, da so SURS in drugi sodelujoči v slovenskem statističnem sistemu od maja 2004 povsem pripravljeni za članstvo Slovenije v EU-ju.

Dobro sodelovanje SURS-a z drugimi institucijami v državi in v mednarodni skupnosti, polno izvajanje načel uradne statistike in nacionalni statistični pravni okvir, temeljito delo vsakega zaposlenega in dobra predstavitev glavnih strateških ciljev so ustvarili zaupanje in razpoznavnost Urada in državne statistike.

Z vstopom Slovenije v EU s 1. 5. 2004 je tudi slovenska državna statistika postala del evropskega statističnega sistema.

Ob vstopu v Evropsko unijo je Statistični urad RS izdal priložnostno publikacijo, v kateri je prikazal položaj Slovenije med 25 članicami.

Statistični urad RS si bo tudi v prihodnosti prizadeval izpolnjevati zahteve uporabnikov. Veselimo se nadaljnjega sodelovanja s statistično skupnostjo doma in po svetu. Delitev dela, izmenjava znanj in izkušenj ter sodelovanje bodo prispevali h kakovostno boljšim statističnim podatkom in večjemu zadovoljstvu uporabnikov. Naša razmišljanja in prizadevanja so usmerjena v prihodnost, delo naših predhodnikov pa nam bo vedno v ponos.